Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

ЛіМ

Літаратура і мастацтва

ISSN 0024-4686

№ 18 (4613) 6 мая 2011 г.

Са Святам Перамогі!

66 год назад увесь савецкі народ пасля бясконца доўгіх і крывапралітных баёў аб'яднала адна на ўсіх радасць — перамога над фашысцкай Германіяй. І ўсе гэтыя мірныя гады мы жывём, захоўваючы ў сэрцах памяць пра тую вайну, жудасную паводле размаху і страт, жорсткую і бязлітасную.

Усё далей адыходзіць ад нас Вялікая Перамога, але мы па-ранейшаму памятаем, якой цаной яна дасталася нашым дзедам, а для сучаснага маладога пакалення ўжо і прадзедам. А таму кожны год усе беларусы адзначаюць Дзень Перамогі — свята, якое і сёння "са слязьмі на вачах". 9 Мая — самая памятная і ўрачыстая дата нашай гісторыі, якая сімвалізуе веліч, гераізм і самаадданасць беларускага народа ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Словы шчырай і бясконцай удзячнасці мы адрасуем ветэранам, што і сёння побач з намі, і аддаём даніну памяці і павагі тым, каго няма. Нізкі паклон франтавікам, падпольшчыкам і партызанам, працаўнікам тылу — усім, хто каваў вялікую Перамогу.

Але не толькі словамі, а і канкрэтнымі справамі мы можам аддзячыць героям той вайны — захаваўшы незалежнасць Беларусі і не страціўшы таго, што было заваявана такой дарагой цаной — мільёнамі жыццяў нашых суайчыннікаў. Тым больш што ў кантэксце апошніх падзей пытанне нашага спакою і мірнага жыцця паўстае даволі актуальным.

Жыве памяць — у дакументах, сухіх і статыстычна-статычных, і ва ўспамінах сведак, эмацыянальных і да глыбіні душы кранальных. Яна ў кінастужках, фотаздымках, карцінах, музыцы… Яна ў творах, бадай, усіх беларускіх пісьменнікаў другой паловы мінулага стагоддзя, да яе звяртаюцца і сучаснікі, маладое пакаленне. Васіль Быкаў, Янка Брыль, Іван Шамякін, Барыс Сачанка, Іван Чыгрынаў, Алесь Савіцкі, Васіль Гурскі… Чытаеш іх творы, і паўстаюць не невядомыя табе людзі, а чалавек, падобны на цябе. Ён гэтак жа, як і мы, жыў звычайным жыццём, выхоўваў дзяцей, спадзяваўся і марыў… У гэтым канкрэтным чалавеку — боль усяго народа і яго мужнасць. Кожны аўтар, безумоўна, па-свойму, індывідуальна падыходзіць да тэмы вайны, але ўсе яны аб'яднаны памяццю сэрца, моцным жаданнем уваскрэсіць бессмяротны подзвіг нашага народа. І адметна, што гэта тэма ўзнімаецца і пераасэнсоўваецца і сучаснымі маладымі пісьменнікамі.Тэма, як і подзвіг народа Беларусі, вечная. А самі творы — своеасаблівы помнік загінуўшым і ўрок нам.

Аглядаючыся на мінулае, мы павінны дбаць пра дзень заўтрашні, пра тое, што пакінем нашчадкам. І сярод галоўных скарбаў, якія былі дараваны нам і якія мы павінны перадаць дзецям, — свабодная і мірная Радзіма. А яшчэ — наша гісторыя. Трагічная і гераічная. Гэта гісторыя жыве і ў мастацкіх творах, бо "напісанае — застаецца".

У гэты святочны дзень, Дзень Перамогі, усім беларусам хочацца пажадаць аптымізму, бадзёрасці духу, дабрабыту і, канечне, мірнага неба над галавой.

Саюз пісьменнікаў Беларусі

З адказнасцю за слова, кадр, сюжэт

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА, фота Кастуся Дробава

З 4 па 7 мая ў выставачным цэнтры "БелЭКСПА" (вул. Я. Купалы, 27) праходзіць XV Міжнародная спецыялізаваная выстаўка "СМІ ў Беларусі", арганізатарамі якой з'яўляюцца міністэрствы інфармацыі і замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт, Нацыянальная дзяржаўная тэлерадыёкампанія Рэспублікі Беларусь, Беларускі саюз журналістаў, Саюз выдаўцоў і распаўсюджвальнікаў друку, Тэлекамунікацыйны галіновы саюз, РУП "Дом прэсы" і НВЦ "БелЭКСПА". На форуме прадстаўлена каля 600 СМІ з васьмі краін свету. У гэтым годзе ганаровым госцем з'яўляюцца СМІ г. Масквы.

У прывітальным слове Кіраўніка дзяржавы А. Р. Лукашэнкі, якое агучыў першы намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандр Радзькоў, падкрэслівалася: "Прэсу нездарма называюць "чацвёртай уладай", яе роля ў фарміраванні грамадскай думкі — ключавая. Таму чэснасць і аб'ектыўнасць кожнага журналіста — важны фактар сацыяльна-палітычнай стабільнасці ў дзяржаве. Ваш абавязак — несці людзям узважаную і дакладную інфармацыю, адчуваючы ўсю меру адказнасці за любое слова, кадр і сюжэт. Выстаўка будзе садзейнічаць рашэнню актуальных задач, якія стаяць перад айчыннымі сродкамі масавай інфармацыі, а таксама паспрыяе далейшаму пашырэнню міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы друку, радыё і тэлебачання".

Права разрэзаць чырвоную стужку атрымалі першы намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандр Радзькоў, міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алег Праляскоўскі і намеснік кіраўніка Дэпартамента сродкаў масавай інфармацыі і рэкламы Урада Масквы Юлія Казакова. І гэта невыпадкова — падчас урачыстасцей падпісана пагадненне Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь з Дэпартаментам СМІ і рэкламы Урада Масквы аб супрацоўніцтве ў 2011 — 2012 гадах.

Інтарэс да Беларусі адлюстраваны на старонках многіх выданняў суседніх краін — яны маюць дадаткі, прысвечаныя падзеям у нашай рэспубліцы. Беларускія СМІ таксама імкнуцца інфармаваць пра жыццё суседзяў. Сведчаннем таму — актыўны ўдзел у форуме прадстаўнікоў беларускай дыяспары з Польшчы, Літвы, Латвіі і Украіны.

Увагай наведвальнікаў з самых першых хвілін работы выстаўкі карысталіся стэнды Кітая, Індыі, Кубы, Венесуэлы, Азербайджана, выданняў Маскоўскай, Бранскай, Валагодскай, Калінінградскай, Ніжагародскай, Ульянаўскай абласцей Расійскай Федэрацыі, Чарнігаўскай вобласці Украіны.

(Працяг на стар. 2).

Пра што раскажуць абразы

Лана ІВАНОВА, фота Валерыя Харчанкі

Выстаўка "Адкрыццё святой прыгажосці" працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі ўжо другі месяц. Толькі дзесяць экспанатаў — а якую дзівосную атмасферу ствараюць яны ва ўтульнай музейнай зале: урачыстую, напоўненую светлай жыццядайнай энергіяй! Гэта — творы тэмпернага і алейнага жывапісу XVII — XIX стагоддзяў, помнікі беларускага іканапісу, адноўленыя рэстаўратарамі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. У ліку адроджаных святыняў ёсць і абразы апосталаў з іканастаса Успенскага сабора Жыровіцкага манастыра. Яны трапілі ў музей на рэстаўрацыю ў 2009 годзе па блаславенні Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі. Уладыка пабываў на выстаўцы падчас светлага Велікоднага тыдня і ўручыў узнагароды групе супрацоўнікаў музея — рэстаўратараў і мастацтвазнаўцаў, якія спрычыніліся да нялёгкай і адказнай справы аднаўлення найкаштоўных помнікаў нашай нацыянальнай культуры.

Як нагадаў удзельнікам сустрэчы ў музеі яго дырэктар У. Пракапцоў, комплекс даследча-рэстаўрацыйных работ быў праведзены дзякуючы фінансаванню спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы культуры і мастацтва. Да гэтай тонкай, ашчадлівай працы спрычыніліся А. Шпунт, К. Русакова, С. Шаціла, С. Ішмаева, Л. Сысоева, С. Дзікуць, Н. Усава ды іншыя кампетэнтныя супрацоўнікі музея, якім уладыка Філарэт уручыў узнагароды Беларускай Праваслаўнай Царквы.

Звяртаючыся да прысутных, уладыка падкрэсліў, што сваім урачыстым маўчаннем абразы сведчаць нам пра нашу гісторыю і культуру, што гэтыя ўнікальныя помнікі — наш агульны набытак, таму яны маюць надканфесійнае значэнне. А тая тытанічная праца, якой вымагала іх уратаванне і аднаўленне, часам пераўзыходзіць па сваёй складанасці ды працаёмкасці само напісанне абразоў. Мітрапаліт Філарэт выказаў спадзяванне, што кожны наведвальнік выстаўкі (яна, дарэчы, працуе да 22 мая) захопіцца харством старажытных абразоў, якія нагадаюць, што ўсе мы з'яўляемся падабенствам Божым і мусім захоўваць сваю душу, сэрца толькі для добрых спраў.

Урачыстасць сабрала няшмала гасцей. Сярод іх — намеснік міністра культуры Беларусі Віктар Кураш, мэр Мінска Мікалай Ладуцька, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Сербіі ў нашай краіне Срэчка Джукіч, міністр сувязі і інфарматызацыі Мікалай Панцялей.

***На здымку:** падчас агляду выстаўкі.*

Пункціры

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў з 60-годдзем народнага артыста Беларусі Аляксандра Яфрэмава, адзначыўшы, што створаныя кінематаграфістам фільмы сталі яркімі падзеямі ў сучасным мастацтве, а Тэатр-студыя кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" пад кіраўніцтвам Яфрэмаваператварыўся ў адзін з самых папулярных калектываў краіны.

У сувязі са смерцю народнага артыста Расіі Аляксандра Лазарава Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выразіў глыбокія спачуванні яго родным і блізкім.

Парк Перамогі ў гэтым годзе ўпершыню стане адной з галоўных святочных пляцовак у Мінску. 9 мая тут будуць выступаць прафесійныя і самадзейныя калектывы, духавыя аркестры; працаваць тэматычная фотавыстаўка, пляцоўка для дзяцей. У зялёнай зоне парка разгарнецца пленэр вучняў мастацкіх школ, а ўздоўж набярэжнай — пленэр прафесійных мастакоў на ваенную тэматыку.

Перасоўная выстаўка "Летапіс Брэсцкай крэпасці ў фотаздымках" прыехала ў Лондан. Экспазіцыя, якая ўключае ў сябе больш як 60 копій фотаздымкаў з фондаў музея абароны Брэсцкай крэпасці і прадстаўляе 170-гадовую гісторыю легендарнай цытадэлі ад закладкі першага каменя да нашых дзён, ужо пабывала раней у адзінаццаці гарадах Брытаніі. Пабачылі яе таксама жыхары вострава Джэрсі, дзе ў гады вайны працавалі савецкія ваеннапалонныя, у тым ліку і беларусы.

У Віцебскім абласным краязнаўчым музеі адкрылася выстаўка латвійскага фатографа Аляксандра Булыгіна "Памяць душы", прысвечаная ветэранам Вялікай Айчыннай вайны. Яна аб'ядноўвае больш як 30 фотаработ, зробленых у Дзень Перамогі каля помніка Вызваліцелям Рыгі. Праект закліканы прадэманстраваць гледачам рэальнае стаўленне жыхароў Латвіі да падзей Вялікай Айчыннай вайны, іх павагу да загінуўшых салдат.

Харавы калектыў Першага дабрачыннага белградскага пеўчага таварыства даў дабрачынны канцэрт на ступенях Храма-помніка ў гонар Усіх Святых у памяць пра ахвяр выбуху ў Мінскім метрапалітэне, выразіўшы гэтым салідарнасць сербскага народа з беларускім.

VII Міжнародны тэатральны фестываль асобых тэатраў "Непратаптаны шлях" прайшоў у Брэсце. У фестывалі прынялі ўдзел моладзевыя і дзіцячыя калектывы, якія складаюцца з самадзейных акцёраў, што маюць функцыянальныя абмежаванні. Брэсцкі фестываль "Непратаптаны шлях" арганізаваны па ініцыятыве брэсцкага абласнога моладзевага грамадскага аб'яднання "Інвалід і асяроддзе".

Белтэлерадыёкампанія абвясціла пра дадатковы прыём заявак для ўдзелу ў адборачным туры Міжнароднага дзіцячага конкурсу песні "Еўрабачанне-2011". Пакуль з прапанаваных 49 кампазіцый прафесійным журы адабрана пяць. Апошні дзень прыёму заявак – 15 чэрвеня 2011 года.

Падрыхтавала
Ірына МАСЛЯНІЦЫНА

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Міхаіл Пазнякоў: «Беларусам ёсць што прапанаваць сусветнаму чытачу»

Міхаіл Пазнякоў як кіраўнік самай шматлюднай з рэгіянальных арганізацый Саюза пісьменнікаў Беларусі — Мінскай гарадской — сапраўды лічыць, што без высокай літаратуры, без пастаянных клопатаў пра творчы працэс, мастацтва, культуру чалавецтва не зможа ў поўнай меры супрацьстаяць грубым, бесчалавечным выклікам сіл разбурэння. Ці не таму так шмат увагі ўдзяляюць сталічныя літаратары прапагандзе новых кніг? Міхаіл Паўлавіч — наш сённяшні суразмоўца.

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА

— Пісьменнікі па сутнасці сваёй бываюць альбо пустэльнікамі, альбо публічнымі асобамі. Вы — ярка выражаная публічная асоба: шмат выступаеце, шмат сустракаецеся з чытачамі. Гэта патрабаванне сэрца ці цвярозы разлік?

— Сапраўды, мне даводзіцца даволі часта выступаць перад чытачамі ў самых розных аўдыторыях: ад дзіцячага садка да вельмі салідных устаноў і арганізацый. Па-першае, пасада абавязвае. Мы ладзім літаратурныя святы, творчыя сустрэчы, ранішнікі, юбілейныя вечары, прэзентацыі кніг, творчыя конкурсы. Адгукаемся на запрашэнні музеяў, бібліятэк, школ, ВНУ і іншых навучальных устаноў. І, вядома, старшыні самага вялікага падраздзялення СПБ патрэбна паспяваць усюды. Па-другое, я творча працую ў самых розных жанрах, пішу для дарослых і дзяцей, займаюся перакладамі і навуковай дзейнасцю. Таму нярэдка мяне запрашаюць асабіста — як аўтара, які разумее чытачоў і ўмее размаўляць з імі. І тут ужо да абавязку далучаецца патрабаванне сэрца. За 30 гадоў літаратурнай працы правёў з чытачамі каля дзвюх з паловай тысяч сустрэч. І, напэўна, атрымаў для душы, для роздуму не менш, чым аддаў.

— Нашы пісьменнікі звычайна самі прапагандуюць сваю творчасць. Ці не сумуеце вы па адсутнасці ў нас інстытута менеджменту, які за мяжой бярэ на сябе галоўны клопат па "раскрутцы" аўтара і яго кніг?

— Безумоўна, сёння не ўмеюць і не вучацца прапагандаваць творчасць пісьменнікаў (перад імі такая задача і не ставіцца) ні настаўнікі, ні бібліятэкары, ні музейныя работнікі. Штосьці ў гэтым накірунку робім мы ў сталічным аддзяленні, хаця і зусім не дастаткова, бо дзеля гэтага патрэбна было б мець штат хаця б утрая большы. Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СПБ усё яшчэ не запрацавала як мае быць. Тое-сёе ў гэтым плане робяць некаторыя выдавецтвы, асабліва РВУ "Літаратура і Мастацтва" і "Мастацкая літаратура". Але, згодны, добра было б мець магутны цэнтр менеджменту, дзе ёсць у аўтараў і літаратурныя агенты, і шырокія магчымасці "раскручвацца". Неабходны спецыялісты, вялікія грошы, мецэнаты, умовы і законы для гэтага. І, відаць, без дзяржаўных захадаў тут не абысціся. Асабліва ў "раскрутцы" беларускіх аўтараў і іх кніг. Бо пачынаць гэтую справу патрэбна з выхавання беларускага чытача, з пашырэння ўжытку беларускай мовы, з фарміравання прэстыжнасці гаварыць, пісаць і чытаць па-беларуску.

— Як сёння беларускаму пісьменніку рэальна можна атрымаць вядомасць за мяжой?

— Беларускі пісьменнік спачатку павінен сцвердзіцца, стаць вядомым на радзіме, у Беларусі. А каб адразу, рэальна атрымаць вядомасць за межамі, то неабходна напісаць нешта неверагодна новае і звышталенавітае ці неверагодна бруднае, за што ўхапіліся б дзялкі ад кнігавыдання ці палітыканства. Але сапраўдны пісьменнік — сын сваёй радзімы. Ён талентам і сумленнем гандляваць не будзе. У нас амаль знікла школа перакладчыкаў. У перакладзе на рускую мову і то няпроста надрукавацца. Калісьці ў СССР была моцная арганізацыя "Міжнародная кніга", якая пастаўляла літаратуру за мяжу ў перакладах на сусветныя мовы. Выдавецтва "Юнацтва", напрыклад, пастаўляла свае кнігі праз гэтую структуру ў 110 краін. У Беларусі падобнай установы, вядома, няма. Цяжка разлічваць у наш час на ўзнікненне такіх службаў, калі скарачаюцца мастацкія выданні, выдавецтвы, бібліятэкі і г.д. Жыццё працягвае спрашчацца па самых розных накірунках, што ўплываюць на свядомасць, мараль, духоўнасць. І гэта вельмі непакоіць. Свет матэрыялізуецца, становіцца больш прагматычным. Усё гэта не можа не адбівацца і на жыцці нашай краіны, на літаратурнай справе ў прыватнасці. А ў нашай сучаснай літаратуры якраз ёсць што прапанаваць сусветнаму чытачу: і ў прозе, і ў паэзіі, і ў драматургіі, і ў дзіцячай літаратуры, і ў дарослай.

Навіны літжыцця: Мінск

__10 мая__ ў паэтычным тэатры "Зніч" адбудзецца сустрэча членаў літаратурнага аб'яднання "Купалінка" з пісьменнікам, старшынёю Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхаілам Пазняковым.

23 мая ў Доме літаратара адбудзецца літаратурнае свята, прысвечанае 100-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай дзіцячай літаратуры Васіля Віткі.

__24 мая__ ў сталічнай бібліятэцы № 5 пройдзе літаратурная імпрэза "Славутая палачанка", прысвечаная 910-годдзю з дня нараджэння беларускай святой і асветніцы Еўфрасінні Полацкай.

__У маі-чэрвені__ ў бібліятэках і музеях сталіцы адбудуцца юбілейныя творчыя вечары Міхася Башлакова, Паўла Саковіча, Валерыя Маскаленкі, Мікалая Шашкова, Уладзіміра Федасеенкі, Мікалая Васькова, Веры Зелянко, Таісы Супрановіч.

__Прайшоў__ літаратурны конкурс на лепшы паэтычны і празаічны твор сярод юных літаратараў, якія пішуць на рускай мове. Пераможцы Анастасія Пастэрнак (паэзія) і Алена Саўко (проза) прымуць удзел у фінальным туры рэспубліканскага літаратурнага конкурсу "Мы рождены для вдохновенья", які адбудзецца ў Брэсце 20 — 21 мая.

Працягваецца літаратурны конкурс на лепшы твор сярод моладзі, прымеркаваны да 120-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча. Лепшыя творы будуць выдадзены асобнымі кнігамі.

__Пабачыў свет__ першы нумар альманаха "Армія і культура" за 2011 год, прысвечаны Вялікай Перамозе і падрыхтаваны Мінскім гарадскім аддзяленнем і Студыяй ваенных пісьменнікаў. Сярод аўтараў — Алесь Савіцкі, Мікалай Чаргінец, Генадзь Пашкоў, Анатоль Сульянаў, Міхась Пазнякоў, Яўген Каршукоў, Навум Гальпяровіч, Сяргей Давідовіч.

У новай серыі "Бібліятэка Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі" выходзіць першая кніга — зборнік апавесцей і апавяданняў Ніны Маеўскай "Шчасце".

__20 — 21 мая__ група паэтаў сталічнага аддзялення (Валянціна Паліканіна, Андрэй Скарынкін, Юрый Сапажкоў, Анатоль Аўруцін) прыме ўдзел у IV Міжнародным фестывалі рускай паэзіі "Созвучье слов живых", які адбудзецца ў Брэсце.

З адказнасцю за слова, кадр, сюжэт

(Працяг. Пачатак на стар. 1).

Друкаваныя і электронныя СМІ, выдавецтвы і друкарні, інфармацыйныя агенцтвы і інтэрнэт-правайдары, а таксама апаратары кабельнага, спадарожнікавага і мабільнага тэлебачання, рэгіянальныя СМІ, многія з якіх прадстаўлены ў Інтэрнэце, падрыхтавалі разнастайную праграму: прэм'ерай песень у выкананні беларускіх зорак І. Афанасьевай і А. Хлястова і папулярнымі малюнкамі з пяску В. Сафронавай парадавала пляцоўка Міждзяржаўнай тэлерадыёкампаніі "Мір". На фоне тэхнікі часоў Вялікай Айчыннай можна было сфатаграфавацца ля стэнда "Ваенныя СМІ". Рэкламу газеты "На страже", васьмідзесяцігоддзе якой хутка будзе святкавацца, раздавалі маладыя людзі, апранутыя ў міліцэйскую форму розных гадоў мінулага стагоддзя. Гульні, конкурсы і віктарыны праводзіў "Рукз-клуб" выдавецтва "Пачатковая школа". Ладзіліся "круглыя сталы" і прэзентацыі новых выданняў.

Праца журналістаў адзначана шматлікімі ўзнагародамі: лепшыя з лепшых атрымалі "Залатое пяро", названы пераможцы Рэспубліканскага конкурсу па асвятленні супрацоўніцтва Беларусі і суайчыннікаў за мяжой. Як паведаміў міністр інфармацыі Алег Пралляскоўскі, "пятага мая адбудзецца ўручэнне "Залатой ліцеры", праз тыдзень пераможцаў аб'явіць "Тэлевяршыня". У пачатку наступнага месяца пройдзе форум журналістаў краін СНД. Наша мэта — стварыць як мага больш пляцовак для прафесійных кантактаў, мы рады людзям, якія аб'ектыўна пішуць пра нашу краіну".

Адзначыў Алег Вітольдавіч і належную базу для падрыхтоўкі кадраў: "У нас выдатны Інстытут журналістыкі. Калі ў мінулым годзе праводзілі на яго базе школу маладых журналістаў СНД, расійскія мэтры журналістыкі, тэлевізійныя акадэмікі прасілі гэтую пляцоўку зрабіць пастаяннай. Хутка ў нас пройдзе медыяфорум краін СНД.

Мы дакладна ведаем, як будзем развівацца надалей — і друкаваныя сродкі масавай інфармацыі, і электронныя. У 2015 годзе электронныя СМІ стануць лічбавымі, нас чакае іншае разуменне тэлебачання — гэта будзе не тэлебачанне каналаў, а тэлебачанне кантэнту. Інтэрнэт складае канкурэнцыю астатнім СМІ. Але вядучыя беларускія газеты ідуць тым жа шляхам, якім ідуць буйныя таблоіды ўсяго свету: частку інфармацыі яны размяшчаюць у Інтэрнэце. Наш народ чытаючы, "інтэрнэтны" — да 30 працэнтаў насельніцтва Беларусі актыўна карыстаецца сусветнай павуцінай, тым не менш тыражы падпісак і развовыя тыражы выпускаў газет з года ў год трымаюцца, нягледзячы нават на крызісныя працэсы".

***На здымках:** чырвоную стужку разразаюць намеснік кіраўніка Дэпартамента сродкаў масавай інфармацыі і рэкламы Урада Масквы Юлія Казакова, міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алег Праляскоўскі і першы намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандр Радзькоў; стэнд РВУ "Літаратура і Мастацтва".*

Літабсягі

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Малая радзіма ва ўспамінах і фотаздымках

“Што ні край, то звычай” — так называўся праект, распачаты ў 2008 годзе газетай “СБ. Беларусь сегодня”. Незвычайнае падарожжа па Беларусі можна было здзейсніць з беларускімі літаратарамі, якія падзяліліся ўспамінамі дзяцінства пра сваю малую радзіму. Сёлета гэтыя артыкулы сталі кнігай “За мостам майго дзяцінства”, укладальнікам якой з’явілася Людміла Рублеўская, а прадмову напісаў галоўны рэдактар “СБ” Павел Якубовіч. Кніга, выдадзеная ў РВУ “Літаратура і Мастацтва”, прэзентавалася ў мінскім “Кніжным салоне”.

У краіне дзяцінства самае яркае сонейка, самыя цудоўныя фарбы. Толькі тут ёсць “палясцінка” — адкрытая разам з татам некранутая паляна журавін, цяпло матчынай далоні і чароўныя бабуліны казкі. У гэтай краіне — вытокі нашых талентаў і ўчынкаў, рыс характару, адчування дабрыні і зла. На прэзентацыі падпісалі адно аднаму кнігі, дзяліліся цёплымі шчырымі ўспамінамі дзяцінства аўтары Алесь Бадак, Анатоль Бутэвіч, Раіса Баравікова, Алена Масла, Алёна Беланожка і Мікола Кандратаў, артыкул якога даў назву ўсёй кнізе. Некалькі ўласных песень выканаў Юрась Нераток.

Як паведаміла Людміла Рублеўская, праект працягнецца. На сайт газеты “СБ” прыйшло шмат водгукаў ад землякоў аўтараў. У кожным — просьба не спыняцца і падзяка за артыкулы, якія ўскалыхнулі душу.

— На жаль, некаторыя вобласці рэспублікі прадстаўлены не так поўна, як хацелася б, — адзначыла Людміла Іванаўна. — А некаторыя вёсачкі, хутары — радзіма тых, хто сёння стварае беларускую літаратуру, — ужо зніклі з карты. Таму ўдзел у праекце — не толькі наша даніна памяці, але і абавязак перад малой радзімай. Запрашаю далучыцца да праекта літаратараў, якія яшчэ не паспелі падарыць чытачам незвычайнае падарожжа па нечаканай Беларусі — праз прызму ўспамінаў дзяцінства і фотаздымкаў з сямейнага альбома.

Артлінія

Спасціжэнне свету Лапчынскага

Валерый МІШЧАНКА,
фота Віктара Кавалёва

Нядаўна споўнілася 75 гадоў з дня нараджэння Леаніда Лапчынскага (1936 – 1994), аднаго з прадстаўнікоў нешматлікага беларускага андэграўнда. Вучань Віталя Цвіркі ў Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце, ён каля трыццаці гадоў выкладаў у Мінскім мастацкім вучылішчы імя А. Глебава малюнак, жывапіс, кампазіцыю.

Леанід Васільевіч, як сведчаць усе, хто яго блізка ведаў, ніколі не марнаваў сілы і час на розныя дробязі і доказы сваёй “значнасці”, а пісаў і рабіў тое, што наканавана лёсам — карціны, з сардэчнай цеплынёй павагі і спагады, з адчуваннем высокага сэнсу будзённай падзеі. Нават у рэпрадукцыях, змешчаных у альбоме-манаграфіі “Леанід Лапчынскі”, што пабачыў свет у 2003 годзе ў выдавецтве “Міжнародны цэнтр культуры кніг”, яны ўладна вабяць да сябе, ускалыхваюць глыбокія пачуцці, чаруюць таямнічым бурштынавым свячэннем фарбаў, бы жар вуголля пад прысакам вякоў.

Дарэмна шукаць у гэтых палотнах знешняй эфектнасці, вонкавай пафаснасці — яны вабяць ціхмянай справядлівасцю і адухоўленасцю. На карцінах мастака паўстаюць старыя сцены некалі велічных будынкаў, што ўвабралі ў сябе працу і талент продкаў, галасы і падзеі мінулага, а цяпер патанаюць у прыцемках “вечнасці”. Напэўна, гэта звязана і з перажываннем бязрадаснасці ўласнага існавання, і з метафізічнай невырашальнасцю “загадкі жыцця”. Матэрыяльны свет для творцы адчуваўся цьмяным масай без канца і краю, субстанцыяй, якая раней толькі прысутнічала, а цяпер запаланіла прастору жыцця і жывапісу карціны.

Але светабачанне, манеру, стыль яго твораў нельга ўспрымаць як застыглую схему, з якой мастак падыходзіць да ўсяго, што адлюстроўвае. У яго няма ніводнай карціны, падобнай да іншай.

Мастак ніколі не выступаў супраць існуючай у тыя гады сістэмы, ён быў па-за ёй, імкнуўся да асэнсавання агульначалавечай культуры, да спасціжэння свету. Гэтаму ён вучыў і юнакоў — знайсці сваё месца паміж Космасам і палатном.

Леанід Лапчынскі ведаў, што толькі творчая і чалавечая шчырасць, разам з талентам, забяспечаць паўнакроўнасць твораў, высокае служэнне прафесіі жывапісца, сваёй Бацькаўшчыне.

На здымку: Уладзімір Ісачанка “Партрэт мастака Лапчынскага”.

Повязі

Вянок памяці — аўтару Цёркіна

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА,
фота Кастуся Дробава

Невыпадкова напярэдадні свята Перамогі ў Мінскім Доме дружбы адбыўся вечар памяці праслаўленага рускага паэта Аляксандра Твардоўскага. Па-першае, Твардоўскі быў франтавіком, па-другое, менавіта ў гэтым годзе спаўняецца 40 гадоў з дня яго смерці.

Хаця вечарыну, арганізаваную намаганнямі кіраўніцтва Мінскай гарадской арганізацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі, і прыняў Дом дружбы, дзе ладзяцца міжнародныя мерапрыемствы, ніхто з прысутных, шчыра кажучы, не ставіўся да Твардоўскага як да пісьменніка замежнага. І справа тут нават не ў тым, што дзед Аляксандра Трыфанавіча паходзіў з Беларусі, і не ў тым, што нарадзіўся і жыў паэт на старажытнай крывіцкай зямлі — Смаленшчыне. А ў тым, што творы яго — такія агульнаславянскія, такія родныя, такія зразумелыя кожнаму з нас, што проста неяк няёмка аднесці іх да замежнай літаратуры.

Вядучым вечарыны быў старшыня Мінскай гарадской пісьменніцкай арганізацыі Міхась Пазнякоў. І адкрыў ён яе паэтычнымі радкамі Твардоўскага: “Ведь если бы смерть выбирать нам, друзья, / То лучше, чем смерть за родимую землю, / И выбрать нельзя”.

Паэт не загінуў на вайне. Вершы яго атрымалі прызнанне. Сямнаццаць гадоў Твардоўскі ўзначальваў вядучы літаратурна-мастацкі часопіс СССР “Новый мир”. І яго рэдактарская пазіцыя была непахіснай — у часопісе публікавалася толькі сапраўдная літаратура, нягледзячы на тое, “у фаворы” аўтар ці то “ў апале”. Дарэчы, ён быў першым, хто заўважыў і пачаў падтрымліваць Васіля Быкава. Пра гэта прыгадаў у сваім слове дацэнт БДУ, пісьменнік Уладзімір Навумовіч.

“Мне не даводзілася сустракацца на вайне з Твардоўскім, але мне даводзілася сустракацца з Цёркіным”, — распачаў сваё выступленне паэт-франтавік Мікалай Іваноў. Ён успамінаў, як чакалі салдаты ў акопах новай часткі гісторыі Цёркіна. І як потым у кожным узводзе параўноўвалі сваіх гаваруноў менавіта з героем Твардоўскага. Выступаў і другі паэт-франтавік, Аляксандр Суслаў, генерал-маёр авіяцыі ў запасе Анатоль Сульянаў.

Ваенныя вершы Твардоўскага чыталі апранутыя ў салдацкія гімнасцёркі студэнткі Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта. Гучалі і песні на словы праслаўленага аўтара. Выконваў іх бас Уладзімір Курак. Публіка шчыра апладзіравала на працягу ўсёй вечарыны. А самымі ўдзячнымі гледачамі сталіся суворацы, якія прыйшлі ў Дом дружбы са сваімі настаўнікамі.

На здымку: паэт Мікалай Іваноў чытае свае вершы пра вайну.

Актуальна

Сацыяльная адказнасць мас-медыя

У Гродне прайшоў семінар кіраўнікоў рэспубліканскіх СМІ, які, па словах міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алега Праляскоўскага, адкрыў шэраг значных падзей у сферы мас-медыя Беларусі.

Правядзенне семінара загадзя спланавана. Следам пройдуць: падвядзенне вынікаў конкурсаў на лепшыя выданні, выстаўка “СМІ ў Беларусі” (з 4 па 7 мая), медыяфорум краін СНД. Адкрываючы семінар, міністр заўважыў, што не ўсе СМІ належным чынам выкарыстоўваюць свае магчымасці ўплываць на чытача на карысць грамадства. Здараецца, — і гэта паказала асвятленне падзей 11 красавіка ў мінскім метро, — што некаторыя выданні адкрыта піярыліся, перакручвалі факты, стараючыся пасеяць у грамадстве страх, паніку. Алег Праляскоўскі нагадаў словы Прэзідэнта краіны: нашу маладую суверэнную дзяржаву, якая праводзіць самастойную ўнутраную і знешнюю палітыку, хочуць прымусіць скакаць пад чужую дудку, Беларусь падвяргаецца масіраванаму націску. Некаму вельмі хочацца дэстабілізаваць абстаноўку ў краіне, пасеяць хаос, недавер людзей да ўлады, каб потым узнікаючымі праблемамі, як пятлёй, задушыць краіну. І міністр інфармацыі, і намеснік прэм’ер-міністра Беларусі Анатоль Тозік, і першы намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Аляксандр Радзькоў, якія выступалі на семінары з грунтоўнымі дакладамі, а таксама іншыя выступоўцы адзначылі высокі ўзровень адказнасці мас-медыя перад чытачом. “Мы цікавыя як краіна, да нас пачалі ставіцца як да краіны, з інтарэсамі — эканамічнымі, палітычнымі. Прэса павінна паказваць, што інтарэс да нас бывае дружалюбны, свет павінен зразумець, што мы — у новай якасці”, — зазначыў Аляксандр Радзькоў. Была звернута асаблівая ўвага на тое, што рэфармавання, тэхналагічных змен патрабуюць літаральна ўсе мас-медыйныя праекты. І гэта датычыцца не толькі знешняга выгляду выданняў. І электронныя, і друкаваныя СМІ, у тым ліку — літаратурна-мастацкія часопісы, патрабуюць новага насычэння, большай увагі да аналітычных матэрыялаў. На семінары часта гучала думка пра суаднесіны напісанага, надрукаванага з тым, што адбываецца ў рэальным жыцці, акцэнтавалася ўвага на здольнасці журналістаў растлумачыць тыя ці іншыя працэсы ў грамадскім, сацыяльным жыцці. Гаворачы пра лічбавае тэлебачанне, Аляксандр Радзькоў заўважыў: “Тэта каналы незлічонай колькасці. Як іх выкарыстаць, як у гэтай канкурэнцыі знайсці сабе прытулак і данесці тое, што вы хочаце, — і дзяржаўную палітыку, і сваё бачанне, — гэтыя пытанні цяпер павінны хваляваць”.

Канечне ж, вырашэнне многіх задач, якія стаяць перад СМІ, патрабуе большай энергіі, умення выбудаваць найбольш актуальныя тэмы, паказаць уласную здольнасць аналізаваць працэсы, што адбываюцца ў краіне і свеце. Людзям патрэбны, і пра гэта гаварыў міністр інфармацыі Алег Праляскоўскі, сумленная і адкрытая размова, добрае разуменне перспектыў развіцця краіны, шчырае абмеркаванне існуючых праблем.

Сяргей ШЫЧКО

Перамога на ўсіх адна. Але водавочнае верагоднае не для ўсіх. Мае суразмоўцы ў XXI стагоддзі — дырэктар Гомельскага абласнога музея ваеннай славы Павел Ждановіч і намеснік дырэктара па навуковай працы Канстанцін Мішчанка — у гутарцы, якую мы вялі ў залах з экспазіцыямі, заўважылі: "Недасказанасць ваеннай гісторыі мае месца..."

Агонь вайны ў бронзавым абкладзе

Ірына ТУЛУПАВА,
фота Кастуся Дробава
і з фондаў музея

Хто ж перамог?

Канстанцін Мішчанка працягвае: "У ЗША ў школьным падручніку на гісторыю Вялікай Айчыннай вайны адведзена 48 радкоў. І традыцыйна лічаць, што вайну выйгралі яны разам з англічанамі — перамаглі немцаў і рускіх. За мяжой яшчэ нямала фальсіфікацый".

Акрамя падрыхтоўкі навуковых публікацый тут паказваюць нашу культуру і гісторыю праўдзіва. Гэта ўдаецца: Гомельскі абласны музей ваеннай славы за значныя дасягненні ў музейнай справе, вялікую працу па патрыятычным выхаванні ўганараваны спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва 2010 года. Зразумела, у музеі не толькі расказваюць пра Вялікую Айчынную вайну — храналогія падзей пададзена ад старажытнасці да нашых дзён. Тут восем залаў, але чатыры з іх прысвечаны менавіта гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Парадокс сучаснай свядомасці: яна як быццам не можа паяднаць у сабе два процілеглыя працэсы — памяць і цікавасць да зброі, якая заўсёды нясе ў сабе пагрозу жыццю, і адмаўленне ад яе (як частку палітыкі міралюбнай дзяржавы). Нідзе, акрамя як у музеі, не пераканаешся: цікавасць да гістарычнай зброі — асаблівая. За асобным прадметам, які быў ва ўжытку і якім карыстаўся той, хто пакінуў свой (прыкметны) след на гэтай зямлі, за кавалкам металу, з якога яна выраблена, паўстаюць рэальныя карціны жыцця. Яны сведчаць, як людзі выжывалі, як вынаходзілі простыя рашэнні найскладаных задач, набліжалі той самы жаданы Дзень Перамогі. Зірніце, прыкладам, на экспанат — адрэзак чыгункі, які партызаны ўманціроўвалі на шляхах паравозаў. Рэйкі рабіліся адмыслова: з метр даўжынёй, адна паласа звычайная, а паралельная ёй — з надрывам, які вядзе кола ўбок, а паравоз — пад адхон. Вось вам інжынерная думка, вось — наша кемлівасць, спрыт, наша чалавечая годнасць.

Мой гід па музеі дырэктар Павел Леанідавіч, звяртаючы ўвагу на наступнае фота на сцяне, заўважае: пра палкоўніка авіяцыі Васіля Сярогіна ў іх захоўваецца спачуванне з нагоды яго смерці, падпісанае мэрам Парыжа. Сярогін быў камандзірам трэцяй эскадрыллі авіяпалка "Нармандыя-Нёман". Быў ганаровым грамадзянінам Парыжа. І гэта зафіксавана назаўсёды...

Рысачкі-нітачкі, якія разблытваюць клубок тлумачэнняў: як мы перамагалі. Колькі іх? Спрабую высветліць у дырэктара музея, які з экспанатаў ён лічыць унікальным. У музейнага работніка такіх не можа быць. Насамрэч гэта як у адносінах да людзей: скажы камплімент аднаму — пакрыўдзіш астатніх. Напэўна, усё ж галоўнае, каб кожны прадмет быў на сваім месцы. І адыгрываў менавіта тую ролю, на якую спадзяюцца гаспадары. Можа, таму музейныя работнікі так доўга складалі экспазіцыі — цягам некалькіх месяцаў. Тут выкарыстаны новае абсталяванне і новыя тэхналогіі, устанаўліваліся сучасныя вітрыны з адмысловай падсветкай. Каб, насамрэч, кожны прадмет выконваў сваё сэнсавае прызначэнне. А Павел Леанідавіч, працягваючы тэму ўнікальнага, звяртае ўвагу на медаль імя Фларэнс Найцінгейл — побач з асабістымі рэчамі медсясцёр-гамяльчанак, якія выратавалі ў гады вайны вялікую колькасць параненых. Жанчыны на вайне... Якія ж тэмы яшчэ прадстаўлены ў музеі?

Сапраўдная гісторыя

"Стараемся ўводзіць як мага больш сапраўдных прадметаў. Больш аб'ёмных, але каб не абцяжарыць экспазіцыю. Музей мае амаль увесь камплект вышэйшых узнагарод Рэспублікі Беларусь. Маем і 40 адзінак ваеннай тэхнікі — гэта амаль што самая вялікая музейная калекцыя", — працягвае Павел Леанідавіч.

За мінулы год адбылося 940 экскурсій. Не толькі на платнай аснове — шмат працуюць музейныя работнікі з цяжкімі падлеткамі, інвалідамі.

Без энтузіязму, вядома, не абысціся. Тут і інтарэс павінен быць.

Музей створаны ў 2004 годзе. Першая чарга яго была адкрыта ў ліпені таго ж года, яна ўключала ў сябе адкрытую пляцоўку — там знаходзілася крыху больш як 12 адзінак ваеннай тэхнікі. Другая чарга адкрылася ў 2005 годзе і ўключала ваенна-гістарычную стацыянарную экспазіцыю. Зразумела, акцэнт робіцца на Гомельскую вобласць, але і экспанаты, і сама гісторыя выходзяць далёка за геаграфічныя межы. Арганізатары тлумачаць: "Мы спрабавалі ўбачыць вайну вачамі простага салдата. Паказвалі яе на прыкладзе гарадоў і мястэчак Лоева, Чырвонага Берага, іншых пунктаў".

Трэці этап развіцця музея распачаўся ў сакавіку 2010 года, калі адкрылі новую музейную экспазіцыю ў асобным памяшканні — яна прысвечана барацьбе са злачыннасцю на тэрыторыі Гомельшчыны ў 1917 — 2000 гады. Адмысловы музей крыміналістыкі. Да слова: у стварэнні музея ваеннай славы памагатымі былі ўсе арганізацыі, яго актыўна падтрымалі аблвыканкамы. У камплектацыі фондаў дапамагалі Міністэрства абароны, МУС, КДБ, Гомельская мытня, прыватныя асобы.

Тое, чаго нестае, шукаюць у партнёрстве з іншымі ўстановамі: прыкладам можа лічыцца праведзеная летась сумесная з Кобрынскім ваенна-гістарычным музеем імя Суворава выстаўка, дзе было прадстаўлена больш як 30 адзінак захоўвання з гісторыі вайны 1812 года. За кошт выставачнай залы імкнуцца ліквідаваць прагалы, якія яшчэ ёсць у паказе гісторыі.

«Я не стаў бы з ёю ваяваць...»

Памятаеце, што сказаў адзін палонны, калі яго везлі ў Санкт-Пецярбург: "Калі б я ведаў, што Расія такая вялікая, я б ніколі не стаў з ёю ваяваць!" Праехаць з рухомымі экспазіцыямі нават па Беларусі — спатрэбіцца не адзін год. Музейныя работнікі пабывалі ўжо ў многіх раёнах краю. Перасоўная экспазіцыя "Салдаты Перамогі", прыкладам, з'ядная 65-годдзе Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне і 65-годдзе вызвалення Беларусі. Экспанавалася з 3 ліпеня па 9 мая — гэта былі фота, іншыя прадметы. Экспазіцыі змаглі ўбачыць амаль усе жыхары Гомельскай вобласці.

Вакол такіх музеяў звычайна канцэнтруюцца эліта, людзі, якія вывучаюць гісторыю краю. "І калі мы праз сродкі масавай інфармацыі звярталіся да насельніцтва, быў водгук, — успамінае Павел Леанідавіч. — Дагэтуль прыносяць нешта. Без прыватных знаходак не было б і музея". Толькі за 2010 год фонды павялічыліся на 583 прадметы. Далучаюцца да працы калекцыянеры, музеі, якія маюць адпаведную тэматыку.

У спалучэнні класікі і інавацый

Музей ваеннай славы ў Гомелі намагаюцца будаваць па класічных канонах. Хаця сучасныя тэндэнцыі, вядома ж, пранікаюць у жыццё. Але не разбураюць і класічнае паняцце музея. Тры асноўныя напрамкі яго традыцыйныя: выстаўкі і экспазіцыі, навукова-фондавая і навукова-даследчая праца. Чацвёрты кірунак — культурна-адукацыйны.

— На ўсіх іх і трымаецца справа, — тлумачыць дырэктар. — Прычым, у навукова-даследчай працы ўзаемадзейнічаем з Нацыянальнай акадэміяй навук Беларусі, а менавіта — з Інстытутам гісторыі.

Сябруюць з навуковымі ўстановамі Брэста, Мінска, Магілёва, Гродна. Далучаецца Масква — Інстытут ваеннай гісторыі Міністэрства абароны Расійскай Федэрацыі. Двойчы прыязджалі яны ў Беларусь: на канферэнцыі "Старонкі ваеннай гісторыі Гомельшчыны" і "Курская бітва". Між іншым, з дня заснавання музея праведзены чатыры канферэнцыі, дзве з іх — міжнародныя. Выдалі два зборнікі дакументаў. Адзін прысвечаны партызанскаму руху — "Гомельшчына партызанская", а другі — "Гомельская вобласць у першыя месяцы Вялікай Айчыннай вайны". Што да міжнародных выставачных праектаў, то і такія ёсць: "Гомель. Беларускі горад у вайне". Такая экспазіцыя прайшла ў Шатландыі. Ды цяжкі толькі пачатак...

На здымках: дырэктар Гомельскага абласнога музея ваеннай славы Павел Ждановіч; адкрытая пляцоўка з ваеннай тэхнікай.

Рэфлексія

Мёртвыя сораму не маюць...

Людміла САЯНКОВА

Ён дажываў свае апошнія дні сціпла і ціха. Слова "сціпла" нават занадта моцнае для той сітуацыі, у якой ён апынуўся ў апошнія гады. Кожная жыццёвая патрэба давалася яму з вялікімі цяжкасцямі. Адзінота, туга, глухата, ніякай магчымасці і жадання жыць. Ён і памёр, здаецца, ад таго, што патрэба ў жыцці перастала існаваць. Ён, яшчэ зусім не сталы чалавек, адна з самых яскравых асоб у нашым кіно, адыходзіў у нябыт у інтэрнаце пры царкве.

Яго фільмы — ігравыя, дакументальныя — не маглі быць не заўважанымі. Амаль у кожным кадры адчувалася высокая культура аўтара, сапраўдны арыстакратызм духу. Гэта было заўважна амаль з першай карціны, нават у назве яе адбілася чалавечая сутнасць стваральніка — "Жывая душа". Потым былі "Запіскі маладога ўрача" паводле М. Булгакава, цудоўныя дакументальныя фільмы пра Я. Купалу, Я. Баршчэўскага, Э. Ажэшку, Г. Каніскага. А яшчэ былі філасофскія вершы, цікавая графіка. Але пра гэты бок таленту дазналіся ўжо пасля смерці Міхаіла Якжэна. Ён увогуле не падпадаў пад стэрэатыпны вобраз рэжысёра. Ніякай мітусні, самаўпэўненасці, ганарлівасці. Гаварыў ціха, нават неяк сароменючыся... Калі сярод стракатых магілкавых кветак шукалі ягоную магілу, хтосьці заўважыў: "Трэба шукаць самую сціплую магілу. У Мішы не будзе ні кветак, ні вянкоў". Так і адбылося. Толькі дзве засохлыя, збрудненыя гваздзікі як быццам ўклеіліся ў падмерзлую могілкавую зямлю.

Яго пахавалі вельмі сціпла... Многія калегі-кінематаграфісты не ўтойвалі свайго здзіўлення і роспачы, калі даведваліся, што Міхаіла Якжэна ўжо няма. Ён адышоў у нябыт быццам нікому не патрэбны. А можа, яшчэ і па гэтай прычыне людзі пакідаюць гэты свет, калі адчуваюць, што ўсе сувязі, якія зніто ўвалі іх з жыццём, абарваныя. Калісьці смерць чалавека была трагічнай падзеяй. Мы не заўважылі, калі гэтая самотная даденасць у жыцці перастала выклікаць у нас сапраўдныя чалавечыя пачуцці. Мы перасталі адчуваць боль ад страты. Мы нават не заўважаем гэтай страты.

За апошні год шмат знакамітых кінематаграфістаў пайшло з жыцця. Менавіта іх імёны зрабілі славу беларускаму кіно: Валерый Рубінчык, Ігар Дабралюбаў, Аляксандр Чакмянёў, мастакі Яўген Ігнацьеў, Уладзімір Дзяменцьеў. І ўсё. Як быццам іх і не было. На кінастудыі пра іх не ўспомнілі, у сродках масавай інфармацыі — амаль што ні слова. Шматлікія калегі, як гэта і адбываецца ў апошнія гады, не ведалі. А раней хавалі тых, з кім былі побач амаль усё жыццё, як кажуць, усім мірам. Дыстанцыя паміж людзьмі была меншая, а пачуццё адно аднаго — большым.

Мы сапраўды пераўтвараемся не толькі ў тых, хто не памятае мінулага, але ў тых, хто не адчувае сённяшняга, не думае пра будучае. Мы пражываем свае дні ў бясконцай мітуслівасці, не заўважаючы, як мінаюць дні, месяцы, гады. Кола часу круціцца ўсё хутчэй і хутчэй. А мы ў віры падзей, з'яў, інфармацыі, здаецца, не заўважаем чагосьці вельмі важнага. Што сумлення становіцца менш, што пачуцця сораму, як і памяці, нам нестае, што такая якасць, як маральнасць, ужо не з'яўляецца характэрыстыкай чалавечай годнасці. Шкада. За гэтым можам не заўважыць, што само жыццё патроху пераўтворыцца ў штосьці зусім адваротнае.

Данесці праўду да людзей

Пісьменніка Алеся Савіцкага нельга далучыць да кола аўтараў, якіх прынята называць прыхільнікамі адной тэмы. Але вайна, Вялікая Айчынная, у яго творчасці займае асаблівае месца. Бо Алесь Ануфрыевіч быў яе салдатам.

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА,
фота Кастуся Дробава

Бо прайшоў па пыльных, брудных, крывавых ваенных сцяжынках ад партызанскіх густых лясоў Віцебшчыны да самога Берліна. Бо, страціўшы многіх з баявых сяброў сваіх, шчыра ўпэўнены: ён застаўся жывым, каб было каму данесці да пакаленняў неваяваўшых, што сапраўдная радасць — гэта зусім не трохпавярховы катэдж і найноўшай мадыфікацыі іншамарка, а калі гарматы не страляюць. Што сапраўднае шчасце — гэта не перамагчы канкурэнта па бізнесе, а проста мірнае сонца над галавой і жывая, нерасстраляная сям'я. У выдавецтва "Літаратура і Мастацтва" рыхтуецца да друку адзін з самых лепшых, самых шчырых і мужных раманаў Алеся Савіцкага "Обаль", прысвечаны героям маладзёжнага антыфашысцкага падполля. Але пісьменнік, згаджаючыся на інтэрв'ю, папярэдзіў: пра раман яшчэ пагаворым, калі выйдзе.

— Алесь Ануфрыевіч, быў час, калі ў мастацтве — дзякуй богу, не ў айчынным — Другую сусветную вайну спрабавалі паказаць як нейкае захапляльнае дзеянне, дзе салдат-супергерой крочыць да перамогі, высокіх узнагарод і трафеяў, лёгка і нават бойка прыбіраючы са свайго шляху ворагаў. Але мы ведаем: вайна — гэта страшна. А вось што было самым страшным на вайне?

— Самае страшнае — гэта калі не хапае патронаў ці падводзіць затвор. У 1943 годзе пад вёскай Баравуха замініравалі мы з хлопцамі-партызанамі мост. Пад'ехала машына з немцамі. Выбух разнёс і мост, і дрэва, што расло побач. А машына ў варонку, што перад мостам з'явілася, упала і тарцом паўстала. Выбеглі немцы. Іхні кулямётчык залёг. Сустрэліся мы з ім вачыма — і абодва, нейкія ашаломленыя, марудзім. Я апамятаўся хутчэй, націскаю на спуск аўтамата — а ў патронніку — пэўна, ад выбуху — перакасіла патрон. Трэба было адцягнуць затвор назад, пальцам патрон гэты калупнуць і зноў націснуць на спуск. І тут я разумею, што ўсяго гэтага ўжо не паспею зрабіць. І нават скочыць куды-небудзь, схавацца не паспею… Праз некалькі імгненняў немец выпусціў доўгую чаргу са свайго кулямёта. Кулі прайшлі па валасах… Я памятаю, як яны паказыталі галаву… Каб рукі ў таго немца пасля выбуху не дрыжэлі, ён узяў бы крыху ніжэй. І гэта была б мая смерць…

— Вы партызанілі, ваявалі і на фронце. Вам ёсць з чым параўноўваць. Ваенныя будні — для каго яны былі цяжэйшымі, для салдат ці партызан?

— На фронце было лягчэй і менш страшна, чым у партызанскіх лясах. Байцы ведалі: вось яна — перадавая. Вось — лінія акопаў. Вось ён, перад табою, — твой вораг, а за спінаю — тыл, куды сябры выцягнуць цябе з поля бою, калі будзеш паранены. У партызанскім атрадзе мы адчувалі сябе з усіх бакоў акружанымі ворагам. І асабліва страшна было падчас блакады. Спадзяванняў на дапамогу не было. Адно толькі — на сваю ўдачу, што ты здолееш з боем прарвацца праз кола фашыстаў.

— У савецкі час некаторыя пісьменнікі заклікалі калег пісаць толькі пра тое, што перажыў сам, каб іх творы былі дакладнымі і пераканаўчымі. Дык ці маем права мы, аўтары з пакаленняў, што нарадзіліся пасля Вялікай Айчыннай, пісаць сёння пра вайну? Можа, варта спыніцца і пачакаць? Пройдзе якое стагоддзе-два — напішуць нашчадкі гістарычныя раманы, як мы сёння пра сярэднявечча пішам.

— Пісаць пра Вялікую Айчынную нашы нашчадкі не толькі маюць права, але і абавязак такі маюць. Я думаю, што чым больш мы адыходзім ад той вайны, тым больш адкрываюцца нам зусім іншыя яе старонкі, зусім іншыя ракурсы. Калі пісьменнік малады сапраўды адчувае прыцягненне гэтай тэмы, ён можа стварыць цудоўны і па ахопе, і па глыбіні твор. Не трэба яму для гэтага нашага ваеннага вопыту. Няхай суадносіць сваё чалавечае "я" з тым, пра што даведаецца з аповедаў сведкаў, з багатага архіўнага матэрыялу. Некаторыя нават і не ўсведамляюць, які багацейшы ваенны архіў захаваўся ў Беларусі. З 1942 па 1944 год аднавіць падзеі можна да самых дробных дэталяў. Па кожнай партызанскай брыгадзе, па кожным атрадзе. Данясенні, планы, лісты, загады… І ўсё гэта — з рэальнымі прозвішчамі. У апошнія дзесяцігоддзі было шмат спроб перагледзець нашу гісторыю. І колькі ж маны з'явілася ў выглядзе артыкулаў, кніг. Ужо дагаварыліся да таго, што вайну мы выйгралі, нібыта, толькі дзякуючы існаванню асабістаў, якія гналі людзей на смерць. А пра партызанскі рух чаго толькі не прачытаеш! Але ёсць дакументы, і яны — бясстрасныя сведкі тых падзей. Бяры, вывучай і пішы без хлусні.

— І ўсё ж такі часы мінаюць, на некаторыя падзеі і асоб мы пачынаем глядзець іншымі вачыма, ацэньваць іх інакш. Вядома, што іншы раз пра гераізм людзі пачыналі гаварыць толькі таму, што побач у патрэбны час аказваўся ваенкар. Подзвігі ж іншых маглі стацца і забытымі, і недаацэненымі…

— Сапраўды, з цягам часу да нас прыходзяць новыя веды. І адкрываюцца новыя імёны. І чаму б не распавесці пра іх? І вайну з пункта гледжання новых ведаў і новых асэнсаванняў можна і трэба, пэўна, апісваць інакш. Вось жа, адразу пасля Перамогі паўсюль толькі пра подзвігі пісалі. Але вайна — гэта не толькі подзвігі. Гэта цяжкая праца, якая даводзіць да знямогі. Гэта шэрыя салдацкія будні, гэта смяротная стома, гэта — здранцвенне, прытупленне пачуццяў (а без іх чалавек, пэўна, ператварыўся б у вар'ята). Альбо вось яшчэ. Ці ёсць у нас цяпер творы пра звычайнае жыццё гэтак званай "партызанскай зоны"? Партызаны цалкам кантралявалі вялікую тэрыторыю ад Полацка да Ушачаў. На гэтай тэрыторыі людзі ў ваенны час жылі абсалютна мірна і нават руцінна. Вось бы напісаць пра тое, як партызаны ў гэтай вольнай зоне арганізоўвалі, напрыклад, веснавы сеў! У архівах ёсць шмат цікавых дакументаў пра гэта. Магчымасцей і спосабаў шмат. Толькі праўду не трэба скажаць. Праўда ж у тым, што народ быў у еднасці з арміяй і ў еднасці з партызанамі. Мужнасць у паветры не нараджаецца. Яна спее ў сэрцах людзей, упэўненых у сваёй праваце і ў тым, што яны будуць зразуметы і ўшанаваны за дзейнасць сваю родным народам.

Жыццё ў тым, што запісана

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

У РВУ "Літаратура і Мастацтва" выйшаў зборнік нарысаў "Вечны агонь Перамогі", прысвечаны Героям Савецкага Саюза, якія жывуць у Беларусі ці толькі нядаўна пакінулі гэты свет.

Цяжка спрачацца з польскім філосафам Тадэвушам Катарбіньскім, які аднойчы сказаў: "Мінулае, якое захоўваецца ў памяці, ёсць частка сучаснасці". Здавалася, што яшчэ патрабуецца для таго, каб трагічныя падзеі 1940-х гадоў назаўсёды засталіся ў людской памяці? Кожны трэці забіты ці памерлы. Разбураныя гарады. Разрабаваная гаспадарка.

Але такая ўжо ўласцівасць чалавечай псіхікі: не акцэнтаваць увагу на негатыўных эмоцыях, перамяшчаць іх на другі план, а часта, у рэшце рэшт, і наогул забываць. Акрамя таго, у любое грамадства ўвесь час прыходзяць новыя пакаленні, для якіх мінулае — гэта нешта далёкае, забытае і абстрактнае. Між тым, трэба спяшацца. З пачатку вайны прайшло ўжо 70 гадоў, адзінкі з тых, хто былі ў 1941-м маладымі юнакамі, і сёння побач з намі. Калі не паспець запісаць іх успаміны, заўтра ўжо можа быць позна.

Як давесці новым пакаленням неабходнасць захавання памяці пра вайну? Чым зацікавіць? З фармулёўкай адказу на першае пытанне пакуль пачакаем. А вось на другое прарэагуем адназначна: зразумела, новымі фактамі, забытымі героямі, невядомымі падрабязнасцямі ваенных гадоў. Усё гэта можна знайсці ў "Вечным агні Перамогі".

Кніга стала сумесным праектам часопісаў "Нёман" і "Полымя", на старонках якіх спярша друкаваліся гэтыя аповеды. Выданне адкрываецца прадмовай старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі М. Чаргінца і вершам паэта М. Мятліцкага "Перамога". А далей змешчаны нарысы,

аўтарамі якіх выступілі С. Антановіч, Г. Ануфрыеў, Н. Гальпяровіч, М. Гарэцкая, В. Гардзей, У. Гаўрыловіч, Л. Екель, А. Зэкаў, Л. Кебіч, А. Крэйдзіч, А. Марціновіч, М. Мятліцкі, П. Сабіна, М. Шамякіна, М. Шэлехаў ды іншыя творцы. Адным з аўтараў кнігі быў А. Мяснікоў, які нядаўна пайшоў з жыцця.

Хто ж з'яўляецца героямі новай кнігі? Канстанцін Лазаненка, Мікалай Зайцаў, Іван Міранкоў, Мікалай Далжанскі, Дзмітрый Жмуроўскі, Віктар Вятошкін, Анатоль Дзюбко, Аляксандр Барданаў, Іван Кустаў, Мікалай Гарбанёў і шэраг іншых вядомых Герояў. Кожны з іх варты асобага прадстаўлення. Але дазволю сабе спыніцца на біяграфіі Рыгора Дзенісенкі. З аднаго боку, яна чамусьці ўразіла мяне найбольш. З другога, як ні банальна, з'яўляецца досыць тыповай для ўсіх герояў кнігі.

Ураджэнец Харкаўскай вобласці, Дзенісенка з дзяцінства марыў пра неба. Займаўся ў аэраклубе. Пасля заканчэння ў 1943 годзе ваенна-авіяцыйнай школы трапіў на фронт у якасці "штурмавіка". *"Штурмавікоў называлі «паветранай пяхотай», бо яны, як і пяхотнікі на полі бою, неслі самыя вялікія страты сярод лётчыкаў,* — распавядае Рыгор Кірылавіч. — *Лятаць на вельмі нізкіх вышынях. Нашы самалёты можна было збіць нават з пісталета, і ўсё ж ваявалі! Думаеце, чаму? Добрыя людзі былі побач і шмат чаму вучылі!"* Гітлераўцы шэсць разоў збівалі ў баі самалёт, які пілатаваў Дзенісенка. *"Двойчы яму даводзілася скакаць з парашутам з ахопленай полымем машыны,* — піша У. Гаўрыловіч, — *але ўсё абыходзілася — пілот заставаўся жыць і працягваў ваяваць"*. Пасля вайны Дзенісенка працаваў у саратаўскім аэраклубе, дзе вучыў маладога Юрыя Гагарына. Цяпер ён застаўся адзіным Героем Савецкага Саюза на Гомельшчыне. Але ўявіце сабе: нават у 87-гадовым узросце Дзенісенка штораніцы праходзіў бадзёрым крокам па 10 — 12 кіламетраў, з ранняй вясны да глыбокай восені купаўся ў Сажы, пакуль вада не астывала градусаў да васьмі.

Тым чытачам, якія цікавяцца спортам, а дакладней, яго гісторыяй, найбольш цікавым будзе нарыс пра Віктара Лівенцава, што пасля барацьбы з фашыстамі ў партызанскім атрадзе зрабіў вялікую кар'еру. На працягу дваццаці гадоў ён узначальваў галоўнае спартыўна-фізкультурнае ведамства рэспублікі — Камітэт па фізічнай культуры і спорце пры Савеце Міністраў БССР. *"У гэты час,* — пісаў А. Мяснікоў, — *былі пабудаваны мінскія Палац спорту, воднаспартыўны камбінат, стралковы комплекс імя Цімашэнкі, спартыўныя базы "Стайкі", "Ратамка", "Уручча" і "Раўбічы", заснаваны добра вядомыя ва ўсім спартыўным свеце беларускія школы па фехтаванні, спартыўнай гімнастыцы, вольнай і класічнай барацьбе, лёгкай атлетыцы, веславанні на байдарках і каноэ, ручным мячы і іншых відах спорту"*. Беларусы неаднаразова перамагалі на летніх і зімовых Алімпійскіх гульнях, чэмпіянатах свету і Еўропы. А імёны Вольгі Корбут і Аляксандра Мядзведзя гучалі па ўсім свеце. Хтосьці з чытачоў зацікавіцца сваімі землякамі. Зрэшты, не сумняваюся, кожны з герояў кнігі варты ўвагі і цікавасці з боку чытачоў.

А цяпер вернемся да згаданага раней пытання. Як даказаць кожнаму новаму пакаленню неабходнасць захавання памяці пра вайну? Будзем шчырымі, патрыятычныя заклікі і апеляцыя да вечных каштоўнасцей спрацоўваюць далёка не заўсёды. Каб пераканаць нябачных апанентаў у сваёй слушнасці, працытуем урывак з верша паэтэсы Людмілы Рублеўскай, аднаго з лепшых у яе творчай біяграфіі: *"І нас забудуць непапраўна рана, // Як мы забылі — так забудуць нас. // Наш след зямны загасіцца, як рана, // Як гасне слуцкі залаты пояс. // Не затрымаецца ні радком, ні вершам. // Парсуна страціць колер і імя. // Хто быў апошнім — той не стане першым, // А першага — таксама з'есць зямля"*.

Сапраўды, кожнае пакаленне, якое з'яўляецца на белы свет, наўрад ці адчувае бег часу. Так, іх прашчуры сыходзяць, але кожны думае, што яны і іх аднагодкі прыйшлі на зямлю назаўжды. Як жа тады застацца ў вечнасці? "Напісаць вялікі твор", — скажуць класікі. Але ж гэта дадзена не кожнаму. А можа, прасцей не забываць сваё мінулае, сваіх папярэднікаў, дзякуючы якім ты з'явіўся на свет. І спадзявацца, што далёкія нашчадкі не забудуць і цябе: *"Я Памяці служу, як служаць храму. // Між мною і мінуўшчынай — не тло, // А лёгкі дождж і агароджа брамы — // Арханегла празрыстае крыло. // І, можа, я таксама — толькі кніга // З лістамі, недаступнымі дажджу. // Няхай маё імя забудуць звыкла, // Я буду жыць у тым, што запішу"*.

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Міфалогія вяртання

Беларуская проза першага дзесяцігоддзя XXI стагоддзя

Усё часцей у якасці героя нашага часу выступае ў творах беларускіх празаікаў персанаж, чыёй характаралагічнай, “родавай” адзнакай з’яўляецца яго прафесійная спрычыненасць да літаратуры: апавяданні Л. Дранько-Майсюка “На Калядны, на Каляды…” (2004), аповесць Вітаўта Чаропкі “Fatis Volentibus. Калядная містэрыя” (2008), раман Л. Рублеўскай “Сутарэнні Ромула” (2009—2010) і інш. Многія з гэтых персанажаў выконваюць ролю так званага я-героя. Але і ў іншых выпадках адлегласць паміж літаратурнымі героямі і іх прататыпамі мінімалізуецца аўтарам (апавяданне Я. Сіпакова “Лета 2002 году”, 2002, аповесць А. Федарэнкі “Повесць”, 2006) альбо наогул адпрэчваецца — як у аповесці М. Адама “Насця” (2009) ці ў рамане-эсэ А. Федарэнкі “Мяжа” (2008—2009).

Цікава, што самі варункі айчыннага літаратурнага жыцця становяцца не проста дэкарацыямі, на фоне якіх раскрываецца вобраз героя-літаратара, але і аб’ектам шматаспектнага мастацкага асэнсавання. Адным з самых яркіх такіх твораў стаў раман А. Федарэнкі “Рэвізія”, над якім аўтар працаваў больш як паўтара дзесяцігоддзя (з 1987 па 2003 год; апублікаваны ў 2004-м). Узаемапераплятанне розных часавых і гісторыка-культурных пластоў (калялітаратурных варункаў канца 1980-х і падзей, што адбываюцца ў 1920-я) вызначае спецыфіку хранатопа твора, сутнасць якой не можа быць вытлумачаная праз паняцце “паралельнага” аповеда. Асобнай увагі вартая складаная структура раманнага героя, перадусім, вобраза цэнтральнага персанажа, які ў Мінску 1989 года пражывае жыццё студэнта Алеся Трухана, а ў 1920-х аказваецца чырвонаармейцам Алесем Трухановічам: “Плаваючы паміж эпохамі, жывучы адначасова двума жыццямі, ён спакваля — сон за сном, запіс за запісам — падрыхтаваў сябе да таго, што два гэтыя жыцці, як дзве няроўныя, непаралельныя прамыя, паступова будуць усё больш выроўнівацца, рабіцца паралельнымі, збліжацца — пакуль не сальюцца, не злучацца нарэшце ў адну…”

Побач з ужо пералічанымі адметнасцямі рознаўзроўневае выкарыстанне паэтыкі снабачання, мастацкіх магчымасцей сімвалізацыі, арыгінальная інтэрпрэтацыя канцэпту “дваення душы” (выключная важнасць якога для нацыянальнай літаратуры была сцверджаная яшчэ М. Гарэцкім), спалучэнне ў аповедзе эпічнай маштабнасці і філасофскай медытатыўнасці дазваляюць гаварыць пра “Рэвізію” як пра бліскучы ўзор найноўшага рамана, дзе эстэтычныя і выяўленчыя магчымасці рэалістычнага метаду напоўніцу скарыстаныя дзеля выяўлення надзвычай актуальнага для беларускай культурнай прасторы комплексу сацыяльна-філасофскіх праблем.

Творчай манеры А. Федарэнкі наогул уласцівае спалучэнне рэалістычнасці аповеда, псіхалагічнай выверанасці з нечаканасцю сюжэтных паваротаў, займальнасцю інтрыгі. У выніку рэчаіснасць не проста адлюстроўваецца ў вобразах, але насамрэч ажывае, здаецца рэльефнай, *сапраўднай*. Форма *рамана-эсэ* — своеасаблівага “рамана-ракі” — верагодна, падалася аўтару “Мяжы” найбольш гнуткай, пластычнай, максімальна прыдатнай дзеля ўвасаблення таго асобаснага зместу, які за акрэсленаю самім аўтарам мяжою бачыцца ўніверсальна важным — і важкім. Пад шыльдай рамана-эсэ ладзіцца сапраўдны фестываль жанраў: побач з сюжэтнымі мініяцюрамі навелістычнага характару, публіцыстычнымі развагамі, успамінамі мемуарнага кшталту А. Федарэнкам нанізваюцца на ланцуг эсэістычнай вандроўкі па ўласным “жыцці-творчасці” бліскучыя — паводле мастацка-стылявога ўвасаблення — узоры лірычнай прозы. Ці не кожная з падобных “фрэсак”, пры ўсёй іх сціплай лаканічнасці, выцягвае на паверхню чытацкіх рэфлексій асацыяцыі ўзвышана-велічныя — напрыклад, пра трываласць класічнай беларускай прозы, пра яе каштоўнасць, асабліва для найноўшай славеснасці, якая амаль развучылася вучыць людзей быць шчаслівымі:

“Вось гэты час, пакуль настройваешся, пакуль баішся глядзець на ўтыркнутую ў бераг палачку ад донкі, пакуль носяцца ў галаве малюнкі зімы, сябе малога, калі сонца залівае чырвона-малінавым золатам лёд, а шчокі гараць, і каля студні бразкае нечае вядро, пахне дымам, лёдам, зімою, і хутка ўжо вячэра, а там — цёплая печ і зашмальцаваная кніжка Мележа, якую разгортваеш у любым месцы і дрыжкі бягуць па целе ад незвычайнай, чароўнай музыкі простых словаў, якія нейкім дзіўным чынам пастаўлены ў такі парадак, што ўжо не проста словы, а пахі, музыка, нейкі сум, нейкая весялосць, гэты час няўлоўных думак-успамінаў для мяне — шчасце”.

Вытокам грамадзянскага аптымізму становіцца для пісьменнікаў найчасцей менавіта мінуўшчына. Можна гаварыць, што нават у параўнанні з канцом 1990-х гадоў беларуская гістарычная проза ў 2000-х перажывае відавочны ўздым, звяртаючы на сябе ўвагу як тэматычна-праблемнай разнастайнасцю, так і жанрава-стылявым поліфанізмам.

Нягледзячы на тое, што ў гістарычных творах апошняга дзесяцігоддзя гісторыя нярэдка перажываецца як *непадробная* (“першасная”) рэальнасць, чытач не адчувае сябе сведкам уцёкаў ад панылай рэальнасці ў асмужаную рамантычнай героікай “сівую легенду”. На наш погляд, менавіта ў мастацка-эстэтычнай прасторы сённяшняй гістарычнай прозы запачаткоўваецца найноўшая гісторыя нацыянальнага аптымізму, прычым кожны з тых, хто да яе далучаецца, не мае шанцаў застацца простым назіральнікам. Дынамічнае развіццё беларускай гістарычнай прозы наўпрост звязана з усведамленнем празаікамі выразнага кантрасту паміж годнай героікай мінулых стагоддзяў і прагматызаваным “гераізмам” сучаснасці. У пэўным сэнсе, сённяшні беларускі пісьменнік — экзістэнцыйны рамантык, у якога проста няма выбару, рухацца яму следам за агульнай плынню ці насуперак ёй.

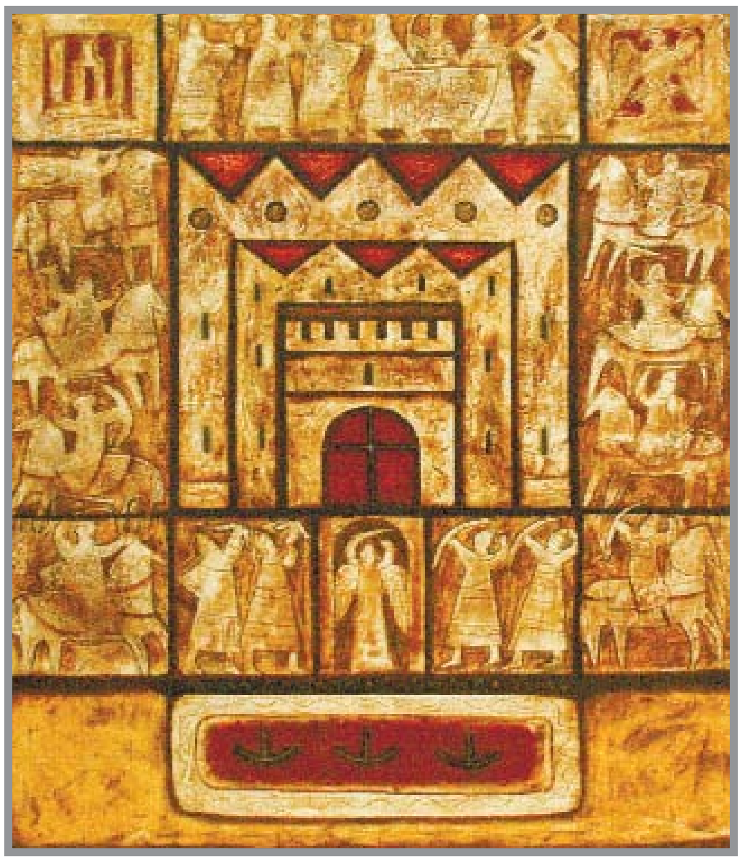

Аляксандр Сільвановіч “Аблога Мальбарка”

Траекторыя супраціўнага руху адных празаікаў “вяртае” ў язычніцтва (аповесць В. Іпатавай “Апошнія ахвяры свяшчэннага дуба”, 2006, раманы З. Дудзюк “Кола Сварога”, 2003, “Велясіты”, 2004), менавіта ў ім яны расшукваюць вытокі нацыянальнай ідэнтычнасці. Іншыя імкнуцца прасачыць станаўленне нацыянальнай самасвядомасці ў розныя гісторыка-культурныя перыяды, вытлумачыць сутнасць беларушчыны як духоўнага і сацыякультурнага феномена: згадаем “Пакліканыя. Раман-жыціе” (2002) В. Коўтун; раманы “Альгердава дзіда” (2001), “Каралева не здраджвала каралю, або Каралеўскае шлюбаванне ў Навагародку…” (2002—2005) А. Бутэвіча, “Ідзі і кажы” (2006) Э. Ялугіна, “Назаві сына Канстанцінам” (2008) Л. Дайнекі; аповесці “Апошняе каханне Міндоўга” (2000), “На вайне” (2009) К. Тарасава, “Глеб Менскі” (2005) Я. Конева, “Лінія разлому, або Каралеўская галгофа. Спавядальна-пакаянны маналог найвышэйшага князя літоўскага і караля польскага Ягайлы, які з Крэва ў Кракаў з’ехаў” (2005) А. Бутэвіча, кнігу гістарычных апавяданняў і эсэ У. Арлова “Каханак яе вялікасці” (2004) і інш.

Звяртаючыся да мастацкага аднаўлення нацыянальнага быцця ў лёсавызначальныя, пераломныя, трагічныя перыяды беларускай гісторыі, празаікі аддаюць перавагу вялікім раманным формам; у асобных выпадках гэта мае плёнам стварэнне надзвычай маштабных эпічных палотнаў — як трылогія “Пакутны век” (2006) В. Якавенкі. Раманы У. Гніламёдава “Усход (Сямейная хроніка ў духу барока)” (2003), “Уліс з Прускі” (2006), “Расія” (2007), “Валошкі на мяжы” (2009) утвараюць адмысловую “сагу”. Разгортваючыся ў традыцыях класічнага рэалістычнага эпасу, мастацкая хроніка сям’і Кужаляў набывае сімвалічную важкасць гісторыка-мастацкага летапісу, дзе занатоўваюцца важнейшыя падзеі нацыянальнай гісторыі XX стагоддзя.

Ідэя стварэння “сямейнай хронікі” знаходзіць увасабленне і ў “рамане ў апавяданнях” Я. Сіпакова “Зубрэвіцкая сага” (1997—2007). Дзеянне гэтага твора распачынаецца ў часы палявання людзей на мамантаў і дацягваецца да часоў Другой сусветнай вайны. Паступова з асобных мазаічных фрагментаў (твор аб’ядноўвае шаснаццаць аповедаў, адрозных у жанрава-тэматычным і стылявым плане) “складваецца” гісторыя вёскі Зубрэвічы, якая дзіўным чынам прачытваецца як гісторыя агульнабеларуская. Гэтаксама ў творы К. Цвіркі “Будзіла вёску берасцянка. Аповесць пра Зялёную Дуброву”, што складаецца з невялікіх аповедаў-навел (“Паўловічы”, “Нашчадкі Андрэя Дубовіка”, “Парахні”, “Шумскія з Карповічамі” і г.д), мастацкая “біяграфія” палескай вёскі вырастае з “фрагментаў” сямейнай хронікі роду Цвіркаў. Зялёная Дуброва, разам з тым, становіцца самастойным вобразам-персанажам, у *жыццяпісе* якога, бы ў кроплі роднасці, адлюстроўваецца цэлы сусвет.

Пісьменнікі сярэдзіннага пакалення факусіруюць сваю ўвагу на падзеях і асобах выключных, ахутаных арэолам не проста гераічным, але героіка-трагедыйным, ахвярна-пакутніцкім (аповесць А. Федарэнкі “Нічые”, 2001, цыкл “Шляхецкія апавяданні” Л. Рублеўскай і інш.).

Асабліва актуальнымі (перадусім, для сённяшняга чытача) паўстаюць гісторыка-прыгодніцкія, гісторыка-дэтэктыўныя, гісторыка-авантурныя творы, генетычна звязаныя з неарамантычнай канцэпцыяй нацыянальнай гісторыі, увасобленай у гістарычнай прозе У. Караткевіча. Рух у рэчышчы караткевічаўскай традыцыі не азначае прасталінейнага запазычання ідэй, тэм, вобразаў; больш мэтазгодна гаварыць пра іх актыўнае засваенне шляхам пераасэнсавання ў новай эстэтычнай і мастацкай парадыгме.

У сучасным беларускім сацыякультурным кантэксце запатрабаванасць гістарычных твораў згаданага кшталту шырокай чытацкай аўдыторыяй наўпрост залежыць ад таго, наколькі арганічна аўтару ўдаецца спалучыць асветніцкія мэты з займальнасцю выкладання, героіка-рамантычны пафас — з напружанай інтрыгай. У першае дзесяцігоддзе XXI стагоддзя такіх твораў у беларускай прозе не бракавала. У іх ліку — раман А. Наварыча “Літоўскі воўк” (2003), сюжэт якога звязаны з падзеямі 60-х гадоў XIX стагоддзя; аповесць К. Тарасава “Обер-аўдытарская праверка ў Нясвіжы, альбо Скарб князя Радзівіла” (2006); творы Я. Конева, прысвечаныя Т. Касцюшку: аповесць “Срэбны арол у чырвоным полі” (2000—2002), цыкл раманаў “Амерыканская адысея Тадэвуша Касцюшкі” (2002—2004), “Грэчкасейная ідылія Тадэвуша Касцюшкі” (2008), “Літоўская адысея Тадэвуша Касцюшкі” (2009); апавяданне П. Ляхновіча “Золата князёўны” (2006) і інш.

Адметнае месца ў абсягах гістарычнай прозы 2000-х займаюць творы Л. Рублеўскай, дзе гісторыя і сучаснасць знаходзяцца ў надзвычай цікавых стасунках. Адметнасцю сюжэтна-кампазіцыйнай будовы аповесцей “Сэрца мармуровага анёла” (2000), “Пярсцёнак апошняга імператара” (2001), “паралельнага рамана” “Золата забытых магіл” (2003), “гатычнага рамана” “Скокі смерці” (2005), “рамана-інструкцыі” “Забіць нягодніка, альбо Гульня ў Альбарутэнію” (2008) з’яўляецца поліфанічнае суіснаванне ў адным мастацкім хранатопе розных часавых пластоў, якія па меры разгортвання аповеда ўзаемапераплятаюцца і як бы “перацякаюць” адзін у адзін.

(Заўважым, што да падобнага тыпу структуравання хранатопу выяўляў цікавасць і шэраг іншых пісьменнікаў, у выніку чаго з’явіліся такія арыгінальныя творы, як аповесці “Паляванне на Любаву, або Інтымная хроніка часоў міжвер’я” Г. Багданавай, 1989 — 1999, публ. 2000, “Здані Гарадніцы”, Я. Конева, 2009, раманы М. Клімковіча і У. Сцяпана “Тэолаг”, 2005, “Цень анёла”, 2007 — 2008, і інш.).

Сімвалічная сутнасць канфліктаў у аповесцях і раманах Л. Рублеўскай выяўляецца праз сутыкненне годнай, ахвярнай мінуўшчыны і прагматычнай, скварна-драпежнай сучаснасці. Апошняй амаль заўсёды даецца шанц на духоўнае ачышчэнне: у пэўным сэнсе, мёртвыя (героі былых эпох, пакутнікі за Беларусь колішнюю і будучую) ратуюць жывых, дапамагаючы адшукаць ці канчаткова не страціць сэнс існавання.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

На шляху да падагульнення

Нядаўна "ЛіМ" расказваў пра мерапрыемства, якое прайшло ў кнігарні "PRэзентацыя". На працягу абмену рэплікамі арганізатары — выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" — і ўдзельнікі раскрылі некаторыя з набалелых пытанняў, што выснаваліся ў ходзе працы над энцыклапедыяй "Максім Багдановіч". Прапануем чытачу вытрымкі з размовы, якая завязалася падчас правядзення нарады. Мы спадзяёмся, што самі па сабе меркаванні, выкладзеныя ў выступленнях розных удзельнікаў дыскусіі, ужо з'яўляюцца вартым грунтам будучай вялікай справы — персанальнай энцыклапедыі "Максім Багдановіч".

Таццяна Бялова, дырэктар выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі": "Максім Багдановіч" будзе трэцяй у гісторыі беларускага кнігадрукавання персанальнай энцыклапедыяй. Святкаванне 120-годдзя ўжо ідзе. Безумоўна, трэба выдаць энцыклапедыю напярэдадні юбілею, як мага раней. Бо калі спазніцца, то ў нас будзе вельмі мала часу на рэкламу, на прэзентацыі, якія б арганічна ўвайшлі ў праграму святкаванняў.

Мікалай Трус, кандыдат філалагічных навук, навуковы кіраўнік праекта: Калі зрабіць экскурс у гісторыю таго, што сёння паўстае, то сама ідэя энцыклапедыі "Максім Багдановіч" узнікла на хвалі працы над энцыклапедычным даведнікам "Янка Купала". Адным з ініцыятараў энцыклапедыі пра Багдановіча быў Янка Саламевіч. Яшчэ ў 1980-я распрацаваны слоўнік. Цяпер ён уключае 2300 найменняў, але і сёння папаўняецца. Гэта абумоўлена новымі патрабаваннямі часу. Напрыклад, з'явілася патрэба далучыць артыкул "Творчасць М. Багдановіча ў інтэрнэт-прасторы". Штосьці і выключаецца з пазіцый слоўніка. Часопіс "Роднае слова" на працягу гадоў вёў адмысловую рубрыку "Да энцыклапедыі "Максім Багдановіч". Гэта дазволіла пашырыць сілавое поле энцыклапедыі. Сышліся і пакаленні літаратуразнаўцаў. Гэта і працы спачылых класікаў нашага літаратуразнаўства: Генадзя Кісялева, Генадзя Каханоўскага, Мікалая Грынчыка, а ў той жа час далучаны маладыя сучасныя навукоўцы.

Юбілейны год стымулюе працу. Падключаныя Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі, профільныя кафедры ўніверсітэтаў — БДУ, БДПУ, рэгіянальных адукацыйных цэнтраў, Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, Літаратурны музей Максіма Багдановіча. Узнікла і такая сітуацыя: каля сотні артыкулаў працяглы час знаходзіцца ў стане падрыхтоўкі. Просьба да прысутных: падключыць адміністрацыйны рэсурс, каб вырашыць гэтае пытанне. Хочацца, каб праца была карэктная і канструктыўная.

Таццяна Шэлягові́ч, дырэктар Літаратурнага музея Максіма Багдановіча: Вельмі добра, што ідэя гэтага выдання не сышла ў нябыт. У 2007 г., калі мы ладзілі традыцыйную канферэнцыю па творчасці Максіма Багдановіча, то распрацавалі выніковы дакумент: грунтоўны, напоўнены шмат якімі пунктамі на далейшае даследаванне творчасці Максіма Багдановіча. Адным з пунктаў стаяла аднаўленне працы па выданні энцыклапедыі "Максім Багдановіч". Усе ўдзельнікі прагаласавалі "за".

Наш ліст у "Беларускую Энцыклапедыю" падпісалі і супрацоўнікі музея, і многія выдатныя беларускія навукоўцы. Выдавецтва прыхільна аднеслася да прапановы. Міністэрства інфармацыі падтрымала. На працягу трох гадоў вялася праца: шчыра папрацавалі над слоўнікам, над напісаннем артыкулаў. Нарэшце, пастановай Савета Міністраў, якой зацвярджаўся План мерапрыемстваў па святкаванні 120-годдзя Максіма Багдановіча, другім пунктам было пазначана выданне энцыклапедыі "Максім Багдановіч". Гэта дае ўпэўненасць, што выданне адбудзецца — універсальнае, фундаментальнае і ўсім даўно патрэбнае. Творчасць Багдановіча вывучалася заўсёды на самым высокім навуковым узроўні. Мы падышлі да сваёй часткі працы з вялікай адказнасцю. На сёння 135 артыкулаў напісана супрацоўнікамі музея. Нам прыемна быць далучанымі да гэтага. Праца над энцыклапедыяй для нас не з'яўляецца экстрэмальнай, бо за трыццаць гадоў існавання музей назапасіў вялікі аб'ём матэрыялаў па асобе Максіма Багдановіча. Тыя артыкулы, якія мы на сябе ўсклалі, будуць здадзеныя ў тэрмін.

Трэба сказаць, што некаторыя пазіцыі слоўніка трэба выключыць. Па іх зусім няма ніякай інфармацыі. Відаць, тое ці іншае прозвішча патрапіла туды выпадкова. Значнасці яны не маюць.

Вячаслаў Рагойша, доктар філалагічных навук, БДУ: Што гэта за прозвішчы?

Мікалай Трус: Гэта тычыцца знаёмых Максіма Багдановіча. Сапраўды, відаць, больш мэтазгодна малаявядомыя прозвішчы даваць "праз коску" ў агульным артыкуле пра атачэнне паэта, а на асобны артыкул прэтэнзіі залішнія.

Адзначу, што некаторыя пасольствы далучаюцца да пошукаў звестак пра перакладчыкаў вершаў Максіма Багдановіча, але тут не ўсё так проста.

Вячаслаў Рагойша: Трэба звяртацца ў саюзы пісьменнікаў гэтых краін. Хоць сувязі паміж краінамі СНД істотна аслаблі, але і цяпер павінны адгукнуцца, калі спрабаваць настойліва.

Ларыса Языковіч, галоўны рэдактар выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі": Пакуль што ў нас прайшла трэцяя частка артыкулаў. Праца ідзе над іх рэдагаваннем. Трэба актывізаваць нашу рэдкалегію: ёсць кіраўнік праекта, але павінна быць дапамога і іншых даследчыкаў. Па некаторых артыкулах ёсць розныя меркаванні, і рэдкалегія мусіць іх вырашаць. Увогуле працы яшчэ даволі многа. Каля 300 артыкулаў дагэтуль застаюцца нездадзенымі. Калі мы хочам выдаць энцыклапедыю ў верасні, то здаць на паліграфію кнігу трэба напрыканцы жніўня. Адпаведна, скончыць усю працу ў канцы ліпеня. Лічыце самі, колькі засталося. Пытанні ёсць і наконт ілюстрацый. У даведніку "Янка Купала" было 602 ілюстрацыі. Верагодна, у энцыклапедыі "Максім Багдановіч" будзе таксама больш-сць чорна-белых ілюстрацый.

Мікалай Трус: Але з увагі на сучасную кліпавую свядомасць трэба рабіць акцэнт на каляровыя ілюстрацыі. Хаця зразумела, што арыгіналы фактычна ўсіх здымкаў самога Багдановіча, яго сваякоў, сяброў — чорна-белыя.

Ларыса Языковіч: Трэба пачынаць работу над тым, якім чынам наогул мы будзем ілюстраваць. "Янка Купала" — гэта эталон. Але ў той жа час гэта энцыклапедычны даведнік. У нас статус вышэйшы — энцыклапедыя. Некаторыя рэчы пажадана рабіць на іншым узроўні. Трэба даваць толькі тую ілюстрацыю, якая будзе несці інфармацыйную нагрузку. Фотаздымкі павінны быць ужо цяпер на апрацоўцы. Адзін здымак часам апрацоўваецца адзін дзень. Калі мы хочам мець высокі ўзровень, то рабіць якасць трэба ўжо сёння.

Мікалай Трус: Артыкулы, праўда, будуць больш раскаваныя, у параўнанні з "Янкам Купалам", больш сучасныя стылістычна. Але патрэбна будзе экспертыза, каб зняць спрэчныя моманты. Гэтага прасіць не абысці. Датычна і да шырокіх тэм: напрыклад, "Гуманізм у творчасці Максіма Багдановіча". Тут трэба добра ўчытацца. Што да ілюстрацый, то калі пэўных выяў няма ў Беларусі, трэба звяртацца і ў фондасховішчы іншых краін. Каб яны даслалі патрэбныя ілюстрацыйныя матэрыял.

Ганна Запартыка, дырэктар Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва: Звярну ўвагу на тое, што сёлета сайт "Архівы Беларусі" рыхтуе традыцыйную інтэрнэт-выставу. Адбываецца гэта так: згодна з міжархіўнай пастановай усе сховішчы пачынаюць выяўленне дакументаў і матэрыялаў, датычных той ці іншай постаці. Усе дакументы скануюцца і аб'ядноўваюцца ў адну экспазіцыю на сайт. У гэтым годзе выстава будзе прысвечана Максіму Багдановічу. Вы павінны афіцыйна звярнуцца ў Дэпартамент па архівах і справаводстве, і гэтыя сканаваныя матэрыялы будуць перасланыя стваральнікам энцыклапедыі. Што датычыцца БДАМЛМ, то ў нас усё, што звязана з асобай Максіма Багдановіча, даўно адсканавана, і таму можна прыйсці і зрабіць копіі па першай замове.

Вячаслаў Рагойша: Мне даводзілася прымаць удзел і ў стварэнні БелСЭ і ЭЛіМБел. Але тады гэта крыху па-іншаму вырашалася. Было не выдавецтва, а адказны за энцыклапедычную справу апарат. Першую рэдакцыю артыкул праходзіў у вузкага спецыяліста. Калі ж чалавеку артыкул быў замоўлены і тэрміны выйшлі, то ніякім "добрым хлопцам" ніхто не прыкрываўся. І сёння нам не трэба баяцца кагосьці пакрыўдзіць. Мы мусім ставіцца да падобных эксцэсаў вельмі жорстка, інакш энцыклапедыя не выйдзе ў тэрмін. Гэта нацыянальная справа, удзельнічаць у стварэнні энцыклапедыі "Максім Багдановіч" — вялікі гонар. А калі чалавек не разумее і падрывае справу, то трэба пераразмеркаваць адпаведныя артыкулы. Другое: неабходна актывізаваць працу рэдкалегіі. Прапаную цяпер, на заключнай стадыі, збірацца мінімум раз на два тыдні і чытаць тое, што гатова на сённяшні дзень.

Таццяна Бялова: Выдавецтва працуе цяпер над дзясяткамі розных выданняў. Наступным разам, у хуткім часе, мы збяромся рэдкалегіяй. Першы выпуск энцыклапедыі "Максім Багдановіч" будзе ў маі. Яго трэба размеркаваць па экспертах.

Мікалай Трус: Такім чынам, бліжэйшая задача — збор рэдкалегіі, каб абмеркаваць наяўны матэрыял і пераразмеркаваць артыкулы. Не зашкодзіла б узяць афіцыйны ліст ад Міністэрства культуры да архіўных сховішчаў, у якіх захоўваюцца матэрыялы пра Багдановіча. Каб яны аказалі энцыклапедыстам садзеянне ў працы.

Калі не мы, то хто? Калі не цяпер, то калі? Праца па даследаванні біяграфіі і інтэрпрэтацыі творчасці Максіма Багдановіча — працэс па сутнасці бясконцы. Але пэўную рысу падвесці неабходна.

Ад рэдакцыі: паводле дамоўленасці з выдавецтвам лепшыя артыкулы энцыклапедыі "Максім Багдановіч" неўзабаве будуць надрукаваны ў штотыднёвіку "ЛіМ".

Казімір КАМЕЙША

Па абавязку памяці

У цеснаватай для гэтай сябрыны зале Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа стаяла незвычайная цішыня, і ўсе ўважліва слухалі голас паэта. На той вечарыне Мікола Мятліцкі чытаў нам сваю новую паэму "Апалены золак" ("Маладосць", 2011, № 1), прысвечаную памяці сярэдняга сына Якуба Коласа Юркі Міцкевіча, які загінуў пад Масквой на самым пачатку вайны.

Ва ўступе да працягу паэмы "Рыбакова хата" Якуб Колас піша:

Мне боль пякучы сэрца гложа,
І сына ўспомню я свайго.
А дзе магіланька яго,
Мне адказаць ніхто не можа.

Яшчэ адзін лёс, яшчэ адна загадка вайны замыкаецца на адрасе: палявая пошта № 220, 49-ы артылерыйскі полк, 3-ці дывізіён, 8-я батарэя…

Паэт ужо зусім іншага, пасляваеннага пакалення ад імя Памяці запрашае нас перанесціся ў той страшны 1941 год.

Думаецца, з'яўленню гэтага твора паспрыялі і ўспаміны малодшага сына песняра Міхася Міцкевіча "За вас зямлі я памалюся", надрукаваныя ў свой час у "Полымі" (2005, № 6).

Калі сам М. Міцкевіч для сваіх успамінаў выбраў форму "ліста наўздагон", своеасаблівага пісьма да брата, дык М. Мятліцкі звяртаецца да лірычнага маналогу, тым самым пераўвасабляючыся ў свайго героя. Адсюль і ўся ўсхваляванасць, і трывожная ўнутраная напружанасць, і падкрэсленая строгасць інтанацыйнага ладу, бо трэба трымаць споведзь і перад часам, і перад сучаснікамі.

У паэта заўсёды ёсць два апірышчы: уяўленне і роздум. Роздум — гэта разгорнутае вымалёўванне самой думкі; уяўленне ў сваю чаргу шмат у чым грунтуецца на рэаліях жыцця, а ў нашым прыкладзе — на тых жа ўспамінах малодшага брата.

Сам лірычны маналог сына ў першую чаргу звернуты да бацькі:

Ты не судзі мяне так строга,
Што згас дачасна на вайне.
Бо зведаў сам тугу астрога,
І зразумееш ты мяне.

Характэрна, што ўвесь час на працягу спавядальнага разгортвання паэмы, як своеасаблівы ўспых полымя, рэфрэнам гучаць словы Купалы: "Мне сняцца сны аб Беларусі".

З'яўленне вобраза Купалы таксама не выпадковае ў творы. Купала, часты госць Коласавай сям'і, вельмі любіў Юрку, як прызнаецца Міхась Канстанцінавіч, — за "справядлівасць, бясстрашша, гатоўнасць падзяліцца апошнім з сябрам, стойкасць, спрыт, любоў да блізкіх, любоў да Бацькаўшчыны".

Рэфрэн "Мне сняцца сны аб Беларусі" нібыта сам вынікае са свядомасці беларускай душы.

Патрон жа, што як дэталь узнікае і доўга вар'іруецца ў маналогу, таксама нясе сваю нагрузку. Ён як бы засцерагае новыя пакаленні ад будучых войнаў:

Патрон — ён мой…
Жыцця другога
Знянацку ўжо не абарве.

Не выпадкова напрыканцы паэмы аўтар запрашае нас у той самы парк, дзе некалі ўзвышалася Песнярова хата. Вось два юнакі на лаўцы разліваюць у шклянкі гарэлку. І чытачу не варта чакаць асуджэння іх. У хлопцаў свая памяць — яны прайшлі Афганістан. Сувязь пакаленняў ніколі не абрываецца і не павінна знікаць. Тэма, да якой звярнуўся ў сваёй паэме Мікола Мятліцкі, будзе хваляваць і паэтаў наступных пакаленняў. У гэтым пераконваюць мяне прачытаныя нядаўна радкі маладога Алеся Бараноўскага:

Хай гучыць, як набат,
клёкат сумны
ў нябёсах бусліных,
Каб сустрэўшы салдата,
сваіх не хаваў ты вачэй.

Абавязак памяці — святы абавязак. Ён не дае нам забыцца пра наша геraічнае мінулае, змушае думаць пра будучае, напаўняе душу верай у новы працаг жыцця.

Мікола Шабовіч

* * *

У нашай вёсцы —
трыццаць тры двары,
Людзей з гадамі менее і менее.
А колькі іх палегла без пары
На той вайне з апошнімі завеямі?

І вёска-маці плача па сынах,
Маршчыніцца паціху ды сівеецца.
Зіма пабеліць учарнелы дах,
Ды пад яго сыны наўрад ці вернуцца.

У нашай вёсцы —
трыццаць тры двары.
І, нібы назаўсёды выпраўляючы,
Глядзіць мне ўслед
задумлівы стары,
З вачэй далонню слёзы выціраючы.

Мой востраў

Ты — збавенне, мой востраў,
Куточак зялёны,
Я прыходжу сюды,
Каб спазнаць таямніцы жыцця.
Я прыходжу сюды
І стаю з галавою схілёнай
Перад роднай зямлёй,
Без якой не ўяўляю быцця.

Ты — збавенне, мой востраў,
Найлепшыя лекі
Ці ад суму,
ці то ад няспраўджаных слоў.
Ты не знаеш, мой востраў,
Які ты маленькі
Сярод розных
Не бачаных мной
Астравоў.

Ты — збавенне, мой востраў,
Куточак зялёны.
Я прыходжу сюды,
Каб паслухаць, як ліпы шумяць.
Ты звініш салаўямі,
І нібы апошнім праклёнам,
Як вачніцы вайны —
Мне акопы у вочы глядзяць...

Боль мой востры —
Мой востраў...

* * *

Вясна прыходзіць нетаропка —
І лёгка дыхаюць баразны.
З былых зямлянак і акопаў
Да сонца цягнуцца бярозы.

Нібы сцягі, нібы іконы.
На іх маліцца і маліцца
За тых, каго няма сягоння,
Хто быў да скону з той зямліцай...

Хоць не спыняецца ўзбраенне
І дзесьці чуюцца пагрозы,
Але з акопаў, на здзіўленне,
Да сонца цягнуцца бярозы.

* * *

Не бачыў я праклятай той вайны.
Чаму ж яна ў мае прыходзіць сны?

Чаму ў мяне страляе аўтамат?
Я ж чуў пра гэта толькі ад салдат.

Такое толькі бачыў у кіно.
Але чаму мне сніцца ўсё адно?

Крычу праз сон:
"Страляй жа, гад, страляй,
Фашысцкі кат,
сабака,
паліцай..."

І паміраю, нібы на вайне,
Не знаючы,
што гэта сніцца мне.

Вечны агонь

Даўно лісты на дрэвах адпалалі,
Але гарыць ля помніка агонь,
Нібы салдаты
вогнішча расклалі
І грэюцца, як калісь, ля яго...

Я слухаю святую цішыню.
І мне святлей ад гэтага агню.

Фота Кастуся Дробава

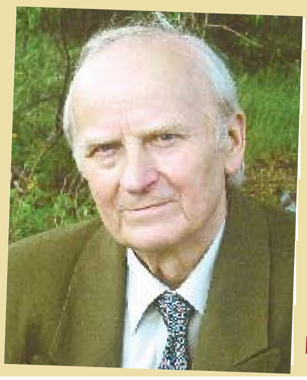

Павел Саковіч

Сэрца ветэрана

Даў Бог жывымі з той вайны
Вярнуцца нашым ветэранам.
За што змагаліся яны,
Штодня нагадваюць ім раны.

У іх за ўсё душа баліць,
Ды сэрца гордае не плача.
Яно сціскаецца, дрыжыць,
Якраз бы кулачок дзіцячы.

Са злом і крыўдаю адно
І днём і ноччу сэрца б'ецца...
Надзею страціўшы, яно
Апошняю
Гранатай узарвецца.

Навальніца

Зіхцяць маланкі, бліскавіцы...
Здаецца, так, як і тады,
Душа сціскаецца, баіцца
Раптоўнай нейкае бяды.

Ва ўсім знаходзіш падабенства:
З маланкі вырвецца разрад,
Ударыць у зямлю з шаленствам —
Як быццам выбухне снарад.

А то нябачныя "кацюшы"
Накрыюць залпам агнявым.
Аж закладзе ад грому вушы,
На момант зробішся сляпым.

І на вайне як — Божа правы! —
Цяпер ані не разбярэш,
Адкуль страляюць — злева, справа,
Дзе наш і дзе чужы рубеж.

...Ды сціхла ўсё ў адну мінутку.
Душой змярцвелай ажывеш...
Каб войны так сціхалі хутка,
Каб не было іх болей — лепш!

Старэйшая сястра

Мы сябравалі —
не разліць вадой.
Тады мне тры было,
сястры — пятнаццаць.
Яна, як з лялькай, насіцца са мной,
І я надоўга з ёй не мог расстацца.

Прыгожай, светлай Волечка была.
За ёю хлопцы бегалі б, няйначай...
Вайна тым летам губы апякла
Ёй пацалункам вогненным, гарачым.

Недавучылася сястра мая —
Вайна настаўніцаю ейнай стала.
Яе ж "урокі" брала ўся сям'я,
Ды выжыць як —
яна не падказала...

Сваю сястру даўно я перагнаў
Узростам, сілай, вопытам жыццёвым.
За гэты час дабро і зло спазнаў —
Цяпер за ўсё аддзячыць ёй гатовы.

Як прыйдзе момант непазбежны, той,
Пайду адсюль я з вераю святою,
Што там, за таямнічаю мяжой,
Сустрэнуся... з малодшаю сястрою.

Вера Міхно

Дзень Перамогі

Палошчуцца флагі,
іграюцца маршы,
Вязуць ветэранаў
на грузавіках.
Каля абеліска
для воінаў паўшых
Чырвоныя ружы
ў жалобных вянках,
Ім вечная памяць
і слёзы на вейках,
У гонар іх залпы
салютаў грымяць...
А неба над Мінскам
цвіце феерверкам —
Нам жыць і заўжды
гэты дзень памятаць!

* * *

Не будзе болей няхай ніколі
Смяротнай бойні, гаротнай долі.
Няхай заўзята мужы-салдаты
Аруць зямельку, будуюць хаты.
Няхай буяе ў палях калоссе,
Жанкі спяваюць, а не галосяць.
Няхай прывольна жывуць на свеце
І бесклапотна смяюцца дзеці.

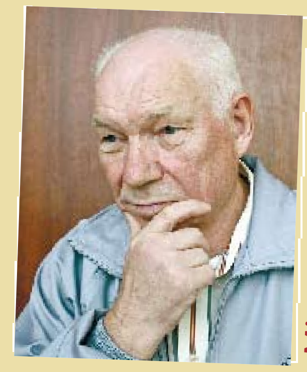

Мікола Чарняўскі

Праўда вайны

Роздум над кнігамі
Васіля Быкава, Івана Чыгрынава,
Алеся Адамовіча

Праўду глянец не ўзвысіць ніколі,
Руж не трэба ёй,
Бліскавак срэбных.
Так, як птушкам патрэбна воля,
Чалавеку праўда патрэбна.

Як не будзе ні горка, ні колка,
Праўду сэрцу —
Як ніве колас.
І засмучаны плач перапёлкі
Будзіць праўды суровай голас.

З гэтым голасам
фальшу не ўжыцца
Ні ў пакутах, ні ў роспачы дзён:
Ён нянавісцю да чужынцаў
І адвагай узвышаны ён.

Чым жа мужнасць
людскую змераць?!
І ў няволі, пад знакам бяды,
Не гублялі сумлення і веры.
Іх, як зброю,
трымалі заўжды.

Голас праўды
падказваў прарочa:
Кім ні быў бы, —
Зямлю барані,
Каб захопнік
з драпежнасцю воўчай
Не падсек тваё ўраз карані!

У віхуры,
У спёцы бою
Не схіліся,
Не збоч,
Не скрыві —
Ёсць яшчэ апраўданне болю,
Ёсць яшчэ апраўданне крыві.
Ёсць яшчэ апраўданне
змаганню
Нашай помсты —
ўскіпела ў агні.
Толькі
здрадзе
няма апраўдання,
І забойцам — здзічэлай гайні!..

Праўду глянец
не ўзвысіць ніколі,
Руж не трэба ёй,
Бліскавак срэбных.
Так, як птушкам патрэбна воля,
Чалавеку праўда патрэбна.

Голас праўды,
як памяць, нятленны,
Ён Хатынямі —
Свету баліць...
Дзякуй кнігам,
што вучаць сумлення
Гэту праўду
Цаніць і любіць:
Гэту горкую,
Гэту мужную —
Завірушную, часам скрушную,
Гэту горкую,
Гэту вечную —
Чалавечую, чалавечную!

Сумесны праект штотыднёвіка «ЛіМ»
і Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі

Кніжны свет

6 мая 2011 г.

У святле новых перспектыў

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА,
фота Кастуся Дробава

У канцы мінулага года таварыствамі з абмежаванай адказнасцю розных абласцей рэспублікі ў галіне кнігагандлю было прынята рашэнне аб аб’яднанні шляхам далучэння да ААТ “Белкніга”. З пытаннямі, якія прынесла з гэтай нагоды пошта “ЛіМа”, мы звярнуліся да дырэктара ААТ “Белкніга” Аляксандра Вашкевіча.

– Аляксандр Аляксандравіч, наколькі была неабходнай рэарганізацыя сістэмы дзяржаўнага кнігагандлю?

– Мы ўсе добра памятаем час, калі шыльда на краме не адпавядала яе сутнасці: у кнігарнях можна было знайсці што заўгодна, а кнігі ў лепшым выпадку займалі адну-дзве палічкі, а ў горшым – увогуле знікалі са спісу тавараў. Гэта быў рызыкоўны эксперымент – адпусціць кнігарні “ў самастойнае плаванне”. Многія з іх назад у сістэму ўжо не вярнуліся.

Аляксандр Аляксандравіч паведаміў, што асноўнымі мэтамі рэарганізацыі з’яўляюцца рэалізацыя адзінай фінансава-эканамічнай палітыкі, аптымізацыя структурных падраздзяленняў, зніжэнне выдаткаў, павелічэнне прыбытку, укараненне сучасных тэхналогій кіравання і продажаў, пашырэнне і мадэрнізацыя гандлёвай сеткі. У будучым узбуйненне сістэмы створыць базу для прыцягнення інвестыцый у развіццё кніжнага гандлю. З буйнымі структурамі ахвотней вядуць перамовы і інвестары, і партнёры.

Перавагі, якія дае рэарганізацыя, відавочныя: сістэматызуецца пастаўка кніг ва ўсе гандлёвыя прадпрыемствы (а сёння пад шыльдай ААТ “Белкніга” будуць працаваць кнігарні ўсіх рэгіёнаў рэспублікі, за выключэннем горада Магілёва і Магілёўскай вобласці — яны ў свой час увайшлі ў іншую структуру – “Магілёўсаюздрук”). Будуць вырашаны многія пытанні па ўмовах разлікаў з пастаўшчыкамі і цэнаўтварэннем. Палепшыцца матэрыяльна-тэхнічная база прадпрыемстваў. “Супольна можна больш пабудаваць, адрамантаваць, набыць неабходнага абсталявання”, – падкрэслівае А. Вашкевіч. Да таго ж, не выключана, “Белкніга” зможа сама фінансаваць пэўныя выданні, адчуўшы попыт насельніцтва на кнігі той ці іншай тэматыкі.

На пытанне, ці заўважыць што-небудзь шараговы пакупнік апрача змены шыльды, Аляксандр Аляксандравіч адказвае: “Ланцужок “выдавец – кніга – пакупнік” стане больш кароткім. Таму што калі раней, да прыкладу, пастаўка кніг у Баранавічы адбывалася раз на месяц, а то і раз на два месяцы, цяпер яна будзе адбывацца значна часцей. Асартымент у абласцях істотна пашырыцца, паколькі большасць выдаўцоў знаходзіцца ў Мінску і не ўсе з іх маюць магчымасць, ды і жаданне, ездзіць па ўсёй краіне. “Белкніга” супрацоўнічае практычна з усімі выдавецтвамі, таму і надалей зможа пашыраць спектр тавараў і паслуг у абласцях. Так што ў бліжэйшы час пакупнік заўважыць перамены да лепшага”.

У кнігарнях “Белкнігі” кошт на адно і тое ж выданне па ўсёй краіне будзе аднолькавы. Не выключана, што часцей будуць праходзіць акцыі, закліканыя стымуляваць чытацкі інтарэс. А вопыт работы ў гэтым накірунку ў ААТ “Белкніга” ёсць: пастаянна праводзяцца акцыі кшталту “Трэцяя кніга ў падарунак”, “Чамаданны настрой”, сезонныя скідкі і да т.п.

Нельга пакінуць па-за ўвагай той факт, што танней сёння набыць кнігу не ў кнігарні, а на аптовых рынках у прыватных прадпрымальнікаў ці нават з дапамогай інтэрнэт-магазінаў. Ці зможа канкурыраваць рэфармаваная сістэма з Інтэрнэтам?

Аляксандр Аляксандравіч жартуе: “Інтэрнэт з’явіўся пазней за “Белкнігу”, так што гэта нас маркоціць не павінна. А ўвогуле гэта розныя формы продажу. Да таго ж, на палічках кнігарань разнастайны асартымент беларускіх выданняў, а сярод прапаноў віртуальных крам пераважаюць расійскія”.

Пытанні, узнятыя нашым чытачом Іванам Лосікавым з Гомеля, хвалююць многіх беларускіх аўтараў, кнігі якіх выдадзены за ўласны кошт. У сваім лісце ў рэдакцыю Іван Лукіч расказвае пра нязручнасці іх рэалізацыі: калі сышоў тэрмін заключанага з “Белкнігай” пагаднення, яму давялося самому забіраць астатнюю частку прадукцыі з кожнай з мінскіх кнігарань, а вось у ААТ “Гомелькніга” гэтыя клопаты ўзяло на сябе прадпрыемства. Даведаўшыся пра рэарганізацыю, І. Л. Лосікаў цікавіцца, як будзе праходзіць супрацоўніцтва аўтараў з кнігагандлярамі ў новых умовах. З аднаго боку, прывабна – падпісаў пагадненне з бліжэйшым аддзяленнем, а кніга разляцелася па ўсёй рэспубліцы, і чытач будзе мець амаль неабсяжную магчымасць выбару. З другога – няўжо давядзецца самому аб’язджаць усе кнігарні, забіраючы рэшткі тыражу?

“На самай справе, – піша наш чытач, – у былым ААТ “Гомелькніга” мяне расчаравалі. Хаця яно і будзе мець назву “Белкніга”, яго паўнамоцтвы будуць дзейнічаць толькі на тэрыторыі Гомельскай вобласці. Але рух наперад нельга не адзначыць: кнігі, што ўбачылі свет у прыватных выдавецтвах, цяпер трапяць на палічкі не толькі гарадскіх гомельскіх, але і кнігарань вобласці, ды, на жаль, не ўсёй рэспублікі”.

І як атрымліваць грошы – няўжо таксама аб’язджаць кожную вобласць?

“На сённяшні дзень, калі аўтар выдаецца за свой кошт і мае статус юрыдычнай асобы, з’яўляецца прыватным прадпрымальнікам, гэта вельмі лёгка зрабіць – распаўсюдзіць яго творы менавіта па ўсёй рэспубліцы, – адказвае Аляксандр Вашкевіч. – Пасля рэфармавання гаворка пойдзе пра абслугоўванне аднаго рахунку аднаго прадпрыемства і рахунку аўтара. У выпадку з аўтарамі, якія не адносяцца да гэтай катэгорыі, мы разглядаем усе аспекты такога ўзаемадзеяння і працуем над іх удасканаленнем”.

Спадзяёмся, у выніку рэарганізацыі палепшыцца матэрыяльнае становішча тых, хто непасрэдна прапануе чытачу кніжную прадукцыю, і кошту беларускіх выданняў перамены пойдуць на карысць. А калі нашы кнігі зробяцца больш дасягальнымі для чытача, тады за будучыню беларускага кнігавыдання можна не хвалявацца.

На здымку: дырэктар ААТ “Белкніга” Аляксандр Вашкевіч.

Реки без берегов

В научно-популярное издание “Земля неизвестная” Анатолия Бернацкого, увидевшее свет в серии “Удивительное и невероятное”, вошли интереснейшие факты обо всём, что существует на нашей планете. Человечеству присуще стремление проникнуть в дальние миры, а на Земле, оказывается, есть столько притягательного!

Ольга ПОЛОМЦЕВА

Знаете ли вы, что некоторые озёра звучат? Это Ладога, Йеллоустон и Шошон в США. Издаваемые ими звуки называют бронтидами, на Ладоге они похожи на звук грозы или долгий звук лопнувшей басовой струны.

При падении в воду снежинка “поёт”. Высокий звук недоступен человеческому уху, но крайне неприятен для рыб. А в океане тоже есть водопады — на нашей планете целых семь подводных водопадов-гигантов. Их движущая сила — различие температур в разных океанских бассейнах.

Оказывается, атмосфера Земли тесно населена “злыми” и “добрыми” ветрами, а огромные дирижабли передвигались по рекам без берегов — струйным потокам, которые “текут” в тропопаузе, слое между тропосферой и стратосферой. Скорость этих ураганных потоков достигает сотен километров в час. В настоящее время их “фарватер” нанесён на соответствующие карты, а при их пересечении пассажиров авиалайнеров просят пристегнуть ремни безопасности.

Тайны земной тверди, атмосферы и жидкой оболочки планеты собраны для читателя под обложкой этой книги, выпущенной издательством “Народная асвета” в 2011 году. Книга адресована преподавателям, студентам, старшеклассникам и всем любителям таинственного и загадочного, имеющего, впрочем, вполне реальную основу.

Так, например Великий Полоз из любимых с детства сказок Бажова, который указывает на месторождения золота, не что иное, как минерал вермикулит. При нагревании он сильно вспучивается и может принимать форму шара или извивающегося столба, объём которого в двадцать-тридцать раз больше, чем до нагревания. Процесс сопровождается лёгким потрескиванием. Но достаточно лёгкого дуновения ветра – и чудо рассыпается на мельчайшие чешуйки. Представьте, как из разложенного вами где-нибудь на Урале или в Сибири костра прямо из огня выползает огромный змей…

Следующими книгами этой серии станут издания, рассказывающие о загадочном и парадоксальном мозге, тайнах и загадках человеческого организма.

У падтрымку чытання

Сапраўды моцнае захапленне

Вольга НОРЫНА,
фота Валерыя Сафонава

Народны артыст Беларусі, рэжысёр Аляксандр Яфрэмаў:

— Я навучыўся чытаць, калі мой старэйшы брат пачаў хадзіць у школу. Мне ішоў пяты год. У сяле Салган Ніжагародскай вобласці, дзе тата працаваў пасля заканчэння геадэзічнага інстытута, насупраць нашага дома была бібліятэка. З раніцы я прыходзіў за новай кніжкай, да сняданка яе прачытваў, прыходзіў за наступнай, якую прачытваў да вечара... Бібліятэкарка наўмысна скардзілася, што я цягаю за валёнкамі снег...

Назваць пэўную кнігу, якая аказала самы моцны ўплыў на мяне, не магу: іх вельмі шмат. Гэта былі казкі, прыгодніцкая літаратура, гэта быў Пушкін, якога я вельмі люблю дагэтуль і перачытваю пастаянна. Люблю, каб у мяне шмат кніг ляжала, якія я пачынаю чытаць. Ад адной адрываюся, пачынаю другую, пасля вяртаюся да першай. Для мяне кнігі — сапраўды моцнае захапленне!

Апошняе маё захапленне — бібліятэка жывапісу. Цяпер побач шэсць апошніх яе выпускаў, кніжка ўспамінаў пра Фаіну Ранеўскую, кінараман Анатоля Усава (з аўтарам я працаваў на карціне “Наш чалавек у Сан-Рэма”), кніжка Аненскага пра Льва Талстога, якую Усаў мне падарыў.

Teenbook

Евгения ПАСТЕРНАК

Подростковое чтение: кнут и пряник

Вы знаете, каково это — быть двоечником? Каково жить, когда все на тебя махнули рукой и даже родная мама не верит в то, что из тебя может получиться что-то путное? Пеннак знает. Он пишет о своём детстве, он рассказывает свою биографию. С болью и с радостью.

С болью, когда речь идёт об унижениях и непонимании. С радостью, когда пишет об Учителях. О тех, кто помог безнадёжно отстающему ученику стать известным писателем и учителем, который спустя годы сам вытащил десятки подростков из плена безнадёжности и беспросветного будущего. Я настоятельно рекомендую эту книгу всем родителям и учителям, которых жизнь сталкивает с так называемыми “неуспевающими” детьми. Прочтите! И когда вы в следующий раз захотите сказать ребенку: “Ты дурак!”, вспомните, как мучительно выкорчёвывает у себя из души эти слова взрослый и успешный мужчина.

А теперь я хочу рассказать о книге, с которой мне бы стоило начать свою рубрику.

Вам интересно, почему подростки не читают? Найдите книгу Даниэля Пеннака “Как роман”. Вы не пожалеете!

В этой книге автор не ставит диагнозы детям и никого не обвиняет. Хотя достаётся и системе образования: “Если школьнику и попадается иной раз учитель, у которого хватает энтузиазма наслаждаться, к примеру, математикой, который преподает её как чудесное искусство и заставляет полюбить, заражая своей любовью и радостью жизни, благодаря чему все усилия превращаются в удовольствие, то это воля случая, а не заслуга Системы Образования.

Свойство живых — заставлять любить жизнь, пусть даже в форме уравнения второй степени, но живое никогда не значилось в школьной программе”.

Достаётся и родителям, которые хотят свалить всю ответственность на школу, чтобы самим расслабиться и смотреть телевизор. Пеннак рассказывает, что нужно сделать, чтобы ваш ребенок полюбил книгу. Не “научился читать”, не “стал читать бегло”, не “сдал нормы по количеству слов в минуту”, а полюбил книгу.

Обязаловка, чтение под угрозой “никакого телевизора”, гонка за беглостью убивают эту любовь.

“Чтение — воистину бич детства и почти единственное занятие, которое мы для него находим. <…> Ребёнку не слишком интересно совершенствовать инструмент, посредством которого его мучают; но если постараться, чтобы этот инструмент служил ему для получения удовольствия, он скоро и без вас им увлечётся”.

Знаете, кто это сказал? Руссо.

Единственное, что может заставить ребенка полюбить чтение, — это его собственный интерес. Как же пробудить этот интерес?

Сколько раз мы, родители и учителя, слышали от ребят, что школьная программа по литературе — это отстой? Пеннак-писатель пишет, что “отстоем” тексты, входящие в программу, делает только одно: *страх*. Страх не понять, страх неправильно ответить, страх перед соглядатаем, нависающим над текстом, страх перед языком как субстанцией, с которой непонятно, как обращаться; страх мутит строки, страх топит смысл в русле фразы”.

Пеннак-учитель рассказывает, как он приходит на урок и просто читает. Вслух. Книги, которые не входят в программу. С удовольствием, с упоением. Не требуя анализа поступков и внутреннего мира героев, не заставляя отвечать, не насилуя. И с каким наслаждением в конце года он слушает список книг, прочитанных его подопечными. Без всякой указки. Просто потому, что читать — это интересно.

> *Даниэль Пеннак (Даниэль Пеннакатиони) — французский писатель. Родился 1 декабря 1944 года. Образование получил в Ницце. Более 25 лет проработал учителем в Париже и Суассоне, много занимался с “особыми” детьми. Известен своими эссе, детскими книгами и детективами. Уникальный человек, уникальная биография. И лучше всяких слов про него скажут его книги.*

В своей книге Пеннак формулирует права читающего ребенка:

1) Право не читать.
2) Право перескакивать.
3) Право не дочитывать.
4) Право перечитывать.
5) Право читать что попало.
6) Право на боваризм. (Боваризм — состояние, которое характеризуется потерей способности проводить чёткую грань между действительностью и фантазией).
7) Право читать где попало.
8) Право читать вслух.
9) Право втыкаться (открыть книгу в любом месте и “воткнуться” в текст даже на пять минут).
10) Право молчать о прочитанном.

Вы готовы предоставить своему ребенку эти права?

Я уже слышу, что многие возражают. И говорят, что, если дать подросткам читать что попало, они будут читать только ерунду.

“… если моя дочь зачитывается серией “Арлекин”, она вовсе не обязана сначала изолгаться, а потом отравиться мышьяком.

Хватать её за руку и оттаскивать от подобного чтения значило бы поссориться и с ней, и с собственным отрочеством. И лишить её ни с чем не сравнимого удовольствия — самой завтра вывести на чистую воду ширпотреб, от которого она сегодня без ума.

Куда разумнее с нашей стороны поладить с собственным отрочеством; ненавидеть, презирать, отрицать или просто забывать подростка, каким мы когда-то были, — как раз подростковый симптом: стоит ли паниковать, воспринимая переходный возраст как смертельно опасную болезнь?

Лучше напомнить себе о своих первых читательских переживаниях и воздвигнуть скромный алтарь прежним читательским пристрастиям. В том числе и самым “дурацким”. Их роль неоценима: они помогают нам сопереживать себе прежним, посмеиваясь над тем, чему мы прежде сопереживали! Мальчики и девочки, которые делят с нами жизнь, только выигрывают от этого, мы почувствуем и к ним уважение и нежность”.

Дорогие родители!

Школа школой, но именно от вас зависит, будет ли ваш ребенок читать. Будет ли он любить читать. Будет ли он с отвращением перелистывать опостылевшие страницы или с наслаждением открывать каждую следующую книгу. Каждая прочитанная книга — это целый мир. Это приобретённый опыт. Это ещё одна прожитая жизнь.

Не лишайте своих детей удовольствия. Читайте вместе с ними!

А для учителей я хочу привести еще одну цитату из этой книги:

“Каждый ученик играет на своём инструменте — с этим ничего не поделаешь. Тонкость состоит в том, чтобы узнать как можно лучше наших “музыкантов” и достичь гармонии между ними. Хороший класс — это не полк, идущий в ногу, а оркестр, играющий симфонию... Проблема в том, что их пытаются убедить, будто в этом мире лишь первые скрипки имеют значение”.

А теперь я хочу рассказать о двух книгах, написанных Пеннаком для подростков: “Собака Пёс” и “Глаз волка”.

У вас когда-нибудь жила собака? Как вы думаете, кто кого воспитывал: вы её или она вас?

У рассказчика этой книги, беспородного Пса (его так зовут — Пёс) мнение однозначное: конечно, это он воспитал себе хозяйку! Надо сказать, что получилось у него замечательно. Из капризного и избалованного ребенка Пом превратилась в настоящего друга. Да, это превращение ей далось нелегко, пришлось многое понять и измениться. Но оно того стоило!

Теперь она точно знает, что друзей предавать нельзя. Что любовь — это свобода. Нельзя посадить в клетку того, кого любишь. Она знает, что нельзя забывать того, кого любишь. И знает, что от предательства можно впасть в отчаяние и почти умереть… А можно преодолеть пешком сотни километров и привести в исполнение самый дерзкий план мести.

Очень трогательная история преданности и дружбы, любви и ненависти, ревности и борьбы за справедливость.

В послесловии автор пишет, что он “не специалист по собакам. Всего лишь друг”. И я поняла, что умение дружить — это искусство. И неважно, кто твой друг — собака или человек. Если ты его понимаешь, он поймёт тебя. И ответит взаимностью.

Возле клетки в зоопарке стоит мальчик. Стоит и смотрит на волка. Глаза в глаза. Вернее, глаз в глаз, потому что один глаз у волка закрыт. И мальчик закрыл свой. Чтобы быть похожим на волка.

Взглядом мальчик завоёвывает доверие зверя, и мы узнаём историю волка, рассказанную одним взглядом. Историю, полную горя и потерь. Историю жизни, окончившуюся в зоопарке.

А потом и мальчик расскажет Волку о том, как его с лучшим другом верблюдом Кастрюликом продал злой торговец Тоа. Как он

пас стада Козьего царя и стал лучшим пастухом, потому что приручил Льва, а Гепард стал его другом. Как он познал Африку, стачала Жёлтую, полную песка, потом Серую, полную камня, а потом и Зелёную, полную деревьев.

И о том, как он оказался здесь, в Ином мире, потому что человек разрушает мир зверей.

Удивительный мальчик Африка! Талант рассказчика позволяет ему выжить в мире людей, а умение слушать — в мире животных.

Благодаря ему и мы чуть-чуть узнаём удивительный мир, в котором любви, нежности, преданности ничуть не меньше, чем у людей. Звери не знают, что такое предательство. В их мире нет места лицемерию и обману.

“Африка не знал никакого тайного слова. Он был хорошим пастухом, вот и всё. Он понял одну очень простую вещь: врагов у стада нет. Если лев или гепард время от времени съедают козу, так это потому, что они голодны.

Они едят коз не из желания навредить, и не из стремления к престижу, а просто потому что хотят есть”.

Я не знаю, как определить жанр этой книги. Сказка? Фантастика? Повесть? Притча? Но читается она на одном дыхании, а потом ещё долго не отпускает. Вспоминается волчья преданность, честность гепарда и мудрость Кастрюлика. И хочется посмотреть в глаза волку. Может быть, и мне он расскажет какую-нибудь удивительную историю.

Азбука Морзэ

Даніла АРЦІМОВІЧ

● Расійская літаратурная прэмія “Нацыянальны бестселер” (“Нацбест”) абвясціла шорт-ліст 2011 года, у які ўвайшлі шэсць аўтараў. Кожны з членаў Вялікага журы мог ацаніць дзве кнігі з 65 твораў лонг-ліста — адной аддаць тры балы, а другой — адзін. У выніку ў шорт-лісце апынуліся Дзмітрый Быкаў “Астромаў, альбо Вучань чарадзея”, Міхаіл Елізараў “Мульцікі”, Павел Пеперштэйн “Пражская ноч”, Андрэй Рубанаў “Псіхадэл”, Фігль-Мігль “Ты так любіш гэтыя фільмы”, Сяргей Шаргуноў “Кніга без фотаздымкаў”. Кнігі шорт-ліста перадаюцца на суд Малому журы, якое назаве імя лаўрэата 5 чэрвеня на цырымоніі, што традыцыйна пройдзе ў Санкт-Пецярбургу. У гэтым юбілейным сезоне прэмія наладзіла конкурс “Супернацбест”, у якім удзельнічаюць кнігі-пераможцы ўсіх дзесяці гадоў існавання прэміі. З іх 29 мая абяруць кнігу дзесяцігоддзя.

— 27 красавіка ў Маскве адбылася VI цырымонія ўзнагароджання пераможцаў міжнароднага літаратурнага конкурсу “Руская Прэмія”, які заснаваны ў 2005 годзе. “Руская Прэмія” прысуджаецца штогод у трох намінацыях (“Буйная проза”, “Малая проза” і “Паэзія”) аўтарам літаратурных твораў, напісаных на рускай мове, якія жывуць за межамі Расійскай Федэрацыі. Пераможцам у намінацыі “Паэзія” была названая Наталля Гарбанеўская (Польшча) за кнігу “Прильпе земли душа моя. Сборник стихотворений 1956 — 2010 гг.” Лепшым у намінацыі “Малая проза” стаў самы малады лаўрэат конкурсу за 2010 год — пісьменнік з Казахстана Юрый Серабрански з аповесцю “Destination. Дарожная пастараль”. У намінацыі “Буйная проза” перамогу атрымала руская пісьменніца з Нідэрландаў Марына Палей і яе раман-прыпавесць “Хор”.

● Дзеяч расійскай культуры Марат Гельман прэзентаваў свой праект, які пакуль носіць часовую назву “Гуманітарнае Сколкава”. Мяркуецца, што “Выдавецкі рай” стане адным са складнікаў праекта ў Цвяры і вобласці, нароўні з Цэнтрам сучаснага мастацтва (ЦСМ), Кангрэсцэнтрам і рэзідэнцыяй найбуйнейшых расійскіх універсітэтаў. Акрамя ЦСМ, усе гэтыя структуры размесцяцца ў Канакоўскім раёне Цвярской вобласці, дзе з’явіцца горад Вялікае Завідава. М. Гельман паведаміў, што праект распачнецца якраз з “Выдавецкага раю”, і, як ён разлічвае, шматлікія выдавецтвы захочуць перанесці ў Завідава свае вытворчыя магутнасці. У сваю чаргу адміністрацыя вобласці абяцае распрацаваць сістэму ільгот і субсідый для выдаўцоў, што павінна стымуляваць іх жаданне прыйсці ў Цвярскі рэгіён. Паводле словаў М. Гельмана, у першую чаргу неабходна прыцягнуць у Цвер “тыя сегменты кніжнага рынку, якія ўтрымліваюць паліграфічную прадукцыю ад пераходу ў электронны выгляд. Коміксы, ілюстрацыя, мастацкія альбомы, дзіцячая літаратура, — гэта значыць усё тое, што менавіта ў кнізе будзе доўга жыць”. Аўтар праекта разлічвае, што “Гуманітарнае Сколкава” запрацуе ўжо праз 2-2,5 гады.

— Напрыканцы красавіка ў паўночнай сталіцы Расіі ў рамках Санкт-Пецярбургскага міжнароднага кніжнага салона прайшлі Дні італьянскай літаратуры, прымеркаваныя да Года Італіі ў Расіі. У праграме — сустрэчы з італьянскімі пісьменнікамі і дзеячамі культуры, паказы экранізацый сучасных італьянскіх бестселераў, адкрыццё ўнікальнай інтэрактыўнай выставы, круглыя сталы. Да адкрыцця інтэрактыўнай выстаўкі па творах Умберта Эка быў прымеркаваны “круглы стол”, які правяла Алена Касцюковіч, перакладчык твораў італьянскага празаіка і філосафа, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Італіі за збліжэнне культур, выкладчык некалькіх італьянскіх універсітэтаў. На “круглым стале” былі абмеркаваныя асноўныя цяжкасці мастацкага перакладу.

Путешествия во времени

Ольга ПАВЛЮЧЕНКО,
Денис МАРТИНОВИЧ

От всех остальных существ, населяющих нашу планету, человек отличается прежде всего стремлением узнать, что было, когда ни его, ни ближайших предков ещё не было, а также неискоренимым желанием заглянуть во времена, когда его уже не будет. И если в части подробных исторических экскурсов понадобятся серьёзные исследования с немалым списком цитируемой литературы, при путешествиях в будущее достаточно богатого воображения. Сегодня вашему вниманию предлагаем книги издательства "Харвест", с помощью которых можно погрузиться в события белорусской истории, бестселлер Толкина, исследователи иногда называют его книгой о Второй мировой войне, а также адаптированную для детей версию одного из вполне возможных вариантов будущего.

Рик Рубль — спаситель таинственной планеты

Книгу **Кати Матюшкиной "Аквадар"** можно не только с огромным удовольствием читать. В ней предусмотрено место космическому автографу автора персонально для того, кто впишет в отведённую строчку своё имя. Сюда, на одну из первых страничек "Аквадара", можно вклеить свою фотографию в иллюминатор скафандра с надписью "Герой" и засвидетельствовать, что данный экземпляр издания принадлежит "лучшему другу Рика и всех племён планеты Дара". Есть в книге и специальные странички, вырезав которые, ты сделаешь для себя и друзей удостоверения космического патруля (всё по-взрослому: имя, должность, характер, подпись) и специальные значки для выдающихся космопатрульных. А ещё можно сыграть в увлекательные игры: с помощью считалочки определить, как ты будешь выглядеть на волшебной планете, с помощью магического зеркала — какой необычайной магией будешь владеть. Хотите — попробуйте себя в качестве следопыта, отыскивая во множестве следов пять одинаковых, оставленных невидимым существом. Можно нарисовать смешного инопланетянина и добренького робота Глюка, раскрасить дерево с говорящими фруктами и даже научиться готовить любимое блюдо Рика, секретом которого поделился вождь фиолетовых клоков Нуман. А ещё можно вырезать коллекцию прикольных закладок по мотивам книг любимых авторов. Вообще всё очень ярко и здорово. Только не покидает ощущение, что где-то ты это уже… Судите сами: принцесса фиолетовая и с ушками, у героя появляется хвост, жители лечат деревья, для полётов нужно приручить дракона. Ой, неужто "Аватар"?! Листаем закладки новых книжек: "Лесной дозор", "Повелитель урагана", "Большие приключения маленького динозавра"... Ладно, мы же не ставили вопрос "что первично, что вторично". Главное — вполне читабельно.

Эпос для английской литературы

В серии "Золотая классика" увидела свет книга **Джона Рональда Руэла Толкина "Властелин колец"**. Когда-то в юности автор произнёс: "Жаль, что в Англии нет ничего похожего на эпос "Калевала" или "Старшая Эдда". И сейчас он пробует свои силы в создании Средиземья — обетованного края для бессмертных эльфов в книге "Сильмариллион". Многих персонажей этого произведения читатель встретит на страницах "Властелина колец" — гномов, орков, драконов, троллей... В 1930 году у автора были трое сыновей и дочь, для которых он являлся неутомимым затейником и неистощимым сказочником. Для них он выдумал книгу "Хоббит", отправив героя путешествовать в уже придуманное Средиземье. А потом пришёл черед "Властелина колец". Прообразами верных спутников хоббита Фродо стали друзья Толкина. Книга создавалась с 1944 по 1949 год, первая часть её опубликована в августе 1954-го, вторая — в октябре, а третья (с приложениями) лишь через год. И началось её победное шествие. Первый перевод был на голландский язык, потом шведский, польский, датский, немецкий,

итальянский, французский, финский... (Кстати, на белорусский Толкина тоже переводили несколько лет назад — и книги на прилавках вы не найдёте.) Пока есть "Золотая классика". Впрочем, и она, наверное, тоже не залежится.

В Самаршане всё спокойно?

Новое творение автора вампирской саги ("Ночной дозор", "Дневной дозор" и др.) **Сергея Лукьяненко "Непоседа"**, главным героем которого является ученик волшебника юный Трикс Солье, не оставит равнодушным поклонников фэнтэзи и забавных приключений. Как всегда, произведение Сергея Лукьяненко адресовано массовому читателю, но максимум удовольствия от него могут получить только хорошо осведомлённые в классической литературе и песенных шлягерах заката

советских времён люди. Потому что в тексте приключений множество литературных реминисценций, пародий и прочих намёков, для которых, опасаемся, через пару нечитающих поколений придётся создавать подробнейший комментарий. Кстати, будет где развернуться литературным исследователям. А пока вернёмся к роману. Бесстрашный ученик великого Радиона Иманила Криона Щавеля ещё не освоил телепортацию, но прекрасно осведомлён о долге чести, поэтому отправляется отдавать этот самый долг верхом на драконе Элине Абуле Мумрике в экзотическую страну Самаршан. По ходу выясняется, что дракон — тоже подросток по драконьим меркам — проявил инициативу и приволок спасителя без разрешения родителей. Удастся ли юному Триксу уцелеть, предотвратить катастрофу и помешать рвущемуся к власти Прозрачному Богу? Об этом читайте в новой книге "Непоседа".

История от Тараса

Тысячелетняя белорусская история, к сожалению, и сейчас является для многих наших соотечественников terra incognita. Что же стало причиной этому? В новое и новейшее время Беларусь не являлась независимым государством, а поэтому практически не имела и национальной исторической школы. Поэтому общественное сознание чаще всего формировалось представителями соседних народов, которые рассматривали нашу землю либо как объект

своих притязаний, либо как плацдарм для реализации собственных интересов. И лишь в конце советской эпохи у жителей Беларуси после долгого перерыва начал просыпаться интерес к своим истокам. Привлекали внимание исторические труды Миколы Ермоловича, художественные произведения Кастуся Тарасова, Витовта Чаропко и Леонида Дайнеко. Однако часть из них осталась доступной лишь белорусскоязычным читателям. Поэтому для тех из наших соотечественников, которые по каким-либо причинам плохо знают родной язык или отдают предпочтение русскому, они остались неизвестными. Книга **Анатолия Тараса** позволяет расширить число потенциальных читателей и надеяться на изменение ситуации в лучшую сторону.

Историк, книгоиздатель, основатель серии "Неизвестная история", автор более чем 80 книг по самой разнообразной тематике (история, психология, военная техника, боевые искусства), А. Тарас заказал в 2004 году одному автору книгу о московско-польских отношениях. На стадии редактирования историк понял, что далеко не все из описываемых в рукописи событий являются правдой. Это подтолкнуло его к изучению вопроса. Впоследствии из-под его пера вышли книги "Войны Московской Руси с Великим Княжеством Литовским и Речью Посполитой в XIV — XVII вв." и "Анатомия ненависти. Русско-польские конфликты в XVIII — XX вв.". Также Тарас составил сборник "История имперских отношений: Белорусы и русские. 1772 — 1991 гг.", выступил редактором и своеобразным продюсером ряда других исследований.

Одной из новых книг А.Тараса стало исследование **"Грюнвальд. 15 июля 1410 года"**, посвящённое войне Великого Княжества Литовского и Польского королевства в 1409 — 1411 годах против Тевтонского ордена и решающему сражению этой войны — Грюнвальдской битве. Что привлекло автора к этой проблеме? Как признавался он сам, "нужно популяризировать выдающиеся события и фигуры белорусской истории. А если мы посмотрим на нашу историю и наших замечательных людей, то увидим, что Грюнвальд — это прекрасная победа. Она имела значительное влияние на всю нашу историю в составе ВКЛ, Речи Посполитой и даже в составе Российской империи. Нужно популяризировать победы и достижения, известных лиц, чтобы о нас не говорили, что белорусы на протяжении столетий жили в нищете, были неграмотные".

В книге проанализированы планы и силы сторон, ход битвы, её последствия. Показано, что вопреки измышлениям польских, литовских и российских авторов важнейшую роль в сражении при Грюнвальде сыграли войска наших предков — литвинов и русинов.

Один из аспектов творческой деятельности А. Тараса — выпуск альманаха **«Деды»**, который фактически является дайджестом публикаций о белорусской истории. Как признавался сам исследователь, дайджест «предназначен широкому кругу читателей, не имеющих исторического образования, однако интересующихся прошлым своей страны». Поэтому альманах будет публиковать материалы о неизвестных или малоизвестных страницах отечественного прошлого. «Редакция дайджеста, — говорил в одном из интервью А. Тарас, — намеревается знакомить читателей с узловыми проблемами развития белорусской нации, с яркими личностями и событиями отечественного прошлого, с культурным наследием белорусской интеллигенции».

Для создания альманаха А. Тарас чаще всего использует научные статьи, опубликованные в специализированных исторических изданиях небольшим тиражом, редактирует и переводит их на русский язык. В пятом выпуске "Дедов" 15 статей сгруппированы по четырём тематическим разделам. Первый включает материалы дискуссии между историками Беларуси и Литвы и посвящён проблемам развития Великого Княжества Литовского и попыткам администрации Российской империи бороться с наследием этого государства. Второй раздел рассказывает о жизни в Беларуси еврейского населения. Отдельный материал включает информацию о таинственной гибели в Минске великого актёра и режиссёра Соломона Михоэлса. Третья часть посвящена повседневной жизни белорусского общества в 1930-е годы, в период "сталинщины". Читатели смогут прочесть статью о проявлениях голодомора на территории республики, а также на основании ранее засекреченных архивных материалов узнают, что на самом деле думали крестьяне о советской власти. Четвёртый раздел представляет популярные биографии знаменитых людей, родившихся в Беларуси: автора трактата "Великое искусство артиллерии" Казимира Семеновича, внесшего большой вклад в развитие ракетной техники; карточного игрока и филантропа графа Валицкого; католического епископа Болеслава Слосканса, который прошёл Соловки, но не отрёкся от своей веры. В заключение публикуется рецензия на сборник "Предыстория белорусов с древнейших времён до XIII века".

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

Арганізацыі наогул. Асацыяцыі. Музеі

Брестская крепость. Прикосновение к подвигу / [В. В. Губаренко и др.; фото: В. В. Байковский, С. В. Домбровский, А. М. Суворов]. — Брест: Полиграфика, 2010. — 67 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6970-10-1.

Прэса

Гурецкий, А. М. Семейные хроники / Алексей Гурецкий. — Брест: Брестская типография, 2011. — 119 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-524-078-6.

Выданні змешанага зместу. Зборнікі

Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна. Вучоныя запіскі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна: зборнік навуковых прац / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт ім. А. С. Пушкіна; [галоўны рэдактар М. Э. Часноўскі]. — Брэст: БрДУ, 2005–

Вып. 6, ч. 1: Гуманітарныя і грамадскія навукі. — 2010. — 284 с. — Тытульны л. і частка тэксту паралельна на беларускай і англійскай мовах. — Частка тэксту на англійскай і рускай мовах. — 100 экз. — ISBN 978-985-473-659-4. — ISBN 978-985-473-660-0 (ч. 1).

Вып. 6, ч. 2: Прыродазнаўчыя навукі. — 2010. — 158 с. — Тытульны л. і частка тэксту паралельна на беларускай і англійскай мовах. — Частка тэксту на англійскай і рускай мовах. — 100 экз. — ISBN 978-985-473-659-4.

Белорусский государственный университет (Минск). Факультет международных отношений. Сборник научных статей студентов, магистрантов, аспирантов / Белорусский государственный университет, Факультет международных отношений; [составитель С. В. Анцух]. — Минск: Четыре четверти, 2008–

Вып. 6 / под общей редакцией В. Г. Шадурского. — 2011. — 251 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 90 экз. — ISBN 978-985-6981-30-5.

Витебский государственный университет имени П. М. Машерова. Ученые записки УО «ВГУ им. П. М. Машерова»: сборник научных трудов / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова. — Витебск: ВГУ, 2002– — ISSN 2075-1613.

Т. 10 / [редколлегия: А. П. Солодков (главный редактор) и др.]. — 2010. — 172 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на белорусском языке. — 75 экз.

Военная академия Республики Беларусь (Минск). Сборник научных статей Военной академии Республики Беларусь / Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2004–

№ 19 / [редколлегия: В. М. Булойчик (главный редактор) и др.]. — 2010. — 99 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 100 экз.

Инженерно-педагогическое образование в XXI веке: материалы VI Республиканской научно-практической конференции молодых ученых и студентов БНТУ: (66-й студенческой научно-технической конференции БНТУ), 22, 23 апреля 2010 г.: в 3 ч. / [редколлегия: С. А. Иващенко (гл. редактор) и др.]. — Минск: БНТУ, 2011– — ISBN 978-985-525-438-7.

Ч. 1. — 2011. — 258 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-525-435-6.

Машеровские чтения (4; 2010; Витебск). IV Машеровские чтения: материалы международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, [Витебск, 28–29 октября 2010 г. / редколлегия: А. П. Солодков (главный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010– — ISBN 978-985-517-265-0.

Т. 1. — 2010. — 426 с. — Часть текста на белорусском языке. — 150 экз. — ISBN 978-985-517-266-7.

Т. 2. — 2010. — 431 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 150 экз. — ISBN 978-985-517-267-4.

Межвузовская студенческая конференция по итогам научных исследований за 2009–2010 учебный год (30; 2010; Гомель). Сборник материалов XXX межвузовской студенческой конференции по итогам научных исследований за 2009–2010 учебный год, Гомель, 10–13 мая 2010 г. / под научной редакцией Г. С. Митюрича. — Гомель: БТЭУПК, 2010. — 267 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 300 экз. — ISBN 978-985-461-824-1.

Минский государственный лингвистический университет. Научная конференция преподавателей и аспирантов (2010). Материалы ежегодной научной конференции преподавателей и аспирантов университета, 27–28 апреля 2010 г.: в 5 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный лингвистический университет; [редколлегия: Н. П. Баранова (ответственный редактор) и др.]. — Минск: МГЛУ, 2010. — ISBN 978-985-460-391-9.

Ч. 4. — 2010. — 259 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-460-395-7.

Ч. 5. — 2010. — 235 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — — 100 экз. — ISBN 978-985-460-396-4.

Наука-2010: сборник научных статей: в 2 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы; [редколлегия: А. Ф. Проневич (отв. ред.) и др.]. — Гродно: ГрГУ, 2010. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 70 экз. — ISBN 978-985-515-343-7.

Ч. 1. — 370 с. — ISBN 978-985-515-344-4.

Ч. 2. — 326 с. — ISBN 978-985-515-345-1.

Полоцкий государственный университет (Новополоцк). Труды молодых специалистов Полоцкого государственного университета / Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет; [главный редактор: Д. Н. Лазовский]. — Новополоцк: ПГУ, 2004–

Вып. 41: Гуманитарные науки: история. — 2010. — 180 с. — Часть текста на белорусском языке. — 50 экз.

Вып. 42: Гуманитарные науки: литературоведение, лингвистика. — 2010. — 202 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 50 экз.

Вып. 43: Гуманитарные науки: философия и культурология, социология, педагогика, методика, психология, физкультура и спорт, здоровый образ жизни, туризм. — 2010. — 170 с. — Часть текста на белорусском языке. — 50 экз.

Вып. 45: Промышленность: информационные технологии, машиностроение и материаловедение, приборостроение, химическая технология, охрана труда, отраслевая экономика. — 2010. — 214 с. — 50 экз.

Советы со всего света: [подготовлено по материалам газет «Витьбичи» и «Вечерний Витебск» / гл. редактор Н. В. Тулинова]. — Витебск: Витебская областная типография, 2004–

№ 14. — 2011. — 64 с. — 15200 экз.

Творчество молодых'2010: сборник научных работ студентов, магистрантов и аспирантов учреждения образования «Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины»: в 2 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины, Центральный Совет по научно-исследовательской работе студентов; [редколлегия: О. М. Демиденко (гл. ред.) и др.]. — Гомель: ГГУ, 2010. — 30 экз.

Ч. 1. — 200 с. — ISBN 978-985-439-491-6.

Ч. 2. — 188 с. — Часть текста на белорусском языке. — ISBN 978-985-439-492-3.

Дзіцячая і юнацкая літаратура. Кнігі для самых маленькіх

Мастацтва: [зборнік артыкулаў / складальнік: А. Р. Гуляева]. — Минск: Национальный институт образования, 2010. — 79 с. — Частка тэксту на рускай мове. — Змяшчае аўтараў: Баброўская К., Габрусь Т. В., Караматова Б., Ковалив В. В., Колбышева С. И., Корсак В. У., Лазука Б. А., Нижникова А. Б., Сапега Т. А., Сернова Т. В., Снапкова Л. В., Степурко Т. А., Фастовец Е. Н., Ювченко Н. А. — 4500 экз. — ISBN 978-985-465-723-3.

Пазнякоў, М. Гульняслоў: гульні з літарамі і словамі / Міхась Пазнякоў. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 124 с. — 1600 экз. — ISBN 978-985-6941-78-1 (у пер.).

Азбука автомобилей в твоем гараже: [для дошкольников и младших школьников / художники: Н. М. Кособуцкая и др.]. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 34 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-306-4.

Азбука хоккея с шайбой – ABC: [перевод со шведского языка] / Федерация хоккея Республики Беларусь, Федерация хоккея Швеции; [автор проекта Томми Боустедт; редколлегия: Е. Н. Ворсин и др.]. — Минск: Белорусская энциклопедия, 2011. — 359 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-11-0550-8 (в пер.).

Бернацкий, А. С. Земля неизвестная: [для старшего школьного возраста] / А. С. Бернацкий. — Минск: Народная асвета, 2011. — 205 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1369-0.

Дневник вратаря: защищающий вратарь, играющий вратарь, психология вратаря, тренировка вратаря, о еде и питании: [перевод со шведского языка] / Федерация хоккея Республики Беларусь, Федерация хоккея Швеции; [автор проекта Томми Боустедт; редколлегия: Е. Н. Ворсин и др.]. — Минск: Белорусская энциклопедия, 2011. — 175 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-11-0553-9 (в пер.).

Ермакович, Д. И. Пираты. Сокровища: 3D: ты увидишь все в объеме и цвете / [Ермакович Дарья Ивановна]. — Минск: Харвест, 2010. — 18 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-16-9152-0.

Закон Божий / [иллюстрации В . И . В олынца]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 1007 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-511-330-1 (в пер.).

Закон Божий / [иллюстрации В. И. Волынца]. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 1007 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-511-331-8 (в пер.).

Лауцюс, Я. Ищем и находим: [для младшего школьного возраста] / Яронимас Лауцюс. — Минск: Дом прессы, 2011. — 42 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6675-20-4.

Маленькая принцесса: раскраска для девочек. — Минск: Юнипресс, 2011. — 16 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-454-7.

Проказов, Б. Б. За други своя: подросткам о русско-турецкой войне 1877–1878 гг. / Борис Проказов; [художники: В. Прапорщик, Б. Проказов]. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 63 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-6978-08-4 (в пер.).

Проказов, Б. Б. Заступница державная: подросткам об иконах Божией Матери / Борис Проказов; [иллюстрации: А. Бушкин и др.]. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 63 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-6978-07-7 (в пер.).

Проказов, Б. Б. Святая Русь: подросткам о Русской православной церкви / Борис Проказов; [художники: А. Аринушкин и др.]. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 63 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-6978-06-0 (в пер.).

Только для девочек! / [составители: Н. М. Кособуцкая, Е. В. Комарова, Е. Н. Романицкая; под общей редакцией Е. Н. Романицкой]. — 4-е изд., переработанное и дополненное. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 79 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-340-8.

Только для мальчиков! / [составитель С. Ф. Медведская; под общей редакцией Е. Н. Романицкой]. — 3-е изд., переработанное и дополненное. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 66 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-341-5.

Трафимов, С. А. Азбука юного пешехода: книга для детей младшего школьного возраста / С. А. Трафимов, Г. В. Трафимова, О. Е. Скребцова. — 2-е изд., стереотипное. — Минск: Народная асвета, 2011. — 63 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1547-2.

Трафимова, Г. В. Березовый алфавит: книга для детей младшего школьного возраста / Г. В. Трафимова, С. А. Трафимов. — 2-е изд., стереотипное. — Минск: Народная асвета, 2011. — 71 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1533-5.

Трафимова, Г. В. Вот так слюнки!: книга для детей младшего школьного возраста / Г. В. Трафимова, С. А. Трафимов. — Минск: Народная асвета, 2011. — 53 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1409-3.

Трафимова, Г. В. Елочкины секреты: книга для детей младшего школьного возраста / Г. В. Трафимова, С. А. Трафимов. — 2-е изд. — Минск: Народная асвета, 2011. — 48 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1335-5.

ФІЛАСОФІЯ. ПСІХАЛОГІЯ

Авестийская астрология: материалы международной научно-практической конференции (17–18 апреля 2010 г., г. Минск): в 2 ч. / [под редакцией И. И. Махнача]. — Минск: Авестийская школа астрологии, 2011. — 500 экз. — ISBN 978-985-6951-09-4.

Ч. 1. — 374 с. — ISBN 978-985-6951-10-0.

Ч. 2. — 119 с. — ISBN 978-985-6951-11-7.

Астрологический прогноз на 9 лет / [составители: Михайлова Дарья Васильевна, Сонар Эмиль Эдуардович]. — Минск: Кеметра, 2010. — 48 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-90210-6-0.

Блаватская, Е. П. Нет религии выше истины / Елена Блаватская. — Минск: Звезды Гор, 2010. — 303 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-6780-67-0 (в пер.).

Георгий Гурджиев / [автор-составитель А. А. Грицанов]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 221 с. — 1050 экз. — ISBN 978-985-17-0255-4 (в пер.).

Джидду Кришнамурти / [автор-составитель А. А. Грицанов]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 317 с. — 1050 экз. — ISBN 978-985-17-0254-7 (в пер.).

Дорошевич, Э. К. Философская и социальная мысль Беларуси эпохи Просвещения: монография / Э. К. Дорошевич; Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 199 с. — 35 экз. — ISBN 978-985-515-372-7.

Лагуновская, Е. А. Ценности христианства в формировании нравственной культуры современного белорусского общества: монография / Е. А. Лагуновская; [научный редактор Е. В. Скакун]; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2011. — 147 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-473-663-1.

Раджниш Ошо / [автор-составитель А. А. Грицанов]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 381 с. — 1050 экз. — ISBN 978-985-17-0253-0 (в пер.).

Эммануил Сведенборг / [авторы-составители: А. А. Грицанов, Т. Г. Румянцева]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 319 с. — 1050 экз. — ISBN 978-985-17-0252-3 (в пер.).

Якоб Беме / [автор-составитель А. А. Грицанов]. — Минск: Книжный Дои, 2011. — 253 с. — 1050 экз. — ISBN 978-985-17-0251-6 (в пер.).

Бьюзен, Т. Интеллект-карты для бизнеса: практическое деловое мышление / Тони Бьюзен при участии Криса Гриффитса; [перевел с английского О. Г. Белошеев]. — Минск: Попурри, 2011. — 318 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1155-2.

Индивидуальная психотерапия: учебно-методический комплекс: [для студентов] / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра прикладной психологии; [составитель: О. П. Кошкина]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 127 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-517-254-4.

Ксенда, О. Г. Психология личности: курс лекций / О. Г. Ксенда, В. А. Поликарпов. — Минск: Четыре четверти, 2011. — 203 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6981-24-4.

Лепеш, И. Н. Психология влияния: краткий курс лекций: [для студентов] / И. Н. Лепеш; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МгГУ, 2011. — 58 с. — 55 экз. — ISBN 978-985-480-680-8.

Онуприенко, С. П. Интеллект. Темперамент. Как организовать свою жизнь / С. П. Онуприенко. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 383 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-151-1 (в пер.).

Основы психологии: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / [И. А. Фурманов и др.]; под редакцией И. А. Фурманова, Л. А. Вайнштейна. — Минск: Современная школа, 2011. — 495 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-539-225-6 (в пер.).

Социотипическое поведение личности: сборник научных статей / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра психологии; под научной редакцией С. Л. Богомаза. — Витебск: ВГУ, 2010. — 151 с. — Часть текста на польском языке. — 82 экз. — ISBN 978-985-517-287-2.

РЭЛІГІЯ. БАГАСЛОЎЕ

Хрысціянства

Studia theologica Grodnensia: зборнік навуковых артыкулаў / [рэдкалегія: Андрэй Шчупал CSsR – галоўны рэдактар і інш.]. — Гродна: Гродзенская дыяцэзія Рымска-каталіцкага Касцёла ў Рэспубліцы Беларусь, 2007–

Вып. 4. — 2010. — 238 с. — Частка тэксту паралельна на беларускай, польскай і рускай мовах. — Частка тэксту на англійскай, польскай і рускай мовах. — 150 экз. — ISBN 978-985-6724-83-4.

История храма Воздвижения Креста Господня в Свислочи и его прихода / [текст: Н. Покутник, О. Бубенчик; фото: А. Свистун, Г. Ширяев]. — 2010. — 31 с. — 1000 экз.

Карташев, А. В. Воссоздание Святой Руси / А. В. Карташев. — Минск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриархата, 2010. — 591 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-511-296-0 (в пер.).

Монастыри и храмы России / [автор-составитель Николай Владимирович Белов]. — Минск: Современный литератор, 2011. — 127 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-14-1618-5 (в пер.).

Учитель Библии: методическое пособие для учителя / Благотворительная религиозная миссия «Служение поколениям» Союза ЕХБ в РБ; [редколлегия: Валентин Зданевич, Валентина Бутько, Елена Латышевич]. — Минск, 2010.

Вып. 4. — 2010. — 24 с. — 280 экз.

ГРАМАДСКІЯ НАВУКІ. ПАЛІТЫКА. ЭКАНОМІКА. ПРАВА. ДЗЯРЖАВА. ВАЕННАЯ СПРАВА. САЦЫЯЛЬНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ. АДУКАЦЫЯ.

Серадзінская, В. Х. Чалавек і свет: вучэбны дапаможнік для 3-га класа спецыяльных агульнаадукацыйных школ з беларускай мовай навучання: у 2 ч. / В. Х. Серадзінская; [пераклад з рускай мовы В. М. Дударавай]. — 2-е выд., перапрацаванае. — Мінск: Народная асвета, 2011– — ISBN 978-985-03-1564-9 (у пер.).

Ч. 1. — 2011. — 110 с. — 814 экз. — ISBN 978-985-03-1495-6. — ISBN 978-985-03-1449-9 (памылк.).

Академия управления при Президенте Республики Беларусь (Минск). Научные труды Академии управления при Президенте Республики Беларусь. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2001– — ISSN 2218-2195.

Вып. 12: в 2 ч., ч. 2 : Экономика. Право / [редколлегия: главный редактор – А. Н. Морозевич и др.]. — 2010. — 174 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 100 экз.

Серединская, О. Х. Человек и мир: учебное пособие для 3-го класса специальных общеобразовательных школ с русским языком обучения: в 2 ч. / О. Х. Серединская. — 2-е изд., переработанное. — Минск: Народная асвета, 2011– — ISBN 978-985-03-1562-5 (в пер.).

Ч. 1. — 2011. — 110 с. — 2150 экз. — ISBN 978-985-03-1494-9. — ISBN 978-985-03-1448-2 (ошибоч.).

Сацыялогія

Качалов, И. Л. Экономическая социология: методическое пособие для студентов специальности 1-26-02-03 Экономика и организация производства всех форм обучения / И. Л. Качалов; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, Кафедра гуманитарных дисциплин. — Минск: БГУИР, 2010. — 75 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-488-594-0.

Кийосаки, Р. Т. Богатый папа, бедный папа / Роберт Т. Кийосаки и Шэрон Л. Лектер; [перевод с английского – Е. А. Мартинкевич]. — 6-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 396 с. — 30000 экз. — ISBN 978-985-15-1253-5.

Кийосаки, Р. Т. Квадрант денежного потока / Роберт Т. Кийосаки и Шэрон Л. Лектер; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — 4-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 398 с. — 15000 экз. — ISBN 978-985-15-1270-2.

Кийосаки, Р. Т. Школа бизнеса / Роберт Т. Кийосаки и Шэрон Л. Лектер; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 271 с. — 15000 экз. — ISBN 978-985-15-1190-3.

Максвелл, Д. Собери команду лидеров / Джон Максвелл; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — Минск: Попурри, 2011. — 238 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1230-6.

Мэрфи, Д. Духовная сила человека / Джозеф Мэрфи; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — Минск: Попурри, 2010. — 187 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1286-3.

Ньюмен, Б. 10 законов лидерства / Билл Ньюмен; [перевел с английского В. М. Боженов]. — Минск: Попурри, 2010. — 158 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1267-2.

Хилл, Н. Думай и богатей: издание XXI века: дополнено комментариями и новыми примерами / Наполеон Хилл; [перевела с английского И. В. Гродель]. — Минск: Попурри, 2010. — 366 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1275-7 (в пер.).

Хилл, Н. Золотое наследие / Наполеон Хилл, Джудит Уильямсон; [перевел с английского О. Г. Белошеев]. — Минск: Попурри, 2011. — 271 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1271-9.

Шварц, Д. Искусство получать то, что вам нужно / Дэвид Шварц; [перевел с английского О. Г. Белошеев]. — Минск: Попурри, 2011. — 286 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1255-9.

Палітыка

Шынкароў, В. В. Беларускі палітычны слоўнік / В. В. Шынкароў, С. П. Раманава. — Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2011. — 575 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-471-292-5 (у пер.).

Козлов, В. С. История политических и правовых учений: курс лекций: [для студентов вузов] / В. С. Козлов. — Минск: Амалфея, 2011. — 464 с. — 1010 экз. — ISBN 978-985-441-922-0 (в пер.).

Эканоміка. Народная гаспадарка. Эканамічныя навукі

Мировая экономика и бизнес-администрирование малых и средних предприятий: материалы 8-го международного научно-практического семинара, проводимого в рамках 9-й Международной научно-технической конференции «Наука – образованию, производству, экономике», 27–29 января 2011 г. : в 2 ч. / [редколлегия: А. М. Темичев и др.]. — Минск: БНТУ, 2011. — Часть текста на английском языке. — 180 экз. — ISBN 978-985-525-580-3.

Ч. 1. — 320 с. — ISBN 978-985-525-578-0.

Ч. 2. — 255 с. — ISBN 978-985-525-579-7.

Давыденко, Л. Н. Основы экономической теории: принципы, проблемы, политика трансформации. Международный опыт и белорусский вектор развития: учебное пособие: [для студентов и слушателей] / Л. Н. Давыденко. — 2-е изд., переработанное. — Минск: ИВЦ Минфина, 2011. — 467 с. — 350 экз. — ISBN 978-985-6993-11-7.

Максимов, Г. Т. Экономика предприятия: методическое пособие к практическим занятиям для студентов специальностей 1-45 01 01 «Многоканальные системы телекоммуникаций», 1-45 01 02 «Системы радиосвязи, радиовещания и телевидения», 1-45 01 03 «Сети телекоммуникаций», 1-45 01 05 «Системы распределения мультимедийной информации», 1-98 01 02 «Защита информации в телекоммуникациях» всех форм обучения / Г. Т. Максимов; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, Кафедра экономики. — Минск: БГУИР, 2011. — 70 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-488-448-6.

Математические модели в управлении: учебно-методический комплекс: [для студентов] / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра инженерной физики; [авторы-составители: А. С. Ключников, Д. Ф. Карелин]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 169 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-517-198-1 (ошибоч.).

Шмарловская, Г. А. Мониторинг инвестиционного климата и ПИИ-политики Республики Беларусь: научно-практическое руководство / Г. А. Шмарловская, Е. Н. Петрушкевич. — Минск: Мисанта, 2010. — 102 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6719-90-8.

Рэгіянальная эканоміка. Зямельнае пытанне. Жыллёвая гаспадарка

Стратэгія ўстойлівага развіцця Белаазёрскага сельсавета: Мясцовая павестка-21 / [А. М. Бялецкі і інш.; пад агульнай рэдакцыяй А. У. Сівагракава; фота Бялецкая Л. У.]; Белаазёрскі сельскі савет. — Мінск: Ковчег, 2010. — 97 с. — Частка тэксту на польскай мове. — — 300 экз. — ISBN 978-985-6950-71-4.

В интересах нынешнего и будущих поколений: стратегия устойчивого развития города Новополоцка: Местная повестка-21 / [Н. И. Кочанова и др.; под общей редакцией О. В. Сивогракова]. — Минск: Ковчег, 2010. — 63 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 300 экз. — ISBN 978-985-6950-69-1.

Конкурентоспособность региональной экономики: проблемы и перспективы развития: сборник материалов межвузовской научно-практической конференции студентов, магистрантов, аспирантов, Брест, 25 ноября 2010 г. / [редколлегия: Н. В. Борсук и др.]. — Брест: БрГУ, 2010. — 275 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-473-665-5.

Программа инновационного развития жилищно-коммунального хозяйства Республики Беларусь на 2011–2015 годы / Министерство жилищно-коммунального хозяйства Республики Беларусь. — Минск: Белжилпроект, 2011. — 43 с. — 54 экз.

Программа развития научной деятельности жилищно-коммунального хозяйства Республики Беларусь на 2011–2015 годы / Министерство жилищно-коммунального хозяйства Республики Беларусь. — Минск: Белжилпроект, 2011. — 27 с. — 54 экз.

Формы арганізацый і супрацоўніцтва ў эканоміцы

Бизнес в Гродненской области / [под редакцией Виктора Жука]. — Минск: Редакция журнала «Дело (Восток + Запад)», 2010. — 18 с. — 5000 экз.

Малое предпринимательство в Республике Беларусь, 2009 год: [информационно-аналитический бюллетень / Министерство экономики Республики Беларусь]. — Минск, 2011. — 31 с. — 100 экз.

Республиканский конкурс «Лучший предприниматель 2009 года». — Минск, 2011. — 48 с. — Часть текста на белорусском языке. — 400 экз.

Belarus Expo: VIII национальная выставка Республики Беларусь в Латвийской Республике, 22–25.09.2010: каталог. — Минск, 2010. — 252 с. — Текст параллельно на русском и английском языках. — 700 экз.

Фінансы. Банкаўская справа

Банкноты и монеты Польши. Контроль подлинности: справочник. — 4-е изд. — Минск: НПП Регула, 2010. — 42 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6908-11-1 (в пер.).

Банкноты и монеты России. Контроль подлинности: справочник. — 5-е изд. — Минск: НПП Регула, 2010. — 102 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6908-13-5 (в пер.).

Банкноты Украины. Контроль подлинности : справочник. — 5-е изд. — Минск: НПП Регула, 2010. — 182 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6908-14-2 (в пер.).

Банковский кодекс Республики Беларусь: 25 октября 2000 г. № 441-З: [принят Палатой представителей 3 октября 2000 г.: одобрен Советом Республики 12 октября 2000 г.]: в редакции Закона Республики Беларусь от 17 июля 2006 г. № 145-З, с изменениями и дополнениями: в Кодекс с 14 июня 2010 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2011. — 215 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-920-6.

Денежно-кредитное регулирование: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по экономическим специальностям / [О. И. Румянцева и др.]; под редакцией О. И. Румянцевой. — Минск: БГЭУ, 2011. — 460 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-484-640-8 (в пер.).

Комментарий к Налоговому кодексу Республики Беларусь. — Минск: Информационно-правовое агентство «Регистр», 2010. — С. 498–675, включая обложку. — 500 экз. — ISBN 978-985-6937-17-3.

Налоговый кодекс Республики Беларусь: [19 декабря 2002 г. № 166-З: принят Палатой представителей 15 ноября 2002 г.: одобрен Советом Республики 2 декабря 2002 г.]: с учетом изменений и дополнений на 01.01.2011. — Минск: Информационно-правовое агентство «Регистр», 2011. — 675 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6937-16-6.

Овчиян, М. Р. Концепция развития микрофинансирования в Республике Беларусь на 2010–2015 годы = The concept of microfinance development in the Republic of Belarus for 2010-2015: разработана в рамках реализации совместного Проекта Национального банка Республики Беларусь и ПРООН «Содействие развитию микрофинансирования в Республике Беларусь» / [Овчиян М. Р., Малафей Ю. В.]. — Минск: Ковчег, 2010. — 86 с. — Параллельно на русском и английском языках. — 400 экз. — ISBN 978-985-6550-58-5.

Упрощенная система налогообложения: [сборник нормативных документов]. — 4-е изд., измененное и дополненное. — Минск: Информпресс, 2011. — 103 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-510-154-4.

Цептер Банк (Минск). Годовой отчет ЗАО «Цептер Банк» = Annual report JSC «Zepter Bank». — Минск, 2011. — 156 с. — Параллельно на русском и английском языках. — 100 экз.

Belarus: investment guide, 2010. — Minsk, 2011. — 50 с. — На англійскай мове. — 800 экз.

Эканамічная палітыка. Вытворчасць

Бессараб, Д. А. Географическая и туристическая номенклатура стран мира: пособие для студентов вузов / Д. А. Бессараб, Л. В. Штефан. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 61 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-158-0.

Государственное регулирование предпринимательства и малого бизнеса / [Пелих С. А. и др.]; Академия управления при Президенте Республики Беларусь. — Минск: Право и экономика, 2010. — 229 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-442-870-3.

Туроперейтинг: учебно-методическое пособие для студентов специальности 1-25 01 13 Экономика и управление туристской индустрией / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составитель О. В. Лишко]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 49 с. — 90 экз. — ISBN 978-985-498-400-1.

Эканамічнае становішча Рэспублікі Беларусь

Государственное регулирование экономики в условиях белорусской модели развития: учебно-методический комплекс для студентов экономических специальностей / Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина; [авторы-составители: Л. П. Матюшков и др.]. — Брест: БрГУ, 2011. — 98 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-473-666-2.

Дайнеко, А. Е. Экономика Беларуси в интеграционных процессах Содружества Независимых Государств: монография / А. Е. Дайнеко, Е. А. Дайнеко; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Главное управление образования, науки и кадров, Белорусская государственная сельскохозяйственная академия.

— Горки: БГСХА, 2010. — 418 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-467-303-5.

Общественный транспорт Беларуси: состояние и пути развития / [Д. М. Бабицкий и др.]; Фонд им. Фридриха Эберта, Республиканское общественное объединение «Белорусский союз транспортников». — Минск: Логвинов И. П., 2010. — 80 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6991-06-9.

Эканамічнае становішча зарубежных краін

Волошин, В. С. Государственное управление экономикой в зарубежных странах: курс лекций: [для студентов] / В. С. Волошин, Л. П. Буракова, И. В. Мальгина; под редакцией В. С. Волошина; Академия управления при Президенте Республики Беларусь. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — 98 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-527-009-7.

Дадалко, В. А. Обеспечение экономической безопасности социально-экономи-ческих систем: инновационное развитие и инвестиционная деятельность / В. А. Дадалко, В. В. Песков. — Минск: ИВЦ Минфина, 2010. — 206 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6921-95-0.

Дадалко, В. А. Экономическая безопасность аэрокосмической отрасли России / В. А. Дадалко, С. Ю. Питулько. — Минск: ИВЦ Минфина, 2010. — 267 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6993-17-9.

Преодоление финансово-экономического кризиса: опыт Германии и Беларуси: материалы международной научно-практической конференции, Минск, 19 октября 2010 г. — Минск: Логвинов И. П., 2010. — 184 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6991-07-6.

Гандаль. Міжнародныя эканамічныя адносіны. Сусветная гаспадарка

Говорек, Х. Закупки в сфере моды = Fashion buying: руководство для байеров и директоров магазинов / Хелен Говорек; перевод с английского: [А. Н. Поплавская; научный редактор А. В. Бурматиков]. — Минск: Гревцов Букс, 2011. — 241 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6926-05-4.

Еременко, М. М. Вычисления в торговле: учебное пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение профессионально-технического образования по учебной специальности «Торговое дело» / М. М. Еременко. — 2-е изд., стереотипное. — Минск: РИПО, 2011. — 85 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-503-143-8.

Хайнс, Т. Маркетинг в индустрии моды = Fashion marketing: комплексное исследование для специалистов отрасли / Тони Хайнс, Маргарет Брюс; перевод с английского: [Е. Б. Иванова; научный редактор О. Ю. Рапацевич]. — Минск: Гревцов Букс, 2011. — 411 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6926-04-7.

Унутраны гандаль

Торговый центр «Ждановичи»: [справочно-информационные материалы]. — Минск: Рифтур, 2010. — 30 с. — Текст параллельно на русском и английском языках. — 1000 экз.

Знешні і міжнародны гандаль. Знешнегандлёвая палітыка

Export & investments Belarus: ministries, concerns, regions, investment projects, exporters: [international informative-representative catalogue (devoted to the exhibition in the Republic of Serbia, Belgrade) / editor-in-chief – Igor Smirnov; translation (into English) – Elena Pristrom]. — Minsk: Vostok-Project, 2011. — 44 с. — На англійскай мове. — 300 экз.

Экспарт і інвестыцыі Беларусі

Знешнеэканамічныя сувязі і палітыка. Сусветная гаспадарка

Беларусь – Россия: сотрудничество регионов: информационно-интеграционный проект / Постоянный Комитет Союзного государства, Посольство Российской Федерации в Республике Беларусь, Редакция газеты «Звязда», Редакция газеты «Союз предпринимателей»; [составители: Б. Л. Залесский, Е. А. Коровкин, М. Е. Коровкина]. — Минск: БЕЛТА, 2010. — 319 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6828-62-4 (в пер.).

Коржов, В. С. Международный менеджмент: курс лекций для студентов специальности 1-25 01 03 «Мировая экономика» / В. С. Коржов; Белкоопсоюз, Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации. — Гомель: БТЭУПК, 2011. — 103 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-461-817-3.

Почекина, В. В. Мировая экономика: избранные научные труды / В. В. Почекина; под научной редакцией П. Г. Никитенко; Национальная академия наук Беларуси, Институт экономики НАН Беларуси. — Минск: Право и экономика, 2010. — 684 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-877-2 (в пер.).

Права. Юрыдычныя навукі

Белорусская юридическая энциклопедия: в 4 т. / Белорусский государственный университет, Юридический факультет; [редколлегия: Балашенко С. А. (председатель редкол.) и др.]. — Минск: ГИУСТ БГУ, 2007– — ISBN 985-6739-57-8. — ISBN 978-985-6739-57-9 (в пер.).

Т. 3: П–С. — 2011. — 622 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-491-058-1.

Инновационное развитие общества и государства: проблемы правового регулирования и правоприменения: сборник материалов республиканской научно-практической конференции, Брест, 11 июня 2010 г. / [редколлегия: Т. А. Горупа, О. А. Чичурина, Т. З. Шалаева]. — Брест: БрГУ, 2011. — 205 с. — Часть текста на польском языке. — 80 экз. — ISBN 978-985-473-656-3.

Правовая культура как условие формирования правового государства: материалы международной научно-практической конференции, 10–11 декабря 2010 г., [Витебск / редколлегия: А. А. Бочков (ответственный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 339 с. — Часть текста на белорусском языке. — 200 экз. — ISBN 978-985-517-283-4. — ISBN 978-985-517-283-3 (ошибоч.).

Проблемы борьбы с преступностью и подготовки кадров для правоохранительных органов: международная научно-практическая конференция, посвященная Дню белорусской науки (Минск, 21 января 2011 г.): тезисы докладов / под общей редакцией В. Б. Шабанова. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 294 с. — Часть текста на белорусском языке. — 200 экз. — ISBN 978-985-427-649-6.

Пугачев, А. Н. Правотворческий процесс: учебно-методический комплекс для студентов юридических специальностей / А. Н. Пугачев; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 387 с. — 145 экз. — ISBN 978-985-531-167-7.

Міжнароднае права

Савина, И. В. Международное публичное право: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / И. В. Савина. — 4-е изд., переработанное. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 159 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-122-1.

Дзяржаўнае, канстытуцыйнае і адміністрацыйнае права

Храпавіцкі, А. Значэнне рэгіянальных онлайн-медыяў падчас мясцовых выбараў 2010 г. у Беларусі / Андрэй Храпавіцкі; "Палітычная сфера" Інстытут палітычных даследаванняў. — Мінск; Вільня [Вільнюс], 2010. — 31 с. — ISSN 1819-3625.

Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: 21 апреля 2003 г. № 194-З: [принят Палатой представителей 17 декабря 2002 г.: одобрен Советом Республики 2 апреля 2003 г.]: в Кодекс с 30 декабря 2010 г. изменения и дополнения не вносились. — Минск: Амалфея, 2011. — 389 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-441-925-1.

Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: [принят Палатой представителей 17 декабря 2002 г.: одобрен Советом Республики 2 апреля 2003 г.]. Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: [принят Палатой представителей 9 ноября 2006 г.: одобрен Советом Республики 1 декабря 2006 г.]: с изменениями и дополнениями по состоянию на 27 января 2011 г. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2011. — 489 с. — 7200 экз. — ISBN 978-985-6928-27-0 (в пер.).

Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: 20 декабря 2006 г. № 194-З: [принят Палатой представителей 9 ноября 2006 г.: одобрен Советом Республики 1 декабря 2006 г.]: в Кодекс с 15 июля 2010 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2010. — 203 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-902-2.

Пугачев, А. Н. Конституционное право: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-24 01 02 «Правоведение»: в 3 ч. / А. Н. Пугачев, И. В. Вегера; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2009– — ISBN 978-985-418-849-2.

Ч. 2: Основы конституционного строя и правового статуса личности: в 2 кн., кн. 2: Рекомендации к практическим занятиям. — 2010. — 343 с. — 95 экз. — ISBN 978-985-531-131-8.

Belarusian elites: structure and trends / Andrei Kazakevich, Valeryja Kasciuhova, Dzianis Mieljancou et al.; "Political Sphere" Institute of Political Studies, Belarusian Institute for Strategic Studies. — Minsk; Vilnius, 2010. — 17 с. — ISSN 1819-3625. — На англійскай мове.

Беларуская эліта: структура і тэндэнцыі

Крымінальнае права і судаводства. Крыміналогія

Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы: сборник научных трудов / Государственное учреждение «Центр судебных экспертиз и криминалистики Министерства юстиции Республики Беларусь». — Минск, 1970– — ISSN 2218-5119.

[Вып.] 2/28 / [редколлегия: Дулов А. В. (главный редактор) и др.]. — Право и экономика, 2010. — 207 с. — 100 экз.

Об оперативно-розыскной деятельности: Закон Республики Беларусь: [9 июля 1999 г. № 289-З: принят Палатой представителей 24 июня 1999 г.: одобрен Советом Республики 30 июня 1999 г.: текст по состоянию на 20 января 2011 г.]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 31 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-427-658-8.

Уголовный кодекс Республики Беларусь: 9 июля 1999 г. № 275-З: [принят Палатой представителей 2 июня 1999 г.: одобрен Советом Республики 24 июня 1999 г.]: в Кодекс с 27 декабря 2010 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2011. — 351 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-441-928-2.

Прававыя пытанні дзяржаўнага рэгулявання эканомікі

Посредничество (медиация) в хозяйственных судах Республики Беларусь / [Адамова Т. В. и др.]; под редакцией В. С. Каменкова. — Минск: Дикта, 2011. — 211 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-569-9.

Грамадзянскае права

Комментарий к Закону Республики Беларусь «О хозяйственных обществах» (ООО. ОДО) / [Александров Д. П. и др.]. — Минск: Дикта, 2011. — 527 с. — 1010 экз. — ISBN 978-985-494-562-0 (в пер.).

Требования и условия, предъявляемые к лицензиатам, осуществляющим проектирование, монтаж, наладку и техническое обслуживание систем пожарной автоматики, противодымной защиты, оповещения о пожаре и управления эвакуацией: методическое пособие / Министерство по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь; [составители: С. В. Пателин, М. В. Гарченко]. — Минск: Республиканский центр сертификации и экспертизы лицензируемых видов деятельности МЧС Республики Беларусь, 2010. — 50 с. — 470 экз. — ISBN 978-985-6956-07-5.

Якимахо, А. П. Управление интеллектуальной собственностью в Республике Беларусь / А. П. Якимахо, Г. Е. Ясников, И. А. Рудаков. — Минск: Дикта, 2011. — 323 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-449-558-3.

Спецыяльныя галіны права. Галіны права змешанага характару. Працоўнае права

Памятка молодому специалисту / Министерство образования Республики Беларусь, Мозырский государственный педагогический университет им. И. П. Шамякина; [составители: В. Е. Дриневская и др.]. — Мозырь: МзГПУ, 2011. — 62 с. — 184 экз. — ISBN 978-985-477-438-1.

Трудовой кодекс Республики Беларусь: 26 июля 1999 г. № 296-З: [принят Палатой представителей 8 июня 1999 г.: одобрен Советом Республики 30 июня 1999 г.]. — Минск: Амалфея, 2011. — 255 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-441-926-8.

Трудовой кодекс Республики Беларусь: с изменениями и дополнениями по состоянию на 1 января 2011 года: [26 июля 1999 г. № 296-З: принят Палатой представителей 8 июня 1999 г.: одобрен Советом Республики 30 июня 1999 г.]: (разъяснения и комментарии с практикой применения) / [авторы разъяснений и комментариев: А. Н. Одинец, С. В. Кондращук, С. В. Безмельницын]. — Минск: Промкомплекс, 2011. — 281 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6969-17-4.

Трудовые споры: [общие вопросы правового регулирования трудовых споров, индивидуальные трудовые споры, коллективные трудовые споры]: практическое пособие / [К. Л. Томашевский и др.]. — Минск: Промкомплекс, 2011. — 107 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6969-14-3.

Зямельнае права

Бакиновская, О. А. Земельное право: практикум: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальностям «Правоведение», «Экономическое право», «Политология» / О. А. Бакиновская, И. П. Манкевич. — Минск: Издательство Гревцова, 2011. — 293 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6954-19-4.

Прававыя пытанні аховы навакольнага асяроддзя

Об охране окружающей среды: Закон Республики Беларусь от 26 ноября 1992 г. № 1982-XII, с изменениями и дополнениями : в Закон с 6 мая 2010 г. изменения не вносились. — Минск: Дикта, 2011. — 111 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-564-4.

Дзяржаўнае адміністрацыйнае кіраванне. Ваенныя навукі

О государственных секретах: Закон Республики Беларусь: [19 июля 2010 г. № 170-З: принят Палатой представителей 23 июня 2010 г.: одобрен Советом Республики 30 июня 2010 г.]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 35 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-427-652-6.

Пособие для депутатов местных Советов депутатов Республики Беларусь / [М. В. Кобаса и др.; под общей редакцией М. В. Кобаса]; Фонд им. Фридриха Эберта. — Минск: Логвинов И. П., 2010. — 158 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6991-04-5.

Служба финансов и тыла МВД Беларуси. История и современность, 1920–2010 / [Департамент финансов и тыла МВД Республики Беларусь; автор-составитель С. В. Юрьев; под общей редакцией В. М. Хитрика; фотографии В. Цуранова]. — Минск: Рифтур, 2010. — 340 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6919-32-2 (в пер.).

Финансовая служба МВД, 1920–2010: 90 лет / [общая редакция – И. В. Можиловский]. — 2011. — 27 с. — 200 экз.

Актуальные проблемы теории и практики идеологической работы в Вооруженных Силах: материалы Второй научно-практической конференции органов идеологической работы Вооруженных Сил Республики Беларусь, Минск, 26 марта 2008 г. — Минск, 2010. — 221 с. — 100 экз.

Актуальные проблемы теории и практики идеологической работы в Вооруженных Силах: материалы Первой научно-практической конференции органов идеологической работы Вооруженных Сил Республики Беларусь, Минск, 28 марта 2007 г. — Минск, 2010. — 188 с. — 100 экз.

Актуальные проблемы теории и практики идеологической работы в Вооруженных Силах: материалы Третьей научно-практической конференции органов идеологической работы Вооруженных Сил Республики Беларусь, Минск, 27 марта 2009 г. — Минск, 2010. — 242 с. — 100 экз.

В помощь поступающему на командно-штабной факультет учреждения образования «Военная академия Республики Беларусь» в 2011 году: пособие / [Кислый С. В. и др.]; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2011. — 151 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-6961-75-8.

Военная история: Грюнвальдская битва: исторические и военно-стратегические аспекты: пособие: [для курсантов / Лютко Сергей Григорьевич и др.]; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2011. — 32 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6961-77-2.

Дмитрук, А. В. Методика проведения занятий по боевой подготовке с отделением и взводом: учебно-методическое пособие по курсу «Военная подготовка» для студентов специальностей: ВУС-10 01 82 – Командир отделения (мотострелкового), ВУС-02 10 01 – Боевое применение мотострелковых подразделений и механизированных частей на боевых машинах пехоты, ВУС-80 83 00 – Морально-психологическое обеспечение повседневной деятельности войск; по курсу «Управление подразделениями в мирное время» для курсантов специальности ВУС-1-95 01 03 – Тыловое обеспечение войск / А. В. Дмитрук, А. С. Дубовик, С. М. Лотоцкий. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 455 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-515-349-9 (в пер.).

Долготович, Б. Д. Объединенная белорусская военная школа – кузница кадров / Б. Д. Долготович; [фотоснимки А. П. Дрибаса]. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2011. — 127 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-11-0557-7 (в пер.).

История 4-й Белорусской партизанской бригады / Департамент по архивам и делопроизводству Министерства юстиции Республики Беларусь, Национальный архив Республики Беларусь, Государственный архив Витебской области; [составители: Н. В. Воронова и др.; редколлегия: В. А. Космач и др.]. — Минск: НАРБ, 2010. — 159 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6372-73-8.

На линии огня: воины-интернационалисты Брестской области в афганской войне 1979–1989 / [автор концепции и текста А. М. Суворов; фото: О. В. Цуканов, А. М. Суворов, Ю. В. Мулявко]. — Брест: Полиграфика, 2010. — 253 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6970-08-8 (в пер.).

Основы военного права: учебное пособие для курсантов и слушателей высших учебных заведений по военным специальностям / [О. В. Шелков и др.]; под редакцией Н. А. Горбатка, С. Б. Матвийчука, О. В. Шелкова; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ИВЦ Минфина, 2011. — 447 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6993-10-0.

Поляков, С. И. Полоцкий кадетский корпус: история в лицах: к 175-летию Полоцкого кадетского корпуса / С. И. Поляков. — Полоцк: Полоцкое книжное издательство: Спасо-Евфросиниевский женский монастырь в г. Полоцке, 2010. — 71 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6936-28-2 (Полоцкое книжное издательство). — ISBN 978-985-6945-07-9 (Спасо-Евфросиниевский женский монастырь в г. Полоцке).

Руководство по парашютной подготовке авиации ДОСААФ (РПП-2011) / Республиканское государственно-общественное объединение «Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту Республики Беларусь» (ДОСААФ). — Минск, 2011. — 135 с. — 35 экз.

Савик, С. А. Формирование военно-исторического сознания у курсантов Военной академии Республики Беларусь и военных факультетов учреждений образования Республики Беларусь в ходе образовательного процесса: учебно-методическое пособие / [Савик Сергей Анатольевич]; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2011. — 75 с. — 100 экз.

Сборник программ по парашютной и парашютно-спасательной подготовке авиации ДОСААФ (СПП и ПСП-2010) / Республиканское государственно-общественное объединение «Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту Республики Беларусь». — Минск, 2010. — 82 с. — 35 экз.

Забеспячэнне духоўных і матэрыяльных жыццёвых патрэбнасцей. Сацыяльнае забеспячэнне. Страхаванне

Добровольное страхование наземных транспортных средств граждан / Страховая компания «Таск». — Минск, 2011. — 23 с. — 3000 экз.

Добровольное страхование наземных транспортных средств юридических лиц / Страховая компания «Таск». — Минск, 2011. — 23 с. — 1000 экз.

Мы хотим чувствовать свою причастность, быть на «одном уровне глаз» / [Общественное объединение «Белорусская ассоциация помощи детям-инвалидам и молодым инвалидам»; под общей редакцией Е. Г. Титовой]. — Минск: Варaксин А. Н., 2011. — 31 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6986-31-7.

Устойчивое потребление в представлениях потребителей Беларуси: [чему мы говорим «да»?]. — Минск: Конфидо, 2010. — 23 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6777-21-2.

Sustainable consumption in the perception of belarusian consumers: [what do we say "yes" to? / translation into English: Rudkova T. V.]. — Minsk: Confido, 2011. — 23 с. — На англійскай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-6777-25-0.

Устойлівае спажыванне ў прадстаўленні спажыўцоў Беларусі

Выхаванне. Навучанне. Адукацыя

Кодекс Республики Беларусь об образовании: [от 13 января 2011 г. № 243-З: принят Палатой представителей 2 декабря 2010 г.: одобрен Советом Республики 22 декабря 2010 г.]. — Минск: РИВШ, 2011. — 351 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-500-425-8.

Орлова, А. П. История педагогики: этюды о знаменитых школах (от античности до начала Нового времени) / А. П. Орлова, Н. К. Зинькова, В. В. Тетерина; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра социально-педагогической работы. — Витебск: ВГУ, 2010. — 127 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-240-7.

Асноўныя тыпы і прынцыпы навучання

Батура, И. Н. Теория и практика социальной педагогики: практикум: [для студентов] / И. Н. Батура; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МгГУ, 2011. — 132 с. — 110 экз. — ISBN 978-985-480-672-3.

Духовно-нравственное воспитание на основе отечественных культурно-исторических и религиозных традиций и ценностей: материалы международной научно-практической конференции (Жировичи, 27 мая 2010 г.) / [научный редакционный совет: М. В. Мясникович, Филарет, митрополит Минский и Слуцкий, Патриарший Экзарх всея Беларуси (сопредседатели) и др.]. — Минск: Беларуская навука, 2010. — 388 с. — Часть текста

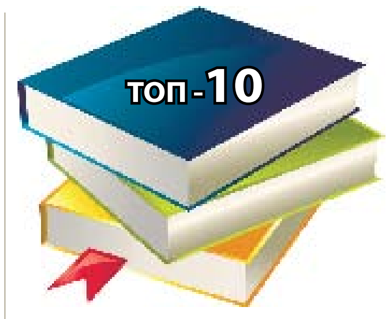

Кнігарня "Читайка", г. п. Смілавічы
Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010.
2. Тамара Лисицкая. Идиотки. — Минск: Регистр, 2010.
3. Михаил Голденков. Русь — другая история. — Минск: Современная школа, 2010.
4. Наталья Батракова. Территория души. — Минск: Кавалер, 2010.

Что значит "территория души"? Как освободить душу любимого человека, самолично закованную им в броню и окруженную высоким частоколом? Как научить его смотреть на мир другими глазами? Как в очередной раз простить, если не осталось сил на прощение? Быть может, не стоит этого больше делать? Убить в себе любовь, попытаться начать жизнь сначала… Как не потерять навсегда любимую женщину, если даже себе боишься признаться в том, что полюбил? Как её вернуть, когда, казалось бы, сделать это уже невозможно? Подсказки к ответам на эти вопросы вы найдете в романе-дилогии "Территория души", и они не оставят вас равнодушными.

5. Джані Радары. Прыгоды Чыпаліно. — Мінск: Харвест, 2010.
6. Якуб Колас. Збор твораў у 20 т. Т. 10. — Мінск: Беларуская навука, 2010.
7. Алесь Марціновіч. Пяшчота апалага лісця. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2010.
8. Андрей Мрый. Записки Самсона Самосуя. — Минск: Мастацкая літаратура, 2009.
9. Крынічка. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2009.
10. Андрэй Федарэнка. Афганская шкатулка. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2009.

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Екатерина Вильмонт. Здравствуй, груздь! — Москва: АСТ; Астрель, 2006.
2. Татьяна Устинова, Павел Астахов. Я – судья. Божий дар. — Москва: Эксмо, 2010.
3. Дарья Донцова. Человек-невидимка в стразах. — Москва: Эксмо, 2009.
4. Стефани Майер. Сумерки. Новолуние. Затмение. — Москва: АСТ; Астрель, 2010.
5. Борис Акунин. Смерть на брудершафт: Мука разбитого сердца. — Москва: АСТ; Астрель, 2009.
6. Галина Куликова. Салон медвежьих услуг. — Москва: АСТ; Астрель, 2009.
7. Александра Маринина. Соавторы. — Москва: Эксмо, 2010.
8. Татьяна Введенская. Любимый мотив Мендельсона. — Москва: Эксмо, 2010.
9. Анна Грейси. Идеальный поцелуй. — Москва: Хранитель, 2008.
10. Пауло Коэльо. Брида. — Москва: Астрель, 2010.

Чытальная зала

Рэжысёрская споведзь

Што агульнага можна знайсці паміж дзённікавымі запісамі, інтэрв'ю і лістамі да каханай? І адно, і другое, і трэцяе, па вялікім рахунку, — споведзь. Кіраўнік Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Валерый Анісенка выбраў менавіта гэты жанр, каб звярнуцца да неабыякавага чытача і паразмаўляць пра "набалелае". Выдавецтва "Четыре четверти" выпусціла ў свет кнігу рэжысёра "Споведзь дылетанта".

Першая частка кнігі — дзённікавыя запісы Валерыя Анісенкі, дзе апісваюцца падзеі з тэатральнага жыцця. Цікаўныя даведаюцца, чаму Дзяніс Паршын не сыграў ролю Раскольнікава ў апошнім спектаклі РТБД "Сонечка"; чаму не адбылася пастаноўка па п'есе Эдуарда Топаля на сцэне Рускага тэатра; з якімі перашкодамі даводзіцца сутыкацца калектыву, каб прыняць удзел у фестывалі — ды шмат яшчэ якіх гісторый з закулісся. Аднак належнай рэдактарскай апрацоўкі гэтыя запісы, на жаль, не атрымалі. Другая частка — гутарка журналіста і пісьменніка Зіновія Прыгодзіча з Валерыем Анісенкам. У прынцыпе, у ёй сказана тое ж самае, што і ў першай частцы, толькі "віхрастыя" думкі перакладзены на беларускую мову і "прычасаны" вопытным суразмоўцам. Трэцяя частка — лісты рэжысёра да каханай жанчыны. Гісторыя пачуццяў. Гісторыя з'яўлення на тэатральнай сцэне спектакля "Прызнанне".

Назва, якая аб'ядноўвае часткі ў адну кнігу — "Споведзь дылетанта", — паспяхова бароніць яе ад крытычных заўваг. Аднак погляды, выкладзеныя ў кнізе, вельмі суб'ектыўныя (нават у раздзеле пра каханне надрукаваны толькі адзін ліст жанчыны, астатнія — Валерыя Данілавіча). Тыя, хто знаёмы з беларускім тэатральным працэсам, ва ўсім разбяруцца самі. Астатніх хацелася б папярэдзіць: не прымайце адразу на веру ўсё напісанае. Напрыклад, што "Сонечка" — добры спектакль.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

на белорусском языке. — 139 экз. — ISBN 978-985-08-1235-3.

Минский учитель: портрет мастера: обладатели премии Минского городского исполнительного комитета / [под общей редакцией З. А. Хохловой, Л. Г. Венцеревой; фото: И. Е. Карпилович]. — Минск: Минский государственный ПТК полиграфии, 2010. — 111 с. — 122 экз. — ISBN 978-985-6712-35-0 (в пер.).

Педагогика: основные положения курса: учебно-методическое пособие для студентов педагогических специальностей / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [авторы-составители: И. Д. Высотенко и др.]; под общей редакцией Е. И. Пономаревой. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 233 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-498-401-8.

Пушкова, Л. Ф. От наблюдения к исследованию: практическое пособие / Л. Ф. Пушкова. — Минск: Бизнесофсет, 2011. — 74 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6939-16-0.

Степаненков, Н. К. Истоки педагогического творчества / Н. К. Степаненков; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: БГПУ, 2011. — 255 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-541-027-1.

Формы, методы, инновационные подходы в организации духовно-нравственного воспитания в учреждениях образования. Работа по предупреждению пьянства, основанная на традициях православной педагогики: сборник докладов XI Свято-Евфросиниевских педагогических чтений (9 ноября 2010 г., Минск). — Минск: Пачатковая школа, 2010. — 127 с. — Часть текста на белорусском языке. — 20 экз. — ISBN 978-985-6947-88-2.

Шингирей, Т. А. Основы педагогической профессии: пособие для слушателей системы повышения квалификации и переподготовки педагогических кадров, обучающихся по специальности 1-08 01 71 Педагогическая деятельность специалистов / Т. А. Шингирей, Ж. Е. Завадская; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка, Институт повышения квалификации и переподготовки кадров специалистов образования. — Минск: БГПУ, 2011. — 118 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-501-791-3.

Агульная школьная адукацыя

Глинский, А. А. Актуальные вопросы современного школоведения: пособие для руководящих работников общеобразовательных учреждений, специалистов отделов (управлений) образования и системы повышения квалификации / А. А. Глинский. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 335 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-35-5.

Забавные тусовки: школьный капустник, академия клоунов, созвездие фантазеров, добро и зло в Стране Чудес / [редактор-составитель Л. И. Жук]. — Минск: Красико-Принт, 2011. — 121 с. — 7300 экз. — ISBN 978-985-405-606-7.

Ковалевская, А. В. Психолого-педагогическая помощь детям, находящимся в социально опасном положении: пособие для педагогов-психологов общеобразовательных и социально-педагогических учреждений / А. В. Ковалевская, З. Н. Ганчарик. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 268 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6957-31-7.

Профессиональное самоопределение учащихся / [автор-составитель В. С. Терех]. — Минск: Красико-Принт, 2011. — 125 с. — 1400 экз. — ISBN 978-985-405-607-4.

Профессиональный статус и имидж социального педагога / [авторы-составители: Л. М. Волкова, Г. Н. Купреева, Л. А. Банько]. — Минск: Красико-Принт, 2011. — 91 с. — 1300 экз. — ISBN 978-985-405-609-8.

Современный урок: пособие для педагогов, администрации общеобразовательных учреждений, работников Р(Г)УМК / [составитель М. Г. Старикова]. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 95 с. — Часть текста на белорусском языке. — 213 экз. — ISBN 978-985-538-205-9.

Дашкольнае навучанне

Башинская, Т. В. Словечки-человечки, или Веселая подготовка к обучению грамоте: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / Т. В. Башинская. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 61 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-538-183-0.

Буквы и цифры: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель О. В. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-134-1.

Веселый счет: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: С. Станкевич, В. Скурат, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 15 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-130-3.

Говорим правильно: читаем, повторяем буквы и звуки: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Ю. Слюсар, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-128-0.

Загадки из азбуки: читаем, отгадываем, записываем: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель О. В. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-133-4.1

Звуки и буквы: учим буквы и звуки, развиваем речь: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель О. В. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 15 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-132-7.

Козлович, Ж. Н. Знакомимся с дизайном вместе с Кнопочкой в группе «Почемучки-2» / Ж. Н. Козлович. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 41 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-520-345-3.

Ладутько, Л. К. Картотека дидактических игр и упражнений по развитию речи дошкольников к разделу «Человек и природа» / Л. К. Ладутько, С. В. Шкляр. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 151 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-520-355-2.

От точки к точке: с загадками: [книжка-раскраска: для дошкольного и младшего школьного возраста / художник О. В. Некрасова]. — Минск: Сказ, 2011. — 8 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-400-721-2.

От точки к точке: с загадками: [книжка-раскраска: для дошкольного и младшего школьного возраста / художник О. В. Некрасова]. — Минск: Сказ, 2011. — 8 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-400-722-9.

От точки к точке: с загадками: [книжка-раскраска: для дошкольного и младшего школьного возраста / художник О. В. Некрасова]. — Минск: Сказ, 2011. — 8 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-400-719-9.

От точки к точке: с загадками: [книжка-раскраска: для дошкольного и младшего школьного возраста / художник О. В. Некрасова]. — Минск: Сказ, 2011. — 8 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-400-720-5.

Первые знания: наблюдаем, запоминаем, рассказываем: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Т. Казаченок, Л. Богданович]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 15 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-126-6.

Первые слова: [читаем и пишем: для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Т. Казаченок, О.Уласевич, О.Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-138-9.

Первые цифры: [считаем и пишем: для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Т. Казаченок, О. Уласевич, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-140-2.

Пилат, И. И. Учим буквы играя / И. И. Пилат, В. А. Кныш. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 32 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-538-182-3.

Полезные уроки: логика, безопасность, вежливость / [составители: С. Станкевич, В. Скурат, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 15 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-129-7.

Примеры и задачи: [считаем и решаем : для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Т. Казаченок, О. Уласевич, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-141-9.

Развиваем внимание: сравниваем, запоминаем, рассуждаем: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Ю. Слюсар, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-127-3.

Раскраска малышам. Готовимся к письму: [книжка-раскраска: для дошкольного и младшего школьного возраста / художник К. В. Остахов]. — Минск: Сказ, 2011. — 8 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-400-718-2.

Раскраска малышам. Готовимся к письму: [книжка-раскраска: для дошкольного и младшего школьного возраста / художник К. В. Остахов]. — Минск: Сказ, 2011. — 8 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-400-717-5.

Речевое развитие дошкольников с использованием моделей / [авторы-составители: Т. А. Лира, Е. И. Мельник]. — 5-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 96 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-357-6.

Рисование, аппликация, конструирование, лепка для почемучек четвертого года жизни / [автор-составитель И. В. Омелящик]. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 90 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-323-1.

30 занятий для развития ребенка. — Минск: Юнипресс, 2011. — 32 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-435-6.

Уроки творчества: цвет, форма, размер, рисуем и считаем: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель О. В. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-135-8.

Учим азбуку: учим буквы и звуки, развиваем речь: [для дошкольного и младшего школьного возраста / стихи В. М. Мазго]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-137-2.

Учимся писать: буквы, слова, предметы называем и записываем: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: С. Станкевич, В. Скурат, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-131-0.

Учимся считать: вычитаем и складываем: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель О. В. Захарова]. — Минск: Современная школа: ЮниверсПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-136-5.

Физические упражнения и подвижные игры на прогулке / [автор-составитель О. Н. Хоменкова]. — 4-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 167 с. — Часть текста на белорусском языке. — 300 экз. — ISBN 978-985-520-351-4.

Пачатковая школа. Сярэдняя школа

Зборнік заданняў для выпускнога экзамену па вучэбным прадмеце "Матэматыка" на ўзроўні агульнай базавай адукацыі / [Т. А. Адамовіч і інш.; пераклад з рускай мовы Н. М. Алганавай]; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. — 3-е выд. — Мінск: Народная асвета, 2011. — 271 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1521-2.

Іўчанкаў, В. І. Беларускі правапіс у апорных схемах: паводле новай рэдакцыі "Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі": дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / В. І. Іўчанкаў. — 2-е выд., выпраўленае. — Мінск: Пачатковая школа, 2011. — 56 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6947-90-5.

Кірылава, Р. А. Планы-канспекты ўрокаў па літаратурным чытанні: 4-ты клас: кніга для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў з рускай мовай навучання / Р. А. Кірылава. — 2-е выд. — Мазыр: Белы Вецер, 2011. — 107 с. — 363 экз. — ISBN 978-985-538-209-7.

Красней, В. П. Беларуская мова ў 6 класе: вучэбна-метадычны дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / В. П. Красней, Я. М. Лаўрэль, С. Р. Рачэўскі. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2011. — 127 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-465-792-9.

Макеўніна, В. М. Роднае слова: 4-ты клас: факультатыўныя заняткі / В. М. Макеўніна. — Мазыр: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 127 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-354-5.

Планаванне і работа з адоранымі дзецьмі па беларускай мове: 2–4-я класы / [І. Б. Латаш і інш.]; пад рэдакцыяй А. М. Лапкоўскай. — Мазыр: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 148 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-338-5.

Планы-канспекты ўрокаў па беларускай мове: 9-ты клас: дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў. — 2-е выд. — Мазыр: Белы Вецер, 2010–2011.

2-е паўгоддзе / [Т. І. Бадычык і інш.]. — 2011. — 134 с. — 213 экз. — ISBN 978-985-538-206-6.

Тэматычныя распрацоўкі ўрокаў па беларускай мове-2: 2-гі клас / [А. М. Іванова і інш.; пад рэдакцыяй А. М. Лапкоўскай]. — Мазыр: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 102 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-342-2.

Шпакоўская, Г. Б. Мова – наша спадчына: урокі беларускай мовы ў 4-м класе: для школ з рускай мовай навучання / Г. Б. Шпакоўская. — Мінск: Пачатковая школа, 2011–

2-е паўгоддзе. — 2011. — 86 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6947-48-6.

Аршанский, Е. Я. В стране чудесной химии: 7-й класс: пособие для учителей общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / Е. Я. Аршанский, Л. А. Конорович; Национальный институт образования. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010. — 79 с. — 3600 экз. (1-й з-д 700). — ISBN 978-985-471-387-8.

Буткевич, В. В. Планы-конспекты уроков по изобразительному искусству: 1-й класс: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / В. В. Буткевич, В. С. Заброцкая, Ю. С. Любимова. — Мозырь: Белый Ветер, 2011–

2-е полугодие. — 2011. — 191 с. — 613 экз. — ISBN 978-985-538-177-9.

Буткевич, В. В. Планы-конспекты уроков по изобразительному искусству: 2-й класс: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / В. В. Буткевич, В. С. Заброцкая, Ю. С. Любимова. — Мозырь: Белый Ветер, 2011–

2-е полугодие. — 2011. — 119 с. — 613 экз. — ISBN 978-985-538-178-6.

Веселая азбука: развивающие раскраски: пишем буквы, читаем стихи, развиваем моторику кисти рук: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга; художники: Г. Дейчик, Д. Черемных]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-881-6.

Веселый счет: развивающие раскраски: пишем цифры, решаем примеры, развиваем математическую логику: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга; стихи: О. Волков; художники: А. Песин, О. Захарова]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-879-3.

Витетнева, Е. А. Учимся говорить правильно: 1-й класс: факультативные занятия: пособие для учителей начальных классов / Е. А. Витетнева, С. Н. Сигай. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 170 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-538-189-2.

Волкова, И. Г. Традиционные художественные техники: 4-й класс: пособие для учителей общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / И. Г. Волкова. — Минск: Асар, 2011. — 67 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6984-08-5.

Времена года: развивающие раскраски: учим времена года, читаем стихи, раскрашиваем рисунки: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга; стихи: О. Захарова; художники: Г. Дейчик, Д. Черемных]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-878-6.

Герасимов, В. Д. Математика: учебное пособие для 1-го класса: [для учителей]: в 2 ч. / В. Д. Герасимов. — Орша: Герасимов В. Д., 2010– — ISBN 978-985-6949-13-8.

Ч. 1. — 2010. — 112 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6949-14-5.

Герасимов, В. Д. Математика: учебное пособие для 3-го класса: [для учителей]: в 2 ч. / В. Д. Герасимов. — Орша: Герасимов В. Д., 2010. — ISBN 978-985-6949-11-4.

Ч. 2. — 2010. — 108 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-6949-20-6.

Герасимов, В. Д. Математика: учебное пособие для 4-го класса: [для учителей]: в 2 ч. / В. Д. Герасимов. — Орша: Герасимов В. Д., 2010. — ISBN 978-985-6949-09-1.

Ч. 2. — 2010. — 88 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6949-18-3.

Герасимов, В. Д. Математика. Учись складывать и вычитать: пособие для 2-го класса: [для учителей] / В. Д. Герасимов. — Орша: Герасимов В. Д., 2010. — 64 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6949-16-9.

Глухарева, С. Л. Занимательная информатика: 6–7-е классы: пособие для учителей общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / С. Л. Глухарева, Г. В. Кирись, А. А. Мещерякова; Национальный институт образования. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010. — 141 с. — 3600 экз. (1-й з-д 1 тысяча). — ISBN 978-985-471-376-2.

Говорим правильно: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-901-1.

Горбаченя, Н. И. Математика и Красная книга: задания для проведения интегрированных уроков в начальной школе / Н. И. Горбаченя. — Минск: Пачатковая школа, 2010. — 16 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6947-80-6.

Диктанты по русскому языку: 5–11-е классы: пособие для учителей / [составитель Строк Л. И.]. — Минск: Юнипресс, 2011. — 287 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-455-4.

Животные планеты: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-902-8.

Иванова, О. А. Планы-конспекты уроков по математике: 1-й класс: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / О. А. Иванова. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2010–2011.

2-е полугодие. — 2011. — 151 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-538-187-8.

Информационные часы в школе: материал по активизации познавательной деятельности учащихся / [автор-составитель В. Н. Дудко]. — 5-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 65 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-344-6.

Казак, Т. В. Тематические разработки уроков по литературному чтению-2: 4-й класс / Т. В. Казак. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 174 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-352-1.

Крикс, И. В. Тематические разработки уроков по математике-2: 4-й класс / И. В. Крикс; под редакцией З. И. Нелипович. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 158 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-339-2.

Кузнецова, В. В. Тематические разработки уроков по литературному чтению-2: 3-й класс / В. В. Кузнецова. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 131 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-358-3.

Лукашенок, А. М. Тесты по алгебре для поурочного контроля: 7-й класс: [в 2 ч.] / А. М. Лукашенок. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011– — ISBN 978-985-538-222-6.

Ч. 2. — 2011. — 73 с. — 163 экз. — ISBN 978-985-538-216-5.

Лукашенок, А. М. Тесты по математике для поурочного контроля: 5-й класс: [в 2 ч.] / А. М. Лукашенок. — 7-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011– —ISBN 978-985-538-221-9.

Ч. 2. — 2011. — 71 с. — 163 экз. — ISBN 978-985-538-215-8.

Мохначева, Г. И. Уроки по изучению цифр и чисел в 1 классе: пособие для учителей начальных классов общеобразовательных учреждений с русским языком обучения / Г. И. Мохначева. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 80 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-538-188-5.

Наш друг светофор: развивающие раскраски : знакомимся со знаками, читаем стихи, учим правила дорожного движения: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга; художник А. Марченко]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-880-9.

Неделя энергосбережения в школе: сборник методических материалов / [составители: Ж. Г. Дворецкая, С. Н. Кузьменко]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 127 с. — Часть текста на белорусском языке. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-36-2.

Нестандартные уроки по математике: 5–7-е классы: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / [Т. А. Богдашич и др.]. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 127 с. — 213 экз. — ISBN 978-985-538-219-6.

Нестандартные уроки по математике: 8–11-е классы: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / [Т. А. Богдашич и др.]. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 105 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-538-213-4.

Нижнева-Ксенофонтова, Н. Л. Мастерство преподавания иностранного языка. Advanced course / Н. Л. Нижнева-Ксенофонтова. — Минск: РИВШ, 2011. — 235 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-500-427-2. — ISBN 978-985-500-472-2 (ошибоч.).

Нижнева-Ксенофонтова, Н. Л. Мастерство преподавания иностранного языка. Basic course / Н. Л. Нижнева-Ксенофонтова. — Минск: РИВШ, 2011. — 111 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-500-426-5.

Олимпиадные задания в начальных классах: готовимся и участвуем: [русский язык, математика, белорусский язык, «Человек и мир» / составители: О. В. Брись, Г. Ф. Гончарова]. — 4-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2011. — 218 с. — Часть текста на белорусском языке. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-356-9.

Первые слова: развивающие раскраски: пишем слова, знакомимся с цветом, развиваем творческие способности: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга; стихи: О. Захарова; художники: Д. Черемных, О. Захарова]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-877-9.

Первые уроки творчества: развивающие раскраски: учимся рисовать, знакомимся с формами, развиваем творческие способности: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга; художники: О. Захарова, Е. Самойлова]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-882-3.

Правильные звуки: развивающие раскраски: учим скороговорки, отрабатываем произношение: [для младшего школьного возраста / составитель: Захарова Ольга; художники: Д. Черемных, А. Песин]. — Минск: Современная школа, 2010. — 16 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-884-7.

Працяг. Пачатак у № 4, 6 — 16.

Сведения о субъектах хозяйствования, имеющих специальное разрешение (лицензию) на осуществление издательской деятельности, по состоянию на 1 января 2011 года

* 1—официальная литература, 2—научная, 3—научно-популярная, 4—производственно-практическая, 6—учебная, 7—массово-политическая, 8—справочная, 9—для досуга, 10—литературно-художественная, 12—духовно-просветительная.

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учётный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Составляющие издательской деятельности: по тематическим направлениям	Срок действия лицензии
РУП «Издательство «Пачатковая школа»	220034, г. Минск, ул. З. Бедули, д. 9, к. 216	101236542	0494367, выд. 1.04.2004, № 77, прод. 16.03.2009 № 31	3, 6, 8, 9, 10	1.04.2014
ООО «Издательство «Четыре четверти»	220013, г. Минск, ул. Б. Хмельницкого, д. 8, к. 215	100172143	0494362, выд. 1.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	3, 4, 6, 8, 9, 10	1.04.2014
ПЧУП «Бизнесофсет»	220043, г. Минск, пр. Независимости, 95, к.7, к.3	190171556	0494334, выд.1.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 №31	2, 3, 4, 8, 9	1.04.2014
МОО «Беларускі кнігазбор»	220034, г. Минск, ул. Фрунзе, 5	100899775	0056929, выд. 01.04.2004. №77, ан. 17.02.10 г. № 18	2, 3, 8, 9, 10	
ООО «Консорциум Наука Экономика Право»	220005, г. Минск, ул. Гикало, д. 1, к. 301	101245974	0056917, выд 01.04.2004 №77, ан. 17.02.10 г. № 18	2, 3, 4, 8, 10	
ООО «Харвест»	220013, г. Минск, ул. Кульман, д. 1, корп, 3, к. 42	100723008	0494377, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 16.03.2009 № 31	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12	30.04.2014
ООО «Амалфея»	220073, г. Минск, ул. Кальварийская, д. 62	100157088	0494420, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	2, 3, 4, 6, 8, 9	30.04.2014
ООО «Дикта»	220073, г. Минск, ул. Кальварийская, д. 62	101283634	0494267,выд.30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 №39	2, 3, 4, 6, 8, 9	30.04.2014
РИУ «Культура и искусство»	220013, г. Минск, пр.Независимости, д.77, к. 16-28,94-98	190315403	02330/0003879, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 №39	3, 4, 8, 9, 10	30.04.2014
ООО «ЛИМАРИУС»	220030, г. Минск, ул. Стрелковая, д.14, к. 7			2, 3, 4, 6, 8, 9, 10	
«Национальная книжная палата Беларуси», учреждение	220002: г. Минск, ул. В. Хоружей, 31а	100083317	0494277, выд.30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	1, 2, 3, 4, 8, 9, 10	30.04.2014
РУП «Издательство «Белбланкавыд»	220037, г. Минск, ул. Ботаническая, д. 6 А	100083608	0552518, выд.30.04.2004 № 94, вн.изм. 31.07.2006 г.	4, 8	30.04.2014
ЧИУП «Издательство Юнипресс»	220125, г. Минск, ул. Шафранянская, д. 2а, кв. 28	190512872	0494342, выд.30.04.2004, №94 прод.16.03.2009 № 31	3, 4, 6, 8, 9, 10	30.04.2014
УО «Мозырский государственный педагогический университет»	247760, г. Мозырь, ул. Студенческая, 28	400083888	0549479, выд.20.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009	2, 3, 6, 8	30.04.2014
УО «Брестский государственный технический университет»	224017, г, Брест, ул. Московская, 267	200002511	0549435, выд.30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 №39	2, 6, 8	30.04.2014
УО «Витебский государственный профессионально-технический колледж»	210017, г. Витебск, ул. Гагарина, 41	300031267	0549491, выд. 20.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009 №56	4, 6, 8	30.04.2014
УО «Витебская ордена «Знак Почета» государственная академия ветеринарной медицины»	210026, г. Витебск, ул. 1-я Доватора, 7/11	300002681	0494345, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 4, 6, 8, 9	30.04.2014
УО «Полоцкий государственный университет»	211440, г. Новополоцк, ул. Блохина, 29	3002200696	0133020, выд.30.04.2004 № 94 ан.17.02.10 г. № 18	2, 3, 4, 6, 8	
ГУ «Национальный пресс-центр Республики Беларусь»	220030, г. Минск, ул. Октябрьская, 5	100557314	0549476, выд.30.04.2004 №94, прод.14.05.2009	1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10	30.04.2014
ИЧУП «ИЛАТАН-М»	220089, г. Минск, ул. Железнодорожная, д. 27-А, к. 11	190154380	0494376, выд.30.04.2004 № 94, прод. 16.03.2009	8, 9	30.04.2014
ИТДЧУП «БЕЛФАКС-ИЗДАТГРУПП»	220029, г. Минск, Коммунальная набережная, д. 4	100896378	0133396, выд 30.04.2004 №94, ан.17.02.2010 г. №18	3, 6, 8, 9, 10	
УО «Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь»	220771, г, Минск, ул. Варвашени, 6	100926541	0133022, выд.30.04.2004 №94, ан.17.02.10 г. № 18	2, 3, 6, 8	
ООО «ПЛОПРЕСС»	220600, г. Минск, ул. Красная, 23, кв. 43	101251161	0056969, выд. 30.04.2004 №94, ан.17.02.10 г. № 18	3, 4, 6, 8, 9, 10	
ОО «Белорусский союз дизайнеров»	220039, г. Минск, ул. Брилевская, 14	100078927	0549469, выд. 30.04.2004 №94, прод.14.05.2009 №56	4, 8, 10	30.04.2014
ООО «Новое знание»	220015, г. Минск, пр. Пушкина, 15-16	101467611	0552555, выд.30.04.2004, вн.изм. 06.12.2004 г	2, 3, 4, 6, 8	30.04.2014
ОАО «ОРГСТРОЙ»	220034, г. Минск, ул. Берестянская, 16	100029434	0549434, выд.30.04.2004 №94, прод. 08.04.3009 №39	4, 8	30.04.2014
РУП «Белкартография»	220029, г. Минск, пр. Машерова, литер А 7/к, к. 412	190024351	0131772, выд.30.04.2004 №94, ан.17.02.10 г. №18	1, 2, 3, 4, 6, 8, 9	
ООО «В.И.З.А. ГРУПП»	220073, г. Минск, ул. Кальварийская, 25-113	100850265	0549472, выд.30.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009 №56	3, 4, 8, 9	30.04.2014
КПУП «Заславская фабрика»	223036, г.Заславль, ул. Путейко, 1	690023648	0549431, выд.30.04.2004 №94, прод.08.04.2009 №39	4, 8, 9	30.04.2014
ООО «ЛЕКСИС»	220000, г. Минск, ул. Толбухина, д. 16, к. 1	100423359	0494400, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	3, 6, 8, 10	30.04.2014
ООО «ФУАинформ»	220050, Минск, ул. Комсомольская, 11/7-18	101265077	0133027, выд.30.04.2004 №94, ан.11.06.08 г. №67	2, 3, 4, 6, 8	
ПЧУП «Дизапресс-студио»	220034, Минск, ул, Платонова, 10-8	190196508	0133028, выд.30.04.2004 №94, ан.17.02.10 г. № 18	4, 8, 9	
Совместное ООО «Информационно-правовое агентство «Регистр»	220053, Минск, ул. Новаторская, 2 «б»-404	10004413	0549445, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	4, 8	30.04.2014
Производственно-торговое ООО «Радиус»	230023, Гродно, ул. Буденного, 48а	500027807	0494276, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009		30.04.2014
«Ошмянская типография», Гродненское областное УПП	231100, Ошмяны, ул. Борунская, 6	500117193	0133447, выд. 30.04.2004 №94, ан.17.02.10 г. № 18	8, 9, 10	
УПП «Витебская областная типография»	210015, Витебск, ул. Щербакова-Набережная, 4	300029610	0494387, выд.1.04.2004 №77, прод.16.03.2009 №31	3, 4, 8, 9, 10	01.04.2014
ОАО «Брестская типография»	224013, Брест, пр. Машерова, 75	200020405	0549442, выд.30.042004 №92, прод.8.04.2009 №39	3, 4, 8, 9, 10	30.04.2014
Гродненское областное УПП «Слонимская типография»	231800, Слоним, ул. Хлюпина, 16	500041154	0494472, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	3, 4, 8, 9, 10	30.04.2014
ОАО «Полеспечать»	246707, Гомель, ул. Советская, 1	400062502	0552663, выд.6.12.2004 №205, прод.4.01.2010 №1	3, 4, 8, 9, 10	6.12.2014
Коммунальное ИП УП «Сож»	246015, Гомель, ул. Лепешинского, 1	400058948	0549427, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	3, 4, 8, 9,10	01.04.2014
ОАО «Барановичская укрупненная типография»	225409, г. Барановичи, ул. Советская, 80	200168927	0131755, выд.6.03.2006 №38, ан.04.01.2010 №1	1,3,4,5,,8,9,	
ООО «МЕДИС»	220049, Минск, ул. Чайковского, 70-3,4,5	100945444	0133052, выд.30.04.2004 №94, ан.17.02.10 г. № 18	4	
Издательский кооператив «Современный литератор»	220029, Минск, ул. Киселева, 47-4	101245428	0549470, выд.30.04.2004 №94, прод.14.05.2009 №56	2, 3, 8, 9,10	30.04.2014
ЗАО «Голографическая индустрия»	220012, Минск, пер. Калинина, 12	101482057	0494411, выд.30.04.2004 № 94, вн.изм.11.05.2005 г.	4, 3, 8, 9	30.04.2014
ЧУП «Светоч», производственное	220029, Минск, ул. Коммунистическая, 14	100076886	0150100, выд.30.04.2004 №94, ан.17.02.10 г. №18	2,3,4,6,8,9,10	

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учётный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Составляющие издательской деятельности: по тематическим направлениям	Срок действия лицензии
ООО «Принтэст»	220049, Минск, ул. Черняховского, 1-55	101103647	0549429, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	3, 8	30.04.2014
ООО «Принтэстиздат»	220049, Минск, ул. Черняховского, 1-56	101363557	0549428, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	2.3	30.04.2014
ООО «Пушнов», издательское	220030, г. Минск, ул. К. Цеткин, 18-15в	100524031	0133269 выд.30.04.2004 №94, ан.25.03.10 г.	4, 8	
ООО «Красико-Принт»	220072, Минск, ул. Сурганова, 15-1	100379483	0494499, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	2, 3, 6, 8, 9, 10	30.04.2014
ООО Беларускі камітэт «Дзеці Чарнобыля»	220600, Минск, ул. Притыцкого, 46	100161847	0133059, выд.30.04.2004 №94, ан.13.07.10 г. №114	2, 3, 4	
ОДО «Друк-С»	220102, г. Минск, ул. Ангарская, 2, корп. 3	1190276474	0131645, выд.30.04.2004 №94, ан.13.07.10 г. №114	3, 4, 8	
ПЧУП «Альтиора»	220072, Минск, ул. Сурганова, 11-214	100810375	0494486, выд.30.04.2004 №94, прод.8.04.2009 №39	3, 4, 8, 9, 10	30.04.2014
«Вассамедиа» фирмы «Копирайт Интернейшенел Эгенси-Корина ГмбХ» ЧИУП	220089, Минск, ул. Железнодорожная, 27А-15	800003000	0494370, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	3, 4, 6, 8	31.03.2014
«Оракул», ООО	220005, Минск, ул. Пугачевская, 1-42	100151263	0056923, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	3, 4, 6, 8	
«Народная асвета», ИРУП	220600, Минск пр. Победителей, 11, 1003	100079512	0494083, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 03.02.2009 № 12	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9	31.03.2014
«Бумажная фабрика» Департамента государственных знаков Министерства финансов Республики Беларусь	222120, Борисов, ул. Заводская, 55	600017868	0494351, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	8	31.03.2014
Судник А.И., ИП.	211413, Полоцк, ул. М.Богдановича, 4-5	390060369	0056962, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 16.03.2009 № 31	3, 4, 8, 9, 10,11	
«Центр охраны труда и промышленной безопасности ЗАО»	220006, Минск, п-т Независимости, 58, 9 к. 5	100947049	выд. 10.02.2006 № 21, прод.	3, 4, 6, 8	09.02.2011
«Белорусский государственный медицинский университет», УО	220116, Минск, пр. Дзержинского, 83	100582412	0494330, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 6, 8	31.03.2014
«Сэр-Вит», ООО	220015, Минск, ул. Гурского, 30, к. 31, 34	100345893	0494356, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	3, 6, 8, 9, 10	31.03.2014
«Белорусский государственный университет информатики и радио-электроники», УО	220000, Минск, ул. П.Бровки, 6	100363945	0494371, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 6, 8	31.03.2014
«Парадокс», ООО	220050, Минск, ул. К.Маркса, 21-25	100607882	0494357, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 4, 6, 8, 9, 10	31.03.2014
«Полиграфкомбинат им. Я.Коласа», ОАО	220600, Минск, ул. Красная, 23	100299680	0494354, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	3, 4, 8, 9, 10	31.03.2014
«Тесей», ООО	220002, Минск, ул. В.Хоружей, 31А-511	101244766	0494359, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 4, 6, 8, 9	31.03.2014
«Витебский центр маркетинга», УП	210025, Витебск, ул. Правды, 32	300515067	0056995, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 08.01.2008 № 1	3, 4, 8	
«Стринко», НП ООО	220005, Минск ул. Платонова, 22, к 705	100206034	0494382, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 4, 8	31.03.2014
«Издательский центр Белорусского государственного университета», УП	220030, Минск, ул. Красноармейская, 6	190260221	0494361 выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 4, 6, 8, 10	31.03.2014
«Белорусское телеграфное агентство», УП	220030, Минск, ул. Кирова, 26	100088880	0150149, выд. 05.12.2007 № 185	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10	04.12.2007
Потапчук И.И., ИП	225210, г. Береза, ул. Привокзальная, 15	200598513	0056999, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	8, 9, 10	
«Витебский государственный университет им. П.М. Машерова», УП	210038, Витебск, Московский пр., 33	300048858	0494385, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 6, 8, 9	31.03.2014
«Гуси-Лебеди», УП	220073, Минск, ул. Пинская, д.18, к.39	101288294	0056791, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	4, 8, 9	
«Асобны Дах», УП	220600, Минск, пр. Ф.Скорины, 58		Ан. 10.05.2006 г.	2, 4, 6, 8, 9, 10	
«Белсэнс», ООО	220029, Минск, ул. Чичерина, 19-6	100825195	0056792, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	2, 3, 4, 8	
«АЛКИОНА», ПТЧУП	220029, Минск, ул. Киселева, 3-37	100307725	0494479, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 08.04.2009 №39	3, 8, 9	07.04.2014
«Белжилпроект», УП	220004, Минск, Кальварийская, 17а	100048299	031900, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	4	
«Издательство «ПРО ХРИСТО» Минско-Могилевской Архиепархии Римско-Католической церкви, ПУП	220000, Минск, пл. Свободы, 9-2	190080357	0494355, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 6, 8, 9, 10	31.03.2014
«Редакция журнала «Финансы, учет, аудит»	220002, Минск, ул. Кропоткина, 44 офисы 901, 907, 910	100121824	0131950, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	5	
«Издательство «Белорусский Дом печати», РУП	220013, г. Минск пр. Независимости, 79	100356240	0494352, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12	31.03.2014
«Триоль», ЗАО	220000, г. Минск, ул. Захарова, 50в-1	100850742	0133442, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	8	31.03.2014
«ДОМ ПРЕССЫ», ПИРУП	220013, г. Минск, ул. Б. Хмельницкого, 10 а	101121209	0552678, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	3, 4, 7, 8, 9, 10, 12	31.03.2014
ОДО «Деловые идеи»	220121, г. Минск, ул. Лещинского, д.8, корп. 3, к. 208б	101390354	0056797, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	3, 4, 8, 9	
ОДО «Золотой улей»	220000, г. Минск, ул. Высокая, д 11Б, к. 1	101074957	0131599, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	2, 3, 4, 8, 9	
НПЧУП «Управленец»	220000, г. Минск, ул. Лазо, д. 16, к. 3-31	100044648	0056799, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	2, 4	
«Редакция журнала «Промышленно-торговое право»	220073, г. Минск, ул. Пинская, 18, к. 21/2	101205170	0150161, выд. 01.04.2004 № 77, ан. 8.04.2009 № 39	4	
ЗАО «Юнипак»	220073, Минск, ул. Геологическая, д. 59/4, к.29	101009573	0002920, выд. 08.04.20011 № 62	2, 3, 4, 6, 8, 9,	29.04.2014
УО «Белорусский государственный педагогический университет им. М. Танка»	220050, г. Минск, ул. Советская, 18	100302394	0494368, выд.1.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 3, 6, 8	1.04.2014
РУП «Белгеодезия»	220029, г. Минск, пр. Машерова, д. 17	100056229	0131724, выд 1.04.2004 № 77, ан. 15.09.2009 № 107	3, 4, 8, 9	
УО «Витебский государственный технологический университет»	210035, г. Витебск, Московский пр., 72	300031282	0494384, выд. 1.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009	2, 3, 4, 6, 8	1.04.2014
УО «Гомельский государственный областной институт повышения квалификации и переподготовки руководящих работников и специалистов образования»	246032, г. Гомель, ул. Юбилейная, 7	400469580	0494360, выд.01.04.2004 №77, прод.16.03.2009 № 31	2, 4	1.04.2014
ГНУ «Институт механики металлополимерных систем им. В.А. Белого НАН»	246050, г. Гомель, ул. Кирова, 32а	400084698	0494358, выд. 1.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	2, 4, 8	1.04.2014

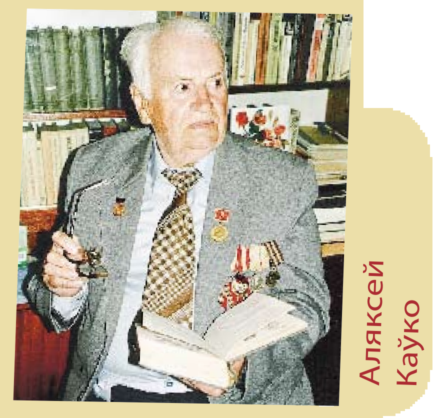
Аляксей Каўко

У разведцы

Апавяданне

Аляксей Трафімавіч Каўко нарадзіўся 28 сакавіка 1922 года ў вёсцы Міраслаўка Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці. У 1940 — 1941 навучальным годзе скончыў 10 класаў Сялібскай сярэдняй школы. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны — ваяваў з фашысцкімі захопнікамі ў складзе 208-га партызанскага палка. За баявыя заслугі ўзнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга і Айчыннай вайны II ступені, медалямі "Партызану Айчыннай вайны" I ступені, "За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941 — 1945 гг.". З 1944 года, пасля заканчэння курсаў партыйна-савецкага актыву ў Мінску — на журналісцкай рабоце. Працаваў рэдактарам Жабчыцкай райгазеты, газеты палітаддзела Лагішынскай МТС, Лунінецкай раённай газеты, уласным карэспандэнтам газеты "Заря". З 1965 года і да выхаду на пенсію працаваў рэдактарам іванаўскай райгазеты "Чырвоная звязда". Завочна атрымаў вышэйшую адукацыю — скончыў ВПШ пры ЦК КПСС. За дасягненні ў працы ў 1971 годзе прысвоена званне "Заслужаны дзеяч культуры Беларусі".
Апавяданні, гумарэскі, байкі рэгулярна на працягу жыцця друкаваліся ў часопісах "Маладосць", "Работніца і сялянка" (цяпер — часопіс "Алеся"), "Вожык", "Родная прырода", газетах "Літаратура і мастацтва", "Звязда", "Белорусская нива", "Чырвоная змена", "Заря", "Народная трыбуна" і іншых, а таксама ў калектыўных зборніках "На сонечных сцежках", "Вожык смяецца". Асобнымі выданнямі выйшлі кнігі "Смех не грэх", "Пад гоман вогнішча". Аповесць "На крутых паваротах" друкавалася ў газеце "Заря".

Сядзелі мы з Іванам Шпаком ля кастра на беразе Ясельды ў чаканні рыбацкай вячэры і вялі няспешную гамонку пра жыццё-быццё. Прыгадалі свае юнацкія гады, што выпалі на ваеннае ліхалецце, партызанскія паходы, баявых таварышаў. У грозны час барацьбы з фашызмам нярэдка бывала, што людзі зусім не гераічнага складу здзяйснялі сапраўдныя подзвігі.

— Летам 1943 года, — успамінаў Іван Іванавіч, — мяне са стралковага ўзвода перавялі ў разведчыкі. Няма патрэбы гаварыць, я ганарыўся гэтым. Разведчыкі — такі народ, што храбрасці ім не займаць. І ў нас амаль усе хлопцы былі як на падбор. Не спадабаўся мне толькі адзін — Цімох Гарбачык. Думалася, хто гэта ўзяў яго ў разведчыкі? Вельмі ж ён мізэрны, худы: маленькія, глыбока схаваныя вочкі, шчэць на барадзе пералічыць можна — валасіна валасіну сцеражэ. І пры гэтым яшчэ пахваляцца любіць. Паслухаць, дык не было ў іх вёсцы такога хлопца, які б раўняўся з ім у любоўных дасягненнях. Даводзілася нярэдка асякаць яго...

І ўсё ж у разведку мне выпала ісці з Цімохам. Такі быў загад камандзіра: "Гарбачык добра ведае аб'ект. Пойдзе старшым!" Тут, як кажуць, нікуды не папрэш — загад ёсць загад.

"Старшы" крочыць наперадзе, за ім, крыху ззаду, — я. Ідзём лесам. Паабапал зімніку — густы хмыз, над якім узвышаюцца тоўстыя, з парэпанымі ствaламі бярозы. У лесе мы не сцеражомся: немцы і бобікі даўно сюды носа не паказваюць. Ідзём без асаблівай боязі. Цімох нават спрабуе песню напяваць. Голасу ў яго няма, але словы вымаўляе з нейкім асаблівым пачуццём:

— І-э-э-эх, галоўку палажыла
Ды на маю шыроку грудзь...

Мне здалося, што ён забыўся, куды мы ідзём, якая перад намі задача пастаўлена. І на душы стала трывожна. Заданне ж у нас нялёгкае. Трэба трапіць на чыгуначную станцыю і разведаць, што здарылася з нашым сувязным. Ужо тыдзень ад яго ні слыху ні дыху — "паштовая скрынка" пустуе. Можа, сувязны ўжо ў лапах гестапа? Тады мы павінны звязацца з падпольшчыкамі і знайсці надзейную замену.

Разведаць, звязацца, знайсці... Лёгка сказаць. А нам яшчэ трэба падумаць, як дабрацца на тую станцыю, калі ўсе падыходы ахоўваюцца, калі на кожным кроку праверка.

Папятляўшы па лесе, дарога выпаўзла на невялікую лугавіну. Цімох збочвае да кустоў, падае мне знак падысці бліжэй. Пасярод лугавіны — невялікі стажок сена. Ля яго — выпражаны воз. Непадалёку, памахваючы хвастом, скубе маладую атаву гняды конік.

— Хто тут можа быць? — услых разважае Цімох. — Ляснік? Але адкуль ён узяўся? Леснічоўку яшчэ ў мінулым годзе немцы спалілі ў час блакады. Хутчэй за ўсё, хтосьці з Калінаўкі. Па прамой тут недалёка. Вось што, ты наглядай за дарогай, а я пайду ўзлескам — павінен жа тут хтосьці быць.

Можа, паўгадзіны я наглядаю, затаіўшыся за лазовым кустом, але нічога падазронага не заўважаю. Нарэшце на процілеглым баку лугавіны паказаўся Цімох. Побач з ім ішла жанчына з вядром у руках. Цімох штосьці ёй гаворыць, а яна слухае і ківае галавой.

— Што ты даведаўся ад гэтай бабулі? — запытаў я, калі Гарбачык вярнуўся.

— Перш за ўсё тое, што яна яшчэ замужам не была. А доўгая спадніца для маскіроўкі, каб ты на яе не вельмі заглядваўся.

— А калі сур'ёзна? Што-небудзь расказала?

— Усё вылажыла. Ды яшчэ і чарніцамі пачаставала.

Цімох дастаў з кішэні гадзіннік, але, відаць, не вельмі давяраючы яму, паглядзеў на сонца:

— Да вечара яшчэ далёка. Адпачнём крыху, а заадно падумаем.

Падумаць было пра што. Жанчына, з якой размаўляў Гарбачык, паведаміла, што ўжо трэці дзень у Калінаўцы паліцаі. Ахоўваюць вузкакалейку, ганяюць людзей на лесанарыхтоўкі. Увесь бор збіраюцца вынішчыць. Бярвенні грузяць на платформы і вывозяць на станцыю. У горад ніхто з вяскоўцаў не ходзіць. Адзін дзядок пайшоў, каб солі раздабыць, і не вярнуўся — як у ваду кануў.

— У мяне ёсць адна думка, — гаворыць Цімох. — Толькі трэба да вузкакалейкі дабрацца, сёе-тое высветліць.

Вырашаем ісці напрасткі, каб не трапіць каму на вочы. Прадзіраемся праз кустоўе, пераскокваючы з купіны на купіну. Няшчадна смаліць сонца, і мы — нібы замыленыя коні. Але Цімох не дае перадыху:

— Яшчэ надакучыць ляжаць.

Тут ён не памыліўся. Ляжаць у кустах ля вузкакалейкі не толькі надакучыла, але і было нясцерпна — так дапякалі камары. Ніякага ратунку ад гэтых крывасмокаў. А тут Цімох яшчэ са сваімі недарэчнымі жартамі:

— Нічога-нічога, здаравейшы будзеш. У мяне дзядзька быў на галаву слабы, дык фельчар яму спецыяльна кроў пускаў...

— Відаць, і табе галава ў спадчыну ад дзядзькі дасталася, — не ўтрымаўся я.

Гарбачык паімкнуўся адказаць, але толькі рот раскрыў. На чыгуначным палатне паказаліся паліцаі. Ішлі па шпалах у бок Калінаўкі.

— Бач, гады асмялелі, — шэпча Цімох. — Сцебануць бы з аўтамата!

Толькі сцебануць нам нельга. З-за гэтых паршывых бобікаў можна праваліць заданне. І мы маўчым, а яны праходзяць міма, знікаючы за паваротам.

— Ну і што ты ўбачыў? Якія думкі з'явіліся ў тваёй галаве? — звяртаецца да мяне Цімох.

— Для нас нічога новага, — адказваю я.

— А ты заўважыў, што толькі адзін з іх у форме, а на двух — цывільныя пінжакі?

— Ну і што?

— А тое, што і мы на нейкі час можам стаць бобікамі.

Цімох дастаў з кішэні дзве паліцэйскія павязкі. Адну з іх кінуў мне:

— Начапі на рукаў.

Другую прыладзіў сабе:

— Вось і ўсё, шаноўны пан Бобік, можаш падняцца і паказаць камарам кукіш.

— Ды перастань ты малоць.

Але Цімоха не так проста спыніць:

— Паколькі ты цяпер верны салдат рэйха, то няма чаго хадзіць пешадралам. Прадстаўніка новай улады павінны вазіць.

План Гарбачыка быў такі ж просты, як і рызыкоўны. Перад вечарам цягнік, гружаны лесам, накіроўваецца ў горад. Нам трэба непрыкметна забрацца на платформу і даехаць да станцыі. А там дзейнічаць па абставінах...

Не вельмі спадзеючыся на ахоўную сілу паліцэйскіх павязак, мы па—ранейшаму ляжым у кустах і кормім камароў. І Цімоху, відаць, ужо не да выдумак — уважліва глядзіць на дарогу, прыслухоўваецца. Цяжка пыхкаючы, з-за павароту паказаўся маленькі паравозік, за ім такі ж вагончык, а потым гружаныя круглякамі платформы.

— Чапляемся за хвост! — камандуе Гарбачык і ўзнімаецца.

Адзін міг — і ён ужо на платформе, нібы ветрам занесла. З яго дапамогай залажу і я. Скурчыліся ў тры пагібелі, сяктак сядзім, прысланіўшыся спінамі да смалістых камлёў. Лягчэй было б стаяць, ды баімся вытыркнуцца — у вагончыку, напэўна, ахова.

Марудна паўзе цягнік. Мерна пастукваюць на стыках колы, чмыхае ад натугі паравозік. Аднекуль з захаду насунулася хмара. Пачаў накрапваць дождж, а бліжэй да горада і добры лінуў — сухой ніткі на нас не засталося. Але гэта мала турбуе. Дождж нам на руку.

Цягнік яшчэ больш замарудзіў ход і спыніўся. Асцярожна паднімаемся і выглядаем з-за бярвення.

— Пост, — вызначае Цімох.

Цяпер і я бачу: бункер, з амбразуры вытырквaецца чорны ствол кулямёта. Ля бункера два немцы з аўтаматамі ў руках.

З вагончыка выскачыў паліцай. Угодліва схіліўшы галаву, ён працягнуў паставому нейкую паперку. Пакуль той разглядваў яе, прыкрываючыся плашчом, другі немец заглянуў у расчыненыя дзверы вагончыка і пайшоў уздоўж цягніка.

— Не давяраюць, — шэпча Цімох. — Ну што ж, давядзецца паказаць іншы дакумент.

Але ўсё абышлося. Ці дождж таму прычынай, ці яшчэ што, толькі немец, які ішоў у наш бок, павярнуў назад і хуценька шмыгануў у бункер. Другі — махнуў рукой машыністу і таксама падаўся да схованкі.

Паравозік свіснуў, пачмыхаў крыху на месцы і рушыў наперад.

— Пранесла, — з палёгкай уздыхаю я, калі мост ужо застаўся ззаду. — Было б нам, каб фрыц убачыў.

— Яму і было б, — гаворыць Цімох. — Я аднойчы нос у нос з немцам сутыкнуўся. Выратавала паліцэйская павязка. Ускінуў руку і паляпаў: "Гут, гут". Разышліся мірна і культурна.

Наўрад ці так яно было. Хутчэй за ўсё, Цімох прыдумаў гэта. Але я маўчу: не хочацца, ды і не да месца, весці спрэчкі.

Ужо добра звечарэла, калі цягнік прыпхаўся на станцыю. Не чакаючы прыпынку, мы саскокваем з платформы і хаваемся за штабялямі бярвення, куды не даходзіць святло станцыйных ліхтароў.

Каб дабрацца да явачнай кватэры, давялося гадзіны дзве кружыць па горадзе. Тут я пераканаўся, што Цімох сапраўды "добра ведае аб'ект". Па якіх толькі завулках мы не ішлі — трэба і з патрулём размінуцца, і не навесці якога злыдня на сваіх людзей. У патрэбныя дзверы пастукалі толькі тады, калі добра ўпэўніліся, што за намі ніхто не сочыць.

Гаспадар кватэры, пасля абмену паролем, правёў нас у невялікую баковачку з адзіным акенцам, шчыльна завешаным цёмнай посцілкай.

— Скідайце сваё макраццё, — прапанаваў ён, — зараз прынясу што-небудзь сухое апрануць.

Пакуль прыводзілі сябе ў парадак, гаспадыня прыгатавала вячэру. Уплятаючы гарачую бульбу з маласольнымі агуркамі, мы слухаем гаспадара. У горадзе, аказваецца, з'явілася новая нямецкая часць. Прасачыліся чуткі, што рыхтуецца акцыя супраць партызан. Ахова ўзмоцнена: выйсці з горада амаль немагчыма — паўсюдна пасты, кругласутачны патруль. Сувязнога нашага, а з ім шэсць чалавек чыгуначнікаў, немцы кудысьці вывезлі, кажуць, на работу.

— А Стары ў горадзе? — пытаемся мы.

— Хутка будзе тут.

"Стары" — гэта мянушка аднаго з кіраўнікоў падполля. На выгляд ён далёка не стары, толькі на твары нейкая адметная суровасць. Гаварыў ён коратка і дакладна:

— Па атрыманых звестках немцы выступяць супроць партызан праз тры дні, на досвітку. Сіламі да двух батальёнаў. Вам неабходна хутчэй вярнуцца ў атрад, папярэдзіць камандаванне. І пра сувязнога: мы падабралі новага чалавека. Надзейны, правераны ў рабоце. Трэба толькі, на ўсякі выпадак, змяніць месца "паштовай скрынкі".

Ён абвёў нас уважлівым позіркам, нібы хацеў упэўніцца, ці зразумелі мы складанасць становішча, і ўжо больш лагодна прапанаваў:

— А цяпер падумаем, як вам з горада выбрацца.

Узважыўшы ўсе "за" і "супраць", выбралі, як нам здавалася, найлепшы варыянт. На досвітку адзін з падпольшчыкаў, што працаваў на чыгунцы, ціхім завулкам павёў нас на ўскраіну горада. Маючы пропуск, ён ішоў наперадзе, а мы — назіркам за ім. Без прыгод дайшлі да пустуючай цагельні. Адразу за ёй — старыя зарослыя кустоўем кар'еры. Далей пойдзем без праваднікa.

Асцярожна прабіраемся між абраселага кустоўя да невялікай рачулкі. Прыкрываючыся яе крутым берагам, дапаўзаем да ўзлеска, мокрыя ад расы і поту.

— Перавядзём крыху дых, — вырашае Цімох. — Здаецца, выбраліся.

Садзімся на мокрую зямлю, аглядаемся па баках. Навокал нязвыклая цішыня і спакой. І раптам з-за кустоў як гром з яснага неба: "Хэндэ хох!".

Цімох першы ўпаў на зямлю, наўгад паласнуў з аўтамата. Пачуўся дзікі крык, і ўжо над нашымі галовамі засвісталі кулі.

— Хутчэй у лес! — камандуе Цімох. — Я прыкрыю.

— А ты? — пытаюся.

— Выконвай загад!

Віляючы між кустоў, я кінуўся ў лес. Ззаду тарахцяць аўтаматы, ціўкаюць над галавой кулі, а я бягу без аглядкі. Ускочыў у нейкае балота. Зачапіўся за корч, упаў і не магу падняцца — зусім выбіўся з сіл. Ляжу, прыслухоўваюся. Стралянiны не чутно, усё змоўкла.

Толькі вечарам я дабраўся да партызанскага лагера. Цімоха там не было.

Потым разведчыкі высветлілі, што ён, паранены, адстрэльваўся да апошняга патрона, а калі фашысты кінуліся да яго, каб узяць жывым, — узарваў гранату, знішчыў больш як дзесяць ворагаў. Каб неяк апраўдаць свае страты, немцы тады пусцілі пагалоску, што разграмілі партызанскі атрад.

...Іван Іванавіч на момант змоўк, падладзіў касцёр і закончыў сваю гісторыю:

— Мы тады адпомсцілі за Цімоха. Ведаючы пра намер карнікаў, наша камандаванне ім такую сустрэчу падрыхтавала, што яны надоўга страцілі ахвоту совацца ў лес.

Колькі часу прайшло, колькі вады з той пары сплыло, а мне, браце, і сёння балюча, што крыўдзіў словам добрага чалавека.

Малітва за Чалавека

З нагоды выканання “Ваеннага рэквіема” Б. Брытэна ў Мінску

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Сапраўдныя музычныя шэдэўры, напісаныя ў форме традыцыйнага рэлігійнага набажэнства, заўсёды набывалі пазакультавае значэнне, уваходзілі ў свецкае культурнае жыццё і станавіліся агульначалавечымі духоўнымі набыткамі. Такі сёння статус, напрыклад, у праваслаўных літургій Пятра Чайкоўскага і Сяргея Рахманінава, у Імшы сі мінор Ёгана Себасцьяна Баха, рэквіемаў Вольфганга Амадэя Моцарта, Гектора Берліёза, Джузэпе Вердзі... Зусім адметнае месца ў сусветнай культуры належыць “Ваеннаму рэквіему” Бенджаміна Брытэна, створанаму роўна паўстагоддзя таму і ўпершыню выкананаму ў 1962 г. на радзіме кампазітара.

Вялікі англічанін новага часу Бенджамін Брытэн (1913 — 1976) пісаў свой “Ваенны рэквіем” у памяць пра 25-гадовага паэта і салдата Уілфрыда Оўэна, які загінуў ад кулі снайпера за тыдзень да канца Першай сусветнай вайны. Задуму гэтай грандыёзнай партытуры кампазітар каменціраваў так: “Я шмат думаў пра сваіх сяброў, якія загінулі ў дзвюх сусветных войнах. Я не буду сцвярджаць, што гэты твор напісаны ў гераічных тонах. У ім багата шкадавання з нагоды жахлівага мінулага. Але менавіта таму Рэквіем звернуты да будучыні. Бачачы прыклады жахлівага мінулага, мы павінны перадухіліць такія катастрофы, якімі з’яўляюцца войны”.

“Ваенны рэквіем” напісаны для змяшанага хору, хору хлопчыкаў, трох салістаў (сапрана, тэнар, барытон), аргана, сімфанічнага і камернага аркестраў. Аднак які ўзрушальны драматургічны ход здзейсніў аўтар дзеля ўвасаблення адной з асноўных тэм сваёй творчасці! Музычная ідэя, праз якую гучыць пратэст супраць насілля, выкрываецца абсурдная сутнасць войнаў, сцвярджаецца пацыфізм дзеля захавання на зямлі вялікай каштоўнасці — крохкага і неабароненага чалавечага свету, разгортваецца ў двух паралельных стылёва-моўных пластах. Апроч поўнага кананічнага лацінскага тэксту памінальнай імшы Бенджамін Брытэн выкарыстаў антываенныя англійскія вершы загінулага Уілфрыда Оўэна. Прытым кананічны тэкст рэквіема выконваюць абодва хоры і салістка-сапрана разам з вялікім сімфанічным аркестрам, а вакальныя эпізоды на вершы англійскага паэта кампазітар даручыў мужчынскім галасам і камернаму аркестру. Які пранізлівы эмацыйна-філасофскі змест высноўваецца праз дачыненні дзвюх гэтых вобразных сфер — духоўнай і свецкай! Сакральны і разам з тым адкрыты зварот да Бога, да чалавека і чалавецтва; смутак па ахвярах вайны; вокліч спароджаных ёю бессэнсоўных зямных пакут, якім няма апраўдання; малітва за супакой душы; голас добрай волі, звернуты ў будучыню... Усё гэта праз надзвычай жывую, па-тэатральнаму яркую музыку ў рэжыме рэальнага часу ўваходзіць і ў свет эмоцый, і ў свядомасць слухача, здатнага да суперажывання...

Нездарма пасля прэм’еры ў Туманным Альбіёне “Ваенны рэквіем” загучаў у прэстыжных канцэртных залах Еўропы і Амерыкі, а камплект кружэлак з яго запісам разышоўся за першыя пяць месяцаў накладам 200 000. Нездарма праз шмат гадоў, у 1989-м, знаны брытанскі рэжысёр Дэрэк Джармэн зняў 88-хвілінную кінадраму “Рэквіем вайны” на аснове гэтага вакальна-сімфанічнага палатна, выканаўшы ўмову праваўладальнікаў, якія забаранілі аўтару фільма ўносіць якія-небудзь змены ў саўндтрэк.

Прэм’ера “Ваеннага рэквіема” ў Мінску адбылася пры канцы 1960-х. Самым істотным фармальным адрозненнем ад сёлетняга выканання твора Бенджаміна Брытэна было тое, што замест пазначанага ў партытуры хору хлопчыкаў на сцэну Беларускай дзяржаўнай філармоніі выйшаў дзявочы хор. У ім спявалі юныя прафесіяналы, якія навучаліся па розных музычных спецыяльнасцях у Рэспубліканскім каледжы пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. На той час у каледжы яшчэ не было створана аддзяленне для хлопчыкаў-харавікоў. Сёння ж тут ёсць не толькі адпаведная спецыялізацыя, але і вядомая далёка за межамі Беларусі Капэла хлопчыкаў пад кіраўніцтвам Уладзіміра Глушакова. Разам з Дзяржаўным акадэмічным сімфанічным аркестрам Беларусі на чале з Аляксандрам Анісімавым, інструментальным ансамблем аркестра, Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлай імя Рыгора Шырмы (мастацкі кіраўнік Людміла Яфімава), салістамі гэты калектыў і ўдзельнічаў у выбітным міжнародным праекце 2011 года.

Сёлетняе выкананне “Ваеннага рэквіема” ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбылося дзякуючы падтрымцы Пасольства Злучанага Каралеўства Вялікабрытаніі і Паўночнай Ірландыі ў Рэспубліцы Беларусь. Поруч з беларускімі выканаўцамі выступілі выдатная расійская спявачка Ірына Крыкунова, частая ўдзельніца праектаў маэстра Анісімава, а таксама госці з Вялікабрытаніі: тэнар Роберт Трытшлер, бас-барытон Нікалас Гарэт і дырыжор Джуліян Галант — ён кіраваў інструментальным ансамблем Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі.

Каля дзвюх гадзін без антракту (і без недарэчных воплескаў у паўзах і цэзурах!) доўжылася спатканне нашай публікі з вялікім шасцічасткавым творам, больш глыбокаму ўспрымманню якога спрыяла трансляцыя на сцэнічны экран назваў частак ды перакладу вершаваных тэкстаў на рускую мову.

Можна доўга распавядаць пра тое, з якім тэмпераментам і з якім тонкім разуменнем брытэнаўскай ідэі пражылі выканаўцы гэтыя эмацыйна нялёгкія, напружаныя гадзіны музыкі, што вымагала арганічнага існавання іх творчага духу між небам і зямлёй, боскім і пякельным, апакаліптычнымі прадчуваннямі ды надзеяй на тыя часы, калі чалавек будзе змагацца са Смерцю ў імя Жыцця, а не супраць іншых людзей за баявыя трафеі... Яркія харавыя эпізоды, характарныя маналогі, дуэты, аркестравыя tutti — нібы візуальныя вобразы, якія складаюцца ва ўражлівыя карціны. Крокі на Галгофу; мроіва Раю; жалобнае шэсце, перапыненае крывавым відовішчам. Страшная дзея вайны! Першая ж частка брытэнаўскага рэквіема, нібы цяжкі маральны прысуд: пахавальныя цырымоніі ў гонар тых, хто “як скаціна на бойні”, памірае “на падмостках” ваеннага тэатра, — крывадушныя і марныя, фальшывыя і цынічныя.

“Усё, што паэт можа зрабіць, — гэта перасцерагчы”... І кожная з кананічных частак рэквіема (“Вечны супакой”, “Дзень гневу”, “Прынашэнне”, “Свят”, “Ягня Божае”, “Збаў мяне”) прымае ў сабе вастрыню оўэнаўскіх вершаў, рамантычных і парадаксальных, прыгожых і саркастычных. Акіян аркестрава-харавой паліфаніі з акрыленымі, падобнымі да высокага ўзлёту, сола Ірыны Крыкуновай; псіхалагічная трапнасць “малюнка ролі” безыменных і абагульненых, але такіх зямных персанажаў Роберта Трытшлера ды Нікаласа Гарэта, падтрыманых тонкай нюансіроўкай інструментальнага ансамбля пад кіраўніцтвам Джуліяна Галанта. Трапяткі, анёльскі, “найвышэйшы” спеў чыстых дзіцячых галасоў. Перазовы аргана. На кожнай кульмінацыйнай хвалі бачыш “сціснутых ценем новых наступных бедстваў”; чуеш “адрынутых і выклятых”, перажываеш тое, што “вышэй за шкадаванне”, — біблейскі дзень гневу, за якім — пранізлівы слёзны дзень, “Лакрымоза”... Герой кліча да святла, апявае расквітнелы луг, але ці ж гэта — не кліч у пустэльні? Бо “хто пабудзіць сёння, калі няма сонца?”

Пранізлівы пафас, экспрэсіўная вобразнасць, пацыфісцкая сімволіка “Ваеннага рэквіема” набываюць асаблівую актуальнасць на фоне апакаліптычных настрояў, экалагічных праблем, узброеных выклікаў і тэхнагенных пагроз XXI стагоддзя і нават ядзерных катастроф, якія нікалі не бываюць лакальнымі. “Ваенны рэквіем” сугучны сённяшняму абуджэнню чалавека перад вечнасцю, паступоваму ўсведамленню, што мы на планеце не адны, што чалавек — не толькі не ўладар свету, а нават і не гаспадар жыцця на зямлі, таму ён павінен быць асабліва беражлівы да прыроды, асцярожны, абачлівы, адказны ў дачыненні і да бліжняга свайго, да ўсяго жывога, гасіць агрэсію ў сабе і супрацьстаяць агрэсіі вонкавай. Не Бог, а сам чалавек нясе адказнасць за існаванне вайны на зямлі. І самотны голас пытаецца ў Часу: ці зможа Творца ўваскрэсіць жыццё на шматпакутнай планеце пасля таго, як яна будзе спапялёная маланкамі апошняга ўрагану вайны?..

Ды ў апошнім “Амін” гучыць светлая надзея на вечны і ўсеагульны мір...

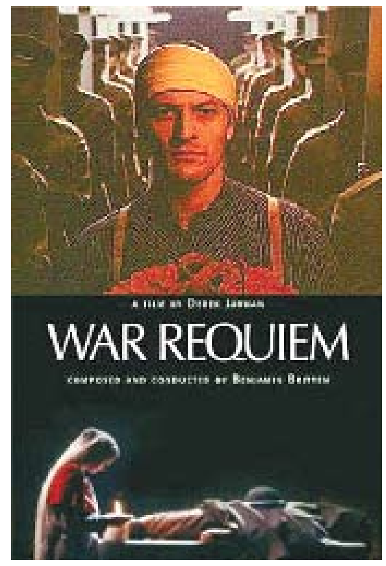

На здымках: Бенджамін Брытэн у гады маладосці; так афармлены дыск мастацкага фільма “Рэквіем вайны”, знятага паводле знакамітага твора кампазітара.

ART-пацеркі

Лана ІВАНОВА

Гала-канцэрт “Дарогі вайны” адбудзецца 8 мая ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі. Зрэшты, як абяцаюць арганізатары, гэта будзе не звычайны канцэрт, а тэатралізаваная імпрэза з удзелам некалькіх дзясяткаў вядучых салістаў тэатра, а таксама артыстаў аркестра, хору, балета. У праграме, якая прысвячаецца Дню Перамогі і весці якую будзе знаны тэатральны дзеяч Валерый Анісенка, — своеасаблівая анталогія песень ваенных гадоў і тых твораў, што апяваюць векапомныя дні гісторыі, музыка кампазітараў XX стагоддзя, харэаграфічныя мініяцюры. За дырыжорскім пультам — галоўны дырыжор НАВТ Віктар Пласкіна.

Песні ваенных гадоў у выкананні салістаў Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра прагучаць у святочным канцэрце, прымеркаваным да Дня Перамогі. Артысты, падтрымліваючы традыцыю свайго калектыву, завітаюць з гэтай святочнай праграмай у Рэспубліканскі палац культуры ветэранаў. Будзе гэта 8 мая, а 15-й гадзіне.

План пастановак спектакляў паводле сацыяльна-творчай замовы на 2011 год зацверджаны Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь. Як паведамілі нам з міністэрства, у адпаведнасці з гэтым планам у бягучым годзе дзяржаўную фінансавую падтрымку атрымаюць рэгіянальныя прафесійныя тэатральныя калектывы, якія ажыццяўляюць пастаноўкі новых спектакляў паводле твораў беларускай драматургіі. А менавіта — “Сымон-музыка” паводле аднайменнай паэмы Якуба Коласа ў Гродзенскім абласным драматычным тэатры; “Камедыя” паводле п’есы М. Рудава ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры; “Хамуціус” паводле паэмы А. Куляшова ў Беларускім рэспубліканскім тэатры юнага гледача. Падтрымку атрымае таксама тэатральны праект паводле п’ес маладых беларускіх драматургаў пад умоўнаю назвай “Герой нашага часу” ў Сучасным мастацкім тэатры.

Выстаўка графічных твораў нямецкага мастака-эксперыментатара Зігмара Польке (1941 — 2010) “Музыка нявысветленага паходжання” працуе да 14 мая ў сталічным Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва.

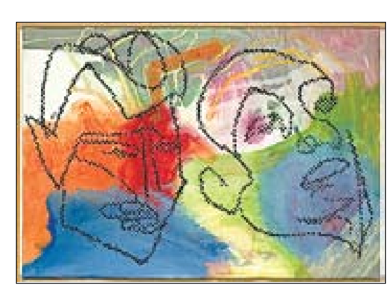

Яна арганізавана Інстытутам міжнародных сувязей (Германія) і Інстытутам імя Гётэ ў Мінску. У беларускіх прыхільнікаў выяўленчага мастацтва ёсць рэдкасная магчымасць падзівіцца на 40 твораў майстра, які вызначыўся найперш як аўтар растравых малюнкаў і работ на дэкаратыўных тканінах. Замест палатна Зігмар Польке выкарыстоўваў плюшавыя пледы альбо паласатыя піжамныя тканіны, пластыкавыя плёнкі. Тэмы для сваіх твораў ён чэрпаў з рэкламы, кіно і коміксаў.

На здымку: адзін з жывапісных эксперыментаў Зігмара Польке.

Аляксандр ГУЖАЛОЎСКІ,
доктар гістарычных навук

Прапануем увазе чытача працяг публікацыі выбраных старонак з будучай кнігі вядомага даследчыка А. Гужалоўскага, прысвечанай гісторыі цэнзуры відовішчаў у БССР 1920 — 1930 гадоў.

У сакавіку 1936 года Галоўрэперткам як структурнае падраздзяленне Галоўмастацтва Наркамасветы БССР разам з апошнім падвысіў статус, і на падмурку Галоўмастацтва з'явілася Упраўленне па справах мастацтваў, падпарадкаванае непасрэдна СНК БССР. Галоўрэперткам атрымаў статус структурнай адзінкі ўпраўлення. Адной з яго першых акцый у новым статусе было зняцце з рэпертуару БДТ-1 спектакляў "Сімфонія гневу" В. Шашалевіча (пастаноўка Л. Літвінава), "Недаростак" Д. Фанвізіна (пастаноўка П. Данілава), "Жакерыя" паводле П. Мерымэ (пастаноўка Л. Літвінава), "Зямля і неба" Л. Тура (пастаноўка М. Зорава), "Далёкае" А. Афінагенава; з рэпертуару БДТ-2 — "Недарэчнасць" К. Фіна (пастаноўка А. Дзікага), "Жаніцьба Фігаро" П. Бамаршэ (пастаноўка П. Антакольскага), "Гульня інтарэсаў" Х. Бенавентэ; з рэпертуару БДТ-3 — "Рыкашэт" У. Галубка (пастаноўка Разанава), "Контратака" Д. Курдзіна, з рэпертуару ТЮГа — "Мікола Гоман" В. Сташэўскага, "Ная" М. Зарэцкага; з рэпертуару ТРАМа — "Тарцюф" Ж. Б. Мальера і "Наша маладосць" С. Карташова; з рэпертуару Яўрэйскага тэатра БССР — "Забастоўка жняцоў" В. Зускінда і "Авечая крыніца" Лопе дэ Вега.

Чырвоны аловак

"З мэтай далейшага ачышчэння беларускага тэатральнага мастацтва ад палітычна шкодных, нізкаякасных, скажаючых гісторыю і савецкую рэчаіснасць спектакляў" пры Упраўленні па справах мастацтваў была створана спецыяльная камісія па праглядзе рэпертуару тэатраў БССР. ("ЛіМ". 1936. 31 снежня.)

Аднак неўзабаве дзейнасць упраўлення зрабілася аб'ектам публічнай грамадскай крытыкі. Вось як апісвае сучаснік стыль працы гэтай структуры, у тым ліку яе цэнзурную практыку: "На шостым паверсе Дома ўрада, у ціхіх пакоях, месціцца ўстанова, якая ўзначальвае фронт мастацтва нашай рэспублікі — Упраўленне па справах мастацтваў пры СНК БССР. Ідуць дні. Пухнуць тоўстыя папкі "спраў" — падшываюцца новыя і новыя загады, адносіны, планы. Браскочуць касцяшкі шчотаў у бухгалтэрыі. Усё гэта сведчыць аб тым, што ўстанова жыве, працуе. Але з дня ў дзень творчыя работнікі нашага мастацтва сцвярджаюць адно: не адчуваем мы сапраўднага кіраўніцтва сваёй працы, дапамогі, клопатаў… Тэатральны аддзел Упраўлення, які ўзначальвацца тав. Уханавым, абмяжоўвае свае функцыі толькі праглядам спектакляў пасля іх выпуску. Аддзел не займаецца важнейшымі пытаннямі кіраўніцтва — арганізацыяй творчай працы, вучобай і творчым ростам работнікаў тэатраў, іх палітычным выхаваннем… Калгасна-саўгасныя тэатры БССР таксама ведаюць работнікаў Упраўлення толькі як кантралёраў зробленай працы, а не як кіраўнікоў і творчых памочнікаў." (Юрын Р. Па-большэвіцку кіраваць мастацтвам "ЛіМ". 1938. 6 лютага.)

Пра стан арганізацыі цэнзуры відовішчаў у гэты час сведчыць таксама зварот начальніка Упраўлення па справах мастацтваў да сакратара ЦК КП(б)Б П. Панамарэнкі і старшыні СНК БССР К. Кісялёва, датаваны 27 снежня 1938 года. У ім, у прыватнасці, канстатавалася, што ўсю цэнзуру відовішчаў у маштабах рэспублікі ажыццяўляў адзін "недастаткова кваліфікаваны" чалавек, які знаходзіўся ў апараце ўпраўлення ў Мінску. У абласных цэнтрах спецыяльных асоб па кантролі за відовішчамі не існавала ўвогуле. На раённым узроўні відовішчы кантраляваліся мясцовымі "літамі" па сумяшчальніцтве, што дрэнна адбівалася на якасці іх работы. Атмасферу татальнага страху, які не абмінуў нават карныя органы, перадаюць прапановы кіраўніка беларускага мастацтва высокаму партыйнаму і дзяржаўнаму кіраўніцтву па паляпшэнні кантролю за рэпертуарам. Так, калі прапанова стварыць (чытай — аднавіць) апарат Галоўрэперткама ў цэнтры і на месцах зразумелая і падаецца лагічнай, дык кліч па дапамогу, адрасаваны партыйным і савецкім уладам, "…заслухваць пытанні рэпертуарных планаў тэатраў, канцэртаў і самадзейнасці" бы прадыктаваны жаданнем перакласці адказнасць за магчымыя памылкі ці, прынамсі, падзяліцца ёю з партыйнымі і ўладнымі структурамі.

Рэпрэсіі вельмі негатыўна адбіліся на стане тэатральнага мастацтва. Іх ахвярамі сталі ўсе: ад вартаўніка Дзяржаўнага тэатра оперы і балета да кіраўніка Упраўлення па справах мастацтваў. Пасля турэмнага зняволення ў 1925 г. быў вымушаны з'ехаць з БССР адзін з заснавальнікаў беларускага тэатра У. Фальскі. У 1930-м па справе СВБ як "члена контррэвалюцыйнай тэатральнай групы" арыштавалі і асудзілі на 5 год лагераў Ф. Ждановіча (расстраляны ў 1937-м). У 1937 годзе амаль у поўным складзе была арыштавана і расстраляна трупа БДТ-3 на чале з яе кіраўніком У. Галубком. Неаднаразова арыштоўваўся, звальняўся з працы як нацдэм і быў расстраляны ў 1938-м дырыжор і кампазітар, галоўны хормайстар БДТ-1 У. Тэраўскі. Годам раней арыштавалі і расстралялі кіраўніка Дзяржаўнага яўрэйскага тэатра М. Рафальскага. У 1936-м быў арыштаваны па абвінавачванні ў трацкізме і расстраляны намеснік наркама асветы (1933—35 гг.), рэдактар газеты "Літаратура і мастацтва" Х. Дунец. У канцы 1937 года арыштавалі і ў 1938-м расстралялі начальніка Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР П. Пасюкевіча.

Такое становішча прывяло да вострага дэфіцыту кадраў. На працягу года са жніўня 1937 г. тэатрам оперы і балета кіраваў прысланы з Масквы партпрызначэнец Ф. Ярыкаў (яго намеснікам быў колішні дырэктар мінскай фабрыкі-кухні Нагорскі), які фактычна развaліў работу тэатра. (Белкін В., Есакоў А. Злачыныя справы ў тэатры оперы і балета. "ЛіМ". 1937. 22 лістапада.) У другой палове 1930-х Галоўрэперткам не паспяваў здымаць з рэпертуару тэатраў творы арыштаваных драматургаў. Тады падключаўся НКУС і нават грамадскасць. У 1937 г. палітычна і мастацка шкоднымі былі абвешчаны ўсе спектаклі мастацкага кіраўніка БДТ-1 Л. Літвінава. Тады ж спектакль ТЮГа "Хлопчык-невідзімка" быў зняты з рэпертуару фактычна гомельскімі настаўнікамі, якія забаранілі сваім вучням глядзець палітычна шкодны твор. (Цімскі В., Львовіч М. За бальшэвіцкі стыль у кіраўніцтве. "ЛіМ". 1937. 6 мая.)

У сакавіку 1939 г. спецыяльная брыгада, накіраваная з Масквы, праводзіла праверку працы ўстаноў, якія ўваходзілі ў структуру Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР. Вынікі праверкі былі абагульненыя ў дакладной пад назвай "Аб стане працы па мастацтву ў Беларускай ССР", накіраванай тады ж у Камітэт па справах мастацтваў пры СНК СССР. У ёй, у прыватнасці, адзначалася, што "нягледзячы на… надзвычай складаныя ўмовы для свайго існавання (мелася на ўвазе шкодніцкая дзейнасць ворагаў народа. — **А. Г.**) беларускае мастацтва знаходзіцца на ўздыме".

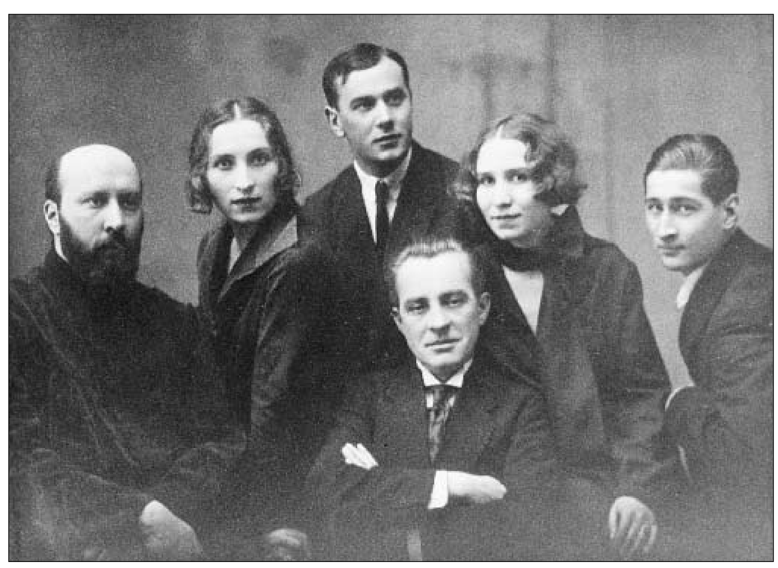

На той час у БССР працавала дзевяць прафесійных стацыянарных тэатраў (беларускія драматычныя — у Мінску, Віцебску, Мазыры, яўрэйскі тэатр у Мінску, рускі — у Магілёве, оперны тэатр, тэатр музкамедыі, тэатр юнага гледача, тэатр лялек у Мінску) і шэсць калгасна-саўгасных тэатраў у Барысаве, Полацку, Рагачове, Бабруйску, Лепелі, Слуцку. Характарызуючы беларускую драматургію, аўтары дакладной адзначалі яе народнасць, значнасць тэм і патрыятычную накіраванасць. У той жа час п'есы тагачасных беларускіх драматургаў вызначаліся як рыхлыя, прымітыўныя і плакатныя. Вобразы ў іх паўтараліся з п'есы ў п'есу. Рэжысёр віцебскага беларускага драматычнага тэатра "асучасніў" п'есу М. Горкага "На дне" да таго, што "Ніл выглядае тыповым камсамольцам". У рэпертуарных планах тэатраў не хапала п'ес савецкіх аўтараў. Так, у тэатры юнага гледача з дзесяці пастаўленых п'ес толькі адна была прысвечана тэматыцы сучаснасці. У палескім тэатры ў Мазыры не ставілася ніводнай п'есы на сучасную тэматыку. Абаронная тэматыка ў рэпертуары большасці тэатраў БССР не закранаілася наогул. Указвалася ў дакладной і на дрэнную арганізацыю палітычнага выхавання беларускіх акцёраў. "У Беларускім тэатры (Мінск)… склад вельмі засмечаны. Большасць акцёраў звязана з замежжам. Актрыса Ржэцкая была звязана з Галадзедам і Чарвяковым, дачка папа, бацькі ў Польшчы… Вельберг — эстонка, Кагайн — латыш, Радзяłоўская — полька, Грыгоніс — былы сябра Польскай вайсковай арганізацыі. Частка акцёраў служыла ў белых". Моцна "засмечаны ворагамі народа" быў тэатр юнага гледача. З гэтага аўтары дакумента рабілі выснову пра неабходнасць узмацніць тэатральныя трупы кадрамі з рабочай самадзейнасці.

Арганізацыя ў 1937 годзе Дзяржаўнай філармоніі БССР дала магчымасць стварэння пры ёй сімфанічнага аркестра, ансамбля песні і танца, ансамбля народных інструментаў і дзяржаўнага хору. Найважнейшым недахопам у працы філармоніі, на думку членаў брыгады правяраючых, была яе адарванасць ад музычнай грамадскасці рэспублікі. Пераходзячы да канкрэтнага музычнага матэрыялу, яны крытыкавалі оперу Я. Цікоцкага "Міхась Падгорны" за "…адсутнасць палітычнай і мастацкай завостранасці… брыгада лічыць, што ў фінале оперы нельга абмежавацца толькі тэмай раздзела зямлі, як выніка Кастрычніцкай рэвалюцыі. У папярэдніх карцінах оперы даволі яскрава намаляваны паражэнчыя настроі салдацкай масы, якая не жадае ваяваць з немцамі для спасення царскай Расіі. Аднак, гэтым настроям не супрацьстаіць ідэя барацьбы з немцамі-інтэрвентамі ў фінале оперы, падзеі трэба было б давесці да 1918 г.". Таксама рэкамендавалася перапрацаваць свае оперы і балет кампазітарам А. Туранкову ("Купальская ноч"), М. Шчаглову ("Кацярына Жарнасек") і М. Крошнеру ("Салавей").

Нездавальняюча ацаніла маскоўская брыгада работу апарата Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР. Сярод іншых арганізацыйных недахопаў адзначалася, што ў 1939 г. там працаваў толькі адзін беларус.

Цэнзурная практыка ў галіне відовішчных жанраў мела ярка акрэсленую палітычную накіраванасць і характарызавалася некампетэнтнасцю, суб'ектыўнасцю як на кіраўнічым, так і нізавым узроўнях. Людзі, якія мелі слабое ўяўленне пра нацыянальную і сусветную мастацкую культуру, у дыдактычнай манеры выносілі вердыкты адносна патрэбнасці альбо непатрэбнасці яе твораў. Палітычная залежнасць і прафесійная некампетэнтнасць цэнзараў Галоўрэперткама прыводзіла да супрацьлеглых рашэнняў, а таксама да падмены аб'ектыўных крытэрыяў палітычнай мэтазгоднасцю і асабістымі прыхільнасцямі. Да канца азначанага перыяду сфарміравалася такая з'ява, як дзяржзаказ на "выраб" твораў пэўнай тэматыкі — ад асушэння балот да сацыяльнага вызвалення жанчын.

На здымках: заслужаны артыст БССР, адзін з заснавальнікаў беларускага нацыянальнага тэатра Уладзімір Крыловіч (1895 — 1937); на першым плане — выдатны тэатральны дзеяч Беларусі, акцёр, рэжысёр Фларыян Ждановіч (1884 — 1937) з калегамі па мастацтве.

Фота з архіва рэдакцыі "ЛіМа".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота аўтара і Віктара Кавалёва

Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, знаны жывапісец і педагог, удзельнік Вялікай Айчыннай Барыс Аракчэеў малюе вобразы мінулай вайны, увасабляе батальныя падзеі 1812 года, захапляецца хараством краявідаў і нацюрмортаў, піша партрэты сучаснікаў і гістарычных асоб.

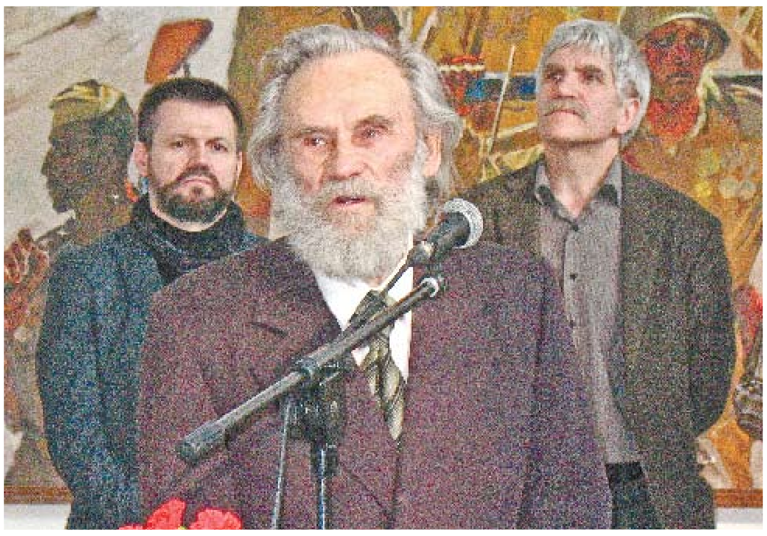

Восемдзесят пятая вясна

Яму было толькі пятнаццаць, калі пачалася вайна. Таму патрапіць добраахвотнікам на фронт Барысу Аракчэеву, хлапчуку з вёскі Турбанава, што на Яраслаўшчыне, не давялося. Затое працуючы ў калгасе, ён, учарашні сямікласнік, змог падмяняць дарослых мужчын, якія пайшлі на фронт. А праз два гады, у 1943-м, Барыса Аракчэева ўсё ж узялі ў Чырвоную Армію, у вучэбны батальён. Праслужыў у войску да 1950 года і тады ж паступіў у Мінскае мастацкае вучылішча. Далекавата ад роднага Паволжа? Але яшчэ ў 1944 годзе ваенны лёс прывёў маладога вайскоўца ў Беларусь, і гэтая акалічнасць вызначыла ўвесь яго далейшы шлях.

"Я расстаўся з волжскім краем, але тут, у Беларусі, набыў усё: атрымаў мастацкую адукацыю, сустрэў сваю адзіную сяброўку, спадарожніцу жыцця, — распавядае Барыс Уладзіміравіч. — Тут мае вучні. Тут і дзеці мае атрымалі творчую прафесію (мастацкую дынастыю Аракчэевых працягваюць тры дачкі, чатыры ўнукі. — **С. Б.**). Але повязь з роднай зямлёй адчуваю ўсё жыццё, і гэтая духоўная лучнасць набыла для мяне асаблівы сэнс, калі я адкрыў для сябе паэтычны свет Максіма Багдановіча, непаўторнасць яго асобы. Не было б гэтага сапраўднага гіганта духу — не было б і многіх маіх твораў".

Так, своеадметнасць паволжскай зямлі, невытлумачальнае хараство старажытнага Яраслаўля паядналі мастака Барыса Аракчэева з нашым вялікім паэтам Максімам Багдановічам. Гадоў 30 таму мастак засяродзіўся на маштабнай працы, вынік якой уражвае і сёння.

"Я ўдзячны жонцы, якая дала мне магчымасць вольна і мэтанакіравана папрацаваць, паехаць на пару месяцаў у мясціны свайго дзяцінства і ранняга юнацтва, наведацца ў Яраслаўль, пахадзіць там, вобразна кажучы, ужо і сцежкамі Максіма Багдановіча, — успамінае Барыс Аракчэеў. — Пісаць серыю задуманых палотнаў пачаў са знакамітага помніка рускай архітэктуры. Гэта — Яраслаўскі крэмль, гістарычная цвярдыня. А яшчэ Яраслаўль — гэта Волга, легендарная рака, калыска вялікай Перамогі. Месцічы стваралі самыя спрыяльныя ўмовы для маёй працы. Я нават атрымаў дазвол пісаць з цеплахода "Сяргей Ясенін", які ўжо стаяў на прыколе, — з яго збіраліся рабіць гасцініцу. Працуючы, заўважыў незвычайную і захаплялную прыгожую гульню хваляў, і яшчэ больш уразіла мяне тое, што дакладнае вобразнае апісанне такога эфекту я знайшоў менавіта ў Максіма Багдановіча: маўляў, вада — як бляшкі на кальчугах!.. Я неадноймы заходзіў у сам крэмль, дзе калісьці захоўваўся спісак з летапісната "Слова пра паход Ігаравы": Максім Багдановіч меў намер зрабіць яго пераклад... У 1980 годзе пісаў Яраслаўскую гімназію, у якой вучыўся будучы паэт, — у 1984-м там паставілі яму помнік. А вось будынак Дзямідаўскага юрыдычнага ліцэя давялося рэканструяваць на палатне паводле архіўных дакументаў, бо ён быў зруйнаваны".

Адметныя мясціны яраслаўскага Паволжа, легендарны Волкаўскі тэатр, дамок у слаўным рускім горадзе, дзе жыла сям'я Багдановічаў, маляўнічыя ваколіцы і знакавыя помнікі дойлідства — усё гэта мы пабачылі на персанальнай выстаўцы Барыса Аракчэева "Мая Яраслаўія", якая два гады таму ладзілася ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча. Барыс Уладзіміравіч актыўна ўдзельнічаў у праектах, прысвечаных 65-годдзю вызвалення Беларусі ад гітлераўскай навалы і Вялікай Перамозе ў мінулай вайне, у маштабным леташнім рэспубліканскім фестывалі выяўленчага мастацтва "Зямля пад белымі крыламі". А сёлета да 85-годдзя майстра ў краіне было арганізавана некалькі выставак, якімі апекавалася яго дачка Аксана — цікавая і вядомая мастачка, пабывала на ўсесаюзнай выстаўцы ў Маскве, атрымала ўхвальныя водгукі спецыялістаў і даўно ўжо знаходзіцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Экспанаваліся малюнкі і работы па чарчэнні, выкананыя падчас заняткаў у Мінскім мастацкім вучылішчы; эцюды з пленэраў, эскізы кампазіцый часоў студэнцтва; маштабныя тэматычныя карціны, многія з якіх захоўваюцца ў розных музеях і фондах, а таксама "прэм'еры" палотнаў, што ўпершыню пакінулі сцены мастацкай майстэрні.

Выстаўка "Пад знакам Авена", што ладзілася пры канцы сакавіка ў Мастацкай галерэі Баранавіч, мела пэўны падтэкст: пад гэтым знакам задыяка нарадзіліся і сам Барыс Уладзіміравіч, і яго дачка Аксана. Таму і экспазіцыя атрымалася сумесная. А свой восемдзесят пяты юбілей Барыс Аракчэеў адзначыў персанальнай выстаўкай, якая адкрылася ў дзень яго нараджэння — 19 красавіка ў сталічнай галерэі "ЛаСандр-Арт". Экспазіцыя "Каўказскі загар" прадставіла новыя (і ў чымсьці нечаканыя!) работы нястомнага, улюбёнага ў жыццё творцы.

педагог, куратар творчых праектаў дынастыі Аракчэевых.

Год пачаўся "Фарбамі Белай Русі" — сумесным вернісажам Барыса Аракчэева ды яго дачок Алёны і Аксаны ў памяшканні Міністэрства замежных спраў Беларусі. Амаль адначасова разгарнулася рэтраспектыва твораў Барыса ў сталічным Палацы мастацтва, дзе яскрава былі прадстаўлены далёка не простыя творчы шлях натхнёнага і працавітага жывапісца. Пад назвай "Этапы вялікага шляху" экспанавалася і яго адначасова дыпломная работа, якую выпускнік Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Барыс Аракчэеў абараніў на "выдатна", якая

На здымках: Барыс Аракчэеў поруч з маладзейшымі калегамі Сержуком Цімохавым і Уладзімірам Савічам; жывапіснае палатно мастака-ветэрана "Над Буйніцкім полем мірнае неба" (2000).

Жыццё — тыя дні, што ты памятаеш

На пачатку другога дзесяцігоддзя XXI стагоддзя, а менавіта 22 красавіка, вядомы беларускі пісьменнік, удзельнік вайны, ганаровы грамадзянін горада Жлобіна Уладзімір Канстанцінавіч Федасеенка, узнагароджаны ордэнамі і медалямі, сустрэў свае 85 гадоў.

Валянцін БАРЫСЕВІЧ

Уладзімір Федасеенка не шкадуе ні аб адным дні сваёй ваеннай маладосці. Ён быў і застаецца самым звычайным салдатам шматмільённай арміі сваіх суайчыннікаў. Пасля вайны радуецца адваяванаму багаццю — цішыні. Але застаецца там — на Жлобіншчыне — назаўсёды, у акупіраванай немцамі вёсцы Мормаль, у партызанскіх бліндажах, у складзе дыверсійнай групы, у незваротным мінулым — праз свае творы. Бо для салдат і партызанаў вайна не заканчваецца нават пасля перамогі. Асаблівая для пісьменнікаў.

Для Уладзіміра Канстанцінавіча Вялікая Айчынная вайна — гэта яго юнацтва, яго цяжкі час, яго сумленне. Дарэчы, як і многія героі яго твораў, пісьменнік не бачыць сябе ў ролі прапаведніка, але і сёння вельмі цэніць у чалавеку людскасць. "На вялікі жаль, — кажа Уладзімір Канстанцінавіч, — гэта якасць паступова становіцца рэдкай з'явай. Я не кажу пра першародную прыгажосць — дабрыню, мужнасць, добразычлівасць, якія былі сімвалічным адлюстраваннем жыцця многіх нашых пакаленняў, у тым ліку ваеннага і пасляваеннага. Я толькі пра тое, што неабходна захоўваць у жыцці штогадзінна, штодзённа — пра добрапрыстойнасць. Гэта значыць умець быць стрыманым, умець слухаць суразмоўцу, валодаць сабой, не спазніцца дапамагчы ў чужой бядзе, умець быць удзячным. Так, кожны павінен быць удзячным бацьку, маці, настаўнікам, суседзям, сябрам, пісьменнікам, ветэранам вайны і ўсім тым, хто па-добраму, без прымусу меў дачыненне да твайго лёсу".

Між іншым, духоўнае, унутранае ўзмужанне Валодзі Байкача, якое адбывалася на старонках раманаў У. Федасеенкі "Дубовая Града" і "Віхры на скрыжаваннях", загартоўка яго патрыятызму ў самых складаных сюжэтных перыпетыях сведчыць пра сацыяльна-грамадскую накіраванасць гэтых і іншых твораў пісьменніка. Як і ў раманах Івана Мележа, Івана Шамякіна, дзе ідэалам быў чалавек, які валодаў духоўнай сілай, што стварае дабро і прыгажосць, у творах Уладзіміра Федасеенкі праз прызму характараў галоўных персанажаў тонка перадаецца сацыяльная і бытавая повязь тагачаснага грамадства.

У раманах "Пасля смерчу" (1975), "Мутныя росы" (1999), напісаных на матэрыяле ваенных і першых пасляваенных гадоў, празаік па-мастацку красамоўна і трапна перадае віхуры страсцей, якія разгортваюцца і кіпяць у змаганні дабра са злом, харастві з убоствам, справядлівасці з несправядлівасцю. Старонку за старонкай ён паступова праклaдвае ў рамках раманаў тыя масткі, што злучаюць берагі нядаўняга мінулага, звязанага выродлівай калектывізацыяй (калі стараннямі сістэмы бяздушна парушаўся закон) і ваенным ліхалеццем, — з днём сённяшнім.

Усім добра вядома, што кніга — гэта збор многіх персанажаў рознага ўзросту, паводзін, характараў. Аднак пісьменнік, з маленства ўлюбёны ў прыроду роднага краю, не забывае напоўніць змест рамана і каларытнымі фарбамі мясцін, дзе адбываюцца тыя ці іншыя падзеі. Рэальныя, а не ўяўныя карціны прыроды, поўныя паэтычнай узнёсласці, прысутнічаюць ва ўсіх творах мастака слова, на працягу ўсяго жыццёвага шляху яго герояў — ад станцыі Мормаль, вёсачак Дубовая Града, Восава Буда, у якой жыла некалі ягоная сям'я, дзе будучы пісьменнік вучыўся ў пачатковай, а пасля сярэдняй школах, да Новай Кармы — вёсачкі, дзе яго бацька Канстанцін Васільевіч пасля вайны будаваў новы дом (хата ў Дубовай Градзе была знішчана паліцаямі).

Тыя, цяпер ужо далёкія гады маленства і юнацтва, праведзеныя празаікам у маляўнічых кутках Жлобіншчыны, знойдуць сваё адлюстраванне ў яго творах. "Жніўеньская раса густа прыпала на колападобныя сеткі — лакатары павучкоў. Гэтыя сеткі былі размешчаны паміж кусточкаў конскага шчаўя і палыну, віселі на тоненькіх, нібы алюмініевых, правадках. Павучок яшчэ не выйшаў на цэнтр свайго лакатара бліжэй да парушальнікаў, бо ведае, што ў такую мокрую рань яны не лётаюць. А сядзіць пад лісточкам шчаўя, скруціўшы ножкі на грудзях, прыціснуўшы да правадка, каб ні на хвіліну не страціць сувязь з асноўным лакатарам".

Разам з тым, Уладзімір Федасеенка прытрымліваецца ў сваёй творчасці лепшых традыцый літаратурнага рамантызму. Адным словам, беларускі празаік імкнецца сярод бясхітрасных людскіх паводзін адшукаць шчырасць і дабрыню — самыя адметныя рысы характару ў добразычлівых адносінах.

Адзін з герояў рамана Уладзіміра Федасеенкі "Мутныя росы" трапна сказаў: "Жыццё — не тыя дні, што прайшлі, а тыя, што ты памятаеш". Думаецца, што гэтыя шчырыя словы спаўна адлюстроўваюць жыццёвы і творчы шлях пісьменніка, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны.

Я вырас пад гарматнымі ствaламі

Кацярына ВАРАНЬКО

Выдатным і самабытным майстрам беларускай паэзіі XX ст. быў Сцяпан Захаравіч Гаўрусёў, які належаў да плеяды беларускіх "шасцідзясятнікаў". 10 мая яму споўнілася б 80 гадоў.

Нарадзіўся будучы паэт у вёсцы Новааляксандраўка Дрыбінскага раёна Магілёўскай вобласці ў сялянскай сям'і. Сцяпан Гаўрусёў адносіўся да таго пакалення, чыё дзяцінства прыпала на ваенны час, таму вучыцца яму давялося з перапынкамі. У 1951 г. скончыў Магілёўскае педагагічнае вучылішча. Пасля была служба ў арміі, завочная вучоба ў Мінскім педвучылішчы, праца літсупрацоўнікам рэспубліканскай газеты "Звязда", рэдактарам выдавецтва "Беларусь".

З вершамі ў друку пачаў выступаць з 1948 г. Першая кніга паэзіі "Паходныя кастры" ўбачыла свет у 1955 г. Адзін за адным выходзяць з друку зборнікі вершаў "На грэбнях хваль" (1959), "Шчодрасць" (1962), "Ураган" (1966), "Профіль веку" (1969), "Кляновыя лісты" (1971), "Перакліччка" (1973), "Клопат" (1976). Галоўнае, што вызначае творчасць С. Гаўрусёва, — гэта выдатнае паэтычнае майстэрства. Кожны яго зборнік надзвычай цэласны па змесце, паслядоўнасці аўтарскіх думак. Вершы паэта прысвечаны не толькі Вялікай Айчыннай вайне, але і працоўным будням, прыгажосці роднага краю, красе чалавека. Ёсць у С. Гаўрусёва верш "Я вырас пад гарматнымі ствaламі". Ён не толькі пра самога паэта, яго дзяцінства, апаленае шалёным полымем вайны, але і пра цэлае пакаленне, у якога "губы пахлі дымам, бо мы з снарадных конавак пілі". Гэты верш стаў лейтматывам, галоўнай тэмай творчасці С. Гаўрусёва. Падзеі мінулага — своеасаблівая скарбонка, адкуль ён чэрпаў свае паэтычныя матывы, вобразы.

Пазней выйшлі яшчэ зборнікі вершаў "Водсветы" (1978), "Азарэнне" (1980), "Крона" (выбранае, 1981). У іх аўтар гаворыць пра адказнасць чалавека перад будучыняй, пра страшныя дні вайны, родную зямлю Магілёўшчыну, зе мінулае і сучаснае, непаўторную прыгажосць яе прастораў, зямлі — такой шчодрай і багатай на таленты. Глыбокая лірычная шчырасць уласціва паэмам С. Гаўрусёва "Іней", "Штодзённы лістапад". У паэме "Іней" паэт паказаў сябе сапраўдным майстрам пейзажа. Яму ўдалася замалёўкі марозных зімовых дзён і вечароў у вёсцы:

Мароз пахруствае крамяны,
Рыпіць пад ботам сыпкі снег,
І месяц коціцца румяны
Па-над пуховай гладдзю стрэх.

Творчасць паэта вылучаецца высокім прафесійным майстэрствам. У 1987 г. яго кніга "Пладаносн асць" (1986) была адзначана Літаратурнай прэміяй Саюза пісьменнікаў БССР імя А. Куляшова.

Шмат увагі аддаваў С. Гаўрусёў і мастацкаму перакладу. На беларускую мову ім перакладзена паэма "Ануш" А. Туманяна, "Маабіцкі сшытак" М. Джаліля (з А. Пысіным), паасобныя творы А. Твардоўскага, М. Святлова, Я. Райніса, К. Куліева, Э. Межэлайціса і інш. Гэтая дзейнасць стала для яго важным сродкам пранікнення ў мастацкі свет іншых майстроў слова, і таму ў агучаных па-беларуску творах ён не толькі жыва ўзнаўляў змястоўны бок і вобразнасць таго ці іншага тэксту, але і перадаваў індывідуальна-непаўторны пульс радка, яго духоўную глыбіню.

Выступаў пісьменнік у друку з крытычнымі артыкуламі, рэцэнзіямі, нарысамі. У сваіх працах паказаў, што ўмее цаніць зробленае ў літаратуры яго папярэднікамі. Сцяпан Гаўрусёў тонка адчуваў паэтычны радок, яго прыгажосць, водар, гучанне. Пішучы пра А. Куляшова, П. Панчанку, А. Грачанікава, П. Макаля, В. Зуёнка, дакладна выяўляў творчую манеру, індывідуальнае аблічча мастакоў слова, пры гэтым вылучаў і паказваў мастацкія якасці многіх іх твораў.

Пра прызнанне творчай спадчыны С. Гаўрусёва сведчыць выданне яго вершаў на 13 мовах свету, у тым ліку на англійскай і французскай. У перакладах на рускую мову паэзія майстра неаднойчы выходзіла асобнымі кнігамі.

Метэор Яна Збажыны

Алесь БАКАЧ

У нябёсах беларускай паэзіі згарэў яшчэ адзін метэор — Ян Збажына. Ён быў з сузор'я тых адзначаных талентам, разняволеных у лёсе і творчасці асоб, што жывуць, не шкадуючы сябе, менш як палову дадзенага Богам веку. Але таму й дасягае нашых душ святло іх імклівага палёту.

Некалі Ян Збажына казаў: "Добра, калі хоць два-тры вершы пасля любога з паэтаў будуць жыць у народнай памяці і патрапяць у скарбонку нацыянальнай літаратуры. Астатняе знікае, нібы напісанае па вадзе".

Падобна на тое, што ў Яна Збажыны гэткімі творамі стануць вершы "Хмары", "Сахіры", "Снег" ды чародка афарызмаў. У свой час іх адразу заўважылі: згаданыя вершы друкаваў часопіс "Полымя" (№ 8, 1997 г.), а выбраныя афарызмы — газета "Літаратура і мастацтва" (26.07.1996 г.)

Ян Збажына (Іван Мікалаевіч Савіцкі) нарадзіўся 31 сакавіка 1964 года ў Баранавічах. У 1993 годзе завочна скончыў гістарычны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Выкладаў гісторыю і сацыяльна-палітычныя дысцыпліны ў школах і ВНУ роднага горада, працаваў сацыяльным педагогам і журналістам.

Як даўні сябар Яна Збажыны, мяркую, што дзеля гісторыі і праўды маю права сказаць пра тое, што яго асабісты лёс "не склаўся" праз схільнасць да "славянскага хобі". З гэтай прычыны пайшлі нелады ў асабістым жыцці, потым падкралася цяжкая хвароба падстраўнікавай залозы. А 10 лютага 2011 года ў Брэсцкай абласной бальніцы знясіленага і змізарнелага пасля аперацыі Яна Збажыны не стала.

У 2004 годзе, нібы заўчаснае падсумаванне жыцця Яна Збажыны, выйшла яго адзіная, але надта арыгінальная зместам і аздабленнем кніга паэзіі і прозы "Пыл саркафагаў". Яна распачынаецца двума цыкламі афарызмаў: "Гербарый" і "Начныя матылі". Чытачу, які мае хаця б пачатковую "філасофскую падрыхтоўку", ладная частка гэтых афарызмаў прыйдзецца даспадобы. І тут жа, побач, як кантраст ім, тыя выслоўі, што "зашкальваюць" за нормы маралі паказной сексуальнасцю і пагардаю да жанчын. Як жарт і выклік, кінуты нашчадкам, гучаць словы аднаго з афарызмаў: "Ганарыся тым, што ствараеш мараль для тых, хто дакарае цябе ў амаральнасці".

На самой справе Ян Збажына напісаў усяго каля чатырох дзясяткаў рыфмаваных вершаў, большасць з якіх і надрукавана ў кнізе. Пошук навізны і разнастайнасці ў вершатворчасці, разам з наўрымслівасцю яго натуры прывялі да стварэння надрукаваных у "саркафагах" нізак хоку, танка, версэтаў. Не спыняючыся на гэтым, Ян Збажына прысвячае ў кнізе эсэ Адаму Міцкевічу, Янку Купалу, Уладзіміру Высоцкаму, а таксама піша рэфлексіі пра Фрыдрыха Ніцшэ. Назапашаны літаратурна-філасофскі патэнцыял пераўвасабляе ў падобныя на прыпавесці-роздумы "Меч гладыятара" і "Піраміду Хеопса". Далей Ян Збажына спрабуе сябе ў жанры кароценькіх жартоўных апавяданняў — "Лялька Нона" і "З дзённіка падшыванца". Відавочна, што акурат перад выданнем кнігі асабістае жыццё аўтара зазнала крах, бо завяршае зборнік цынічна-насмешлівая празаічная рэч пра шыбенікаў "Дагойдаліся".

Акрамя згаданых падборак твораў у "ЛіМе" і "Полымі" Ян Збажына засведчыў сваю прысутнасць у беларускай літаратурнай прасторы з'яўленнем у часопісах "Бярозка" (№ 9, 1993 г.; № 3, 1995 г.; № 11, 1996 г.), "Першацвет" (№ 11, 1994 г.), "Маладосць" (№ 5, 1996 г.), "Радавод" (№ 4, 1998 г.), "Абажур" (№ 3 — 4, 2001 г.), "Дзеяслоў" (№ 5, 2006 г.) У 1998 г. яго верш "Сахіры" увайшоў у кнігу выбранай беларускай паэзіі "Аглядзіны". Творы Яна Збажыны друкавалі літаратурны альманах горада Баранавічы "Святліца" і альманах літаратараў Берасцейшчыны "Жырандоля", а яшчэ раней — газета "Культура". Як і кожны тутэйшы літаратар, ён быў "сваім" у гарадскіх газетах. Вядомы паэт Алесь Каско прысвяціў творчасці Яна Збажыны ухвальны артыкул "Самакаштоўнасць характва", які быў змешчаны разам з яго вершамі у абласной газеце "Заря" 12 снежня 1996 года.

У сухіх і сціслых радках лічбаў і фактаў цяжка знайсці месца для Душы дарагога мне сябра. У маладосці гэта быў жыццялюб і гумарыст, само жыццё якога, поўнае прыгодніцкіх гісторый, было нібыта працягам яго творчасці. Але найперш ён вылучаўся шчырай любоўю да Бацькаўшчыны, яе гісторыі і літаратуры. Кнігі па філасофіі Ян чытаў з гэткім жа захапленнем, як жанчыны любоўныя раманы ці мужчыны розныя "забойныя" дэтэктывы.

Мы пазнаёміліся (і адразу ж пасябравалі) у 1990 годзе, у сярэдняй школе № 6 горада Баранавічы, дзе я працаваў інструктарам па плаванні ў басейне, а Ян быў кіраўніком выхаваўча-падлеткавага клуба "Усходкі" і выкладаў гісторыю. Ужо ў той час ён імкнуўся заўсёды і з усімі размаўляць толькі па-беларуску. У справе беларушчыны і літаратуры ён надаў мне неацэнны імпульс да развіцця. Разам мы займаліся са скаўтамі, з 1991 года пачалі складаць вершы і, як сведчанне нακанаванасці нашай дружбы, бывала, нават друкаваліся ў адных нумарах газет і часопісаў.

Ян Збажына валодаў надзвычайнай прыцягальнасцю, добра ладзіў з вучнямі, быў эпатажным і мог смешна распавесці пра свае прыгоды. Да яго асобы і творчасці заўсёды цягнуліся літаратары-пачаткоўцы.

Ян Збажына сабраў, мо найлепшую ў горадзе, прыватную гуманітарную бібліятэку. Але яго эрудыцыя стала таксама і прычынай эгаізму, настрою "марнасць марнасці" і цынізму, апявання смерці. Ён згубіў Хрыста ў натоўпе Шапенгаўэра, Шпенглера, Ніцшэ, Фрэйда, Гайдэгера ды ім падобных.

За яго літаратурный бравадай хаваецца безабароннасць Душы перад Светам.

Але такім мы яго і любілі. Гэта і ёсць праўда зіхотнага, як метэор, жыцця і таленту Яна Збажыны. А інакш навошта патрэбна літаратура, калі яна перастае быць майстэрняй чалавечых душ?

Таленавітая і валявая

Пайшла з жыцця Валянціна Міхайлаўна Коўтун. Заўчасна. Нечакана. Толькі-толькі адсвяткаваўшы свой 65-гадовы юбілей. Пайшла ў росквіце творчых сіл, поўная задум і планаў. Не скончыўшы падрыхтоўку рукапісу кнігі ў выдавецтва "Кнігазбор", не скончыўшы новага рамана. Згасла раптоўна, нібыта знічка ў небе.

Свой шлях у вялікую літаратуру Валянціна Коўтун пачынала з вершаў. Яна была таленавітай паэткай, таленавітай ад прыроды, ад зямлі Палескай. Пісала на дзіва глыбокія вершы, глыбокія ў сэнсе іх складанай метафарычнасці.

Першы паэтычны зборнік "Каляровыя вёсны" выйшаў у 1971 годзе. Пасля былі іншыя: "На ўзлёце дня" (1977), "На зломе маланкі" (1981), "Метраном" (1985). За апошнюю кнігу В. Коўтун у 1986 годзе атрымала літаратурную прэмію імя А. Куляшова.

Аднак з цягам часу В. Коўтун стала цесна ў рамках вершаванага слова. Ёй хацелася ўжо іншага фармату ў адлюстраванні жыцця, іншага маштабу думкі, іншых мастацкіх вобразаў, выяўленчых сродкаў. Будучы па натуры вельмі моцнай і валявой, Валянціна Міхайлаўна і герояў для творчасці выбірала такіх жа. Яшчэ ў студэнцкія гады яе вабілі да сябе лёс і творчасць Цёткі (Алаізы Пашкевіч). Цёткі былі прысвечаны шматлікія вершы, а пасля і паэма "Суд Алаізы". Цяпер ёй карцела напісаць раман пра гэтую слынную дзяячку канца XIX — пачатку XX стст. Рамана "Крыж міласэрнасці" (першая кніга выйшла ў 1988 годзе, другая — у 1996-м) Валянціна Міхайлаўна аддала амаль пятнаццаць гадоў свайго жыцця, яна стварыла **сваю** Цётку, адлюстравала гэты вобраз па-новаму, нетрадыцыйна — найперш раскрыла трагічную сутнасць паэткі-рэвалюцыянеркі. І гэта быў па тым часе досыць смелы ўчынак з яе боку.

Этапным у творчасці В. Коўтун можна назваць і яе раман "Паклікан ыя" (1998 — 2002). Пісьменніца ўклала ў вобраз Еўфрасінні Полацкай ўвесь свой талент, усю сябе, сваю душу, свой боль, свае пакуты, сваю заклапочанасць будучыняй людзей, усяго свету.

Зямны шлях Валянціны Міхайлаўны абарваўся на яе малой радзіме — на Піншчыне, у бацькоўскай хаце. Сюды яна прыехала, як звычайна, на кароткі тэрмін, каб утрэсці сякія-такія гаспадарчыя справы. А атрымалася, што — назаўжды! Пэўна, не выпадкова, што яе апошняе тэлефанаванне і апошнія словы былі звернуты да мяне. Яна прасіла ратавання. Не выратавалі! Не змаглі, хоць і вельмі стараліся. Не паспелі! Не ўсцерагалі! Прабачце нас за гэта, шаноўная Валянціна Міхайлаўна.

Хай высокае неба прыме і сагрэе Вашу наўрымслівую душу!

Хай пухам Вам будзе зямля!

Валянціна ЛОКУН

Калектыў РВУ "Літаратура і Мастацтва" глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніцы, былой супрацоўніцы часопісаў "Полымя" і "Маладосць" Валянціны Міхайлаўны КОЎТУН і выказвае шчырыя спачуванні яе родным і блізкім.

На шляху да Першаасновы

Алесь СУХАДОЛАЎ,
фота аўтара.

Планетарый у парку Горкага, Інстытут тэалогіі БДУ, а цяпер яшчэ і Чырвоны касцёл — у гэткіх незвычайных месцах праходзілі летась выстаўкі жывапісу Віктара Васюкевіча. Калі спытаць у аўтара, ці думаў ён раней пра такі выставачны "маршрут", ён адкажа, што сам уласна не планаваў ніводнага з гэтых крокаў. І сапраўды, здаецца, што мастака нібы накіроўвае сам Бог, ведучы адметным шляхам і ў жыцці, і ў творчасці.

Вось што кажа на гэты конт В. Васюкевіч у адным са сваіх верлібраў (у вершах ён імкнецца даць своеасаблівае тэарэтычнае абгрунтаванне сваіх мастацкіх знаходак):

Госпаду аддаў сэрца і жыццё,
Сказаўшы: "Будзь па-Твойму".
Ведаю, што кожны дзень
Я скуголіць буду,
Таму што жыць прывык
Так, як ***я*** *хачу.*

Мастак лічыць, што на шляху духоўнага развіцця і творчага ўдасканалення чалавек мусіць адмовіцца ад свайго эгаістычнага "я" — але не дзеля растварэння ў агульнай масе, а для спаўнення тых планаў, што ўскладзены звыш на кожнага з нас.

В. Васюкевіч не так даўно прыйшоў да цяперашняга стылю сваіх работ — абстракцыі. Перад гэтым былі рознабаковыя творчыя пошукі і цяжкія жыццёвыя выпрабаванні. На прыкладзе яго апошніх выставак мне б хацелася паразважаць пра той шлях, па якім імкліва рухаецца пэндзаль аўтара.

Першая выстаўка, якую мы зладзілі сумеснымі намаганнямі (я выступіў як куратар), прайшла вясною 2009 года ў сталічнай галерэі "Вільнюс" і атрымала цалкам свецкую назву "Колерамузыка". Акрамя абстракцыі тут былі прадстаўлены іншыя напрамкі творчасці В. Васюкевіча: ранняя геаметрычныя кампазіцыі, пейзажныя эцюды, эксперыменты ў графіцы. Напрыканцы таго ж года — дарэчы, Міжнароднага года астраноміі — чарговая выстаўка адкрылася ў Мінскім планетарыі. Мэтай гэтага праекта было засяродзіць увагу на касмічным пачатку аўтарскай творчасці. Сам Віктар з дзяцінства захапляўся фантастыкай.

Праўда, астраноміяй, у адрозненне ад калегі Язэпа Драздовіча, усур'ёз не цікавіўся, але і неабазнаным вокам можна заўважыць падабенства ў гарманічнай структуры жывапісу Віктара з фотаздымкамі касмічных прастораў, атрыманымі з дапамогай тэлескопаў. На выстаўцы ў планетарыі мы імкнуліся адлюстраваць пэўную тоеснасць творчай інтуіцыі мастака і сучасных навуковых тэндэнцый. З'яўляючыся шчырым вернікам, В. Васюкевіч не імкнецца аспрэчваць палажэнняў тэарэтычнай фізікі і прыродазнаўства. На яго погляд, тая ж тэорыя Вялікага Выбуху — гэта "навуковы погляд на прыроду Бога". Навука не супярэчыць рэлігіі, яны разглядаюць адну з'яву з дапамогай розных інструментаў: розуму і сэрца. А мастацтва — гэта тая плоскасць, на якой гэтыя супрацьлеглыя скіраваныя вектары здольны перасячыся.

У творчасці В. Васюкевіча можна адшукаць спасылкі на сучасныя навуковыя тэорыі, якія, зразумела, зроблены несвядома. Напрыклад, тэорыю сімуляцыі, да якой нярэдка звяртаецца ў сваіх сюжэтах беларускі пісьменнік Юры Станкевіч. У Віктара ёсць цэлы цыкл карцін "Ілюзіі", які ён стала працягвае. У гэтых творах аўтар нібы імкнецца паўтарыць акт Боскага Тварэння, стварыць ілюзію ўласнага сусвету — бясконцага, вечнага, што дасягаецца за кошт цыклічнай кампазіцыі палотнаў (у постмадэрновым мастацтве, дарэчы, цыклічнасць

сюжэтаў з'яўляецца ці не адным з базавых прынцыпаў). Тым самым жывапісец намякае на ілюзорнасць рэчаіснасці (вядомы дагмат будызму), на яе штучны, уяўны, нематэрыяльны характар. Тэорыя сімуляцыі, выведзеная ў працах трансгуманістаў Ніка Бострама, Бары Дайнтана і інш., вылучае тэзіс, што чалавецтва на самай справе існуе ў віртуальнай прасторы, штучна змадэляванай рэчаіснасці, у аснове якой — інфармацыя. З гэтым сцвярджэннем перагукаецца карціна В. Васюкевіча, якая атрымала адпаведнае найменне "Матрыца" (прыгадаем вядомую кінастужку братоў Вачоўскі). Гэткім чынам мастак апантана змагаецца з матэрыялізмам як пануючым сярод мас светапоглядам.

Для ілюстрацыі абазначаных вышэй палажэнняў мне б хацелася звярнуцца да адной з апошніх работ аўтара пад назвай "Імгненне". Што гэта за імгненне? Імгненне даўжынёй у вечнасць? "Альфа і Амега, пачатак і канец?.." У гэтым творы перш за ўсё бачу адлюстраванне згаданай ужо тэорыі Вялікага Выбуху. Але ж гэта не спусташальны ядзерны "грыб", у аснове выявы — неверагодная гульня і ўзаемадзеянне колераў, гранічная экспрэсія і разам з тым даволі цёплая і пяшчотная палітра. Тут выяўлены агонь, які сагравае, а не апякае. Не пабаюся сказаць, што гэта адушаўлёная ілюстрацыя халоднай навуковай тэорыі. Гледзячы на гэту выяву, можна разважаць і пра сінгулярнасць (г. зн. узнікненне сусвету з бясконца малой велічыні), і пра пашырэнне сусвету (а таксама адваротны яму працэс сціскання), і пра навуковы крэацыянізм… А разам з тым — пра Усявышняга, Яго святло і любоў.

Наступная выстаўка В. Васюкевіча пад назвай "Святло" адчынілася ў Інстытуце тэалогіі БДУ з блаславення кіраўніцтва Беларускай Праваслаўнай Царквы. Дарэчы, у гэтай ВНУ выкладае айцец Аляксандр Шымбалёў, якому ягоны сан ніяк не перашкаджае прафесійна займацца астраноміяй. Пасля планетарыя нам з Віктарам здалося лагічным крокам перанесці сюды экспазіцыю. Дадзеная выстаўка паказала, што ў творчасці аўтара выразней пачала праяўляцца тэалагічная лінія. На карціне "У пачатку было Слова" мы не знойдзем якіх-кольвек графічных тэкстаў — у гэтым цалкам абстрактным творы жывапісец імкнецца візуалізаваць Першаснову, Божае Слова, усёстваральны і ўсёдаравальны пачатак. Слова-думка, што стварыла сусвет і змяшчае ў сабе яго цалкам. Але аўтар, хутчэй, перадае эмоцыю, сваё перажыванне гэтай з'явы, чым уласна ідэю. Ён выяўляе тое, чаго нельга выказаць словамі. У некаторых творах, нягледзячы на іх абстрактную прыроду, можна разгледзець рэлігійную сімволіку. Напрыклад, на карціне "Запавет" — самым буйнамаштабным на сёння творы В. Васюкевіча — адлюстравана вясёлка як сімвал Запавету паміж Нябёсамі і зямлёю, паміж Богам і чалавекам, таго Запавету, што быў з'яўлены людзям пасля сусветнага Патопу. Часта ў выявах жывапісца праступаюць абрысы крыжа як сімвала хрысціянства. Напрыклад, у рабоце "Альфа і Амега", якая дала назву яго апошняй выстаўцы. Тут, зноў жа, мастак не ўводзіць абрысы грэчаскіх літар, ён абыходзіцца ўніверсальнымі сімваламі: крыжа як пачатку і круга як канца. Гаворачы словамі аўтара, тут выяўлены "пачатак, што не мае пачатку, і канец, што не мае канца". Такі містыцызм светапогляду, глыбокі эзатэрычны змест уласцівы скрозь творчасці В. Васюкевіча. Напэўна, і сам аўтар не здольны канчаткова асэнсаваць створанае.

Выстаўка ў Чырвоным касцёле для мяне як куратара стала поўнай нечаканасцю. Некалі я выпадкова абмовіўся журналісту з радыё, што карціны В. Васюкевіча павінны быць выстаўлены там, дзе гучыць арган. Але я меў на ўвазе не канкрэтнае месца. І вось Віктар выпадкова знаёміцца з ксяндзом Уладзіславам Завальнюком; тое бачанне Боскага свету, што мастак дэманструе на сваіх палотнах, прыйшлося святару даспадобы, і выстаўка ў касцёле адчынілася літаральна праз дзень пасля агульнага знаёмства. Напярэдадні яе адкрыцця, падчас нядзельнай імшы ксёндз-пробашч з амбона зачытаў для прыхаджан падборку вершаў В. Васюкевіча. Па словах служкаў касцёла, гэта гаворыць пра тое, што творчасць мастака напраўду ўразіла ксяндза-пробашча і ён самым дастойным чынам выказаў сваю павагу да самаадданай веры гэтага чалавека. З выстаўленых тут работ акрамя ўжо згаданых з рэлігійнай тэматыкай непасрэдна зітаваны карціны "Хай Свяціцца Імя Тваё" і "Слова".

З культурнай антрапалогіі вядома, што ў многіх народаў на імёны боствў накладвалася пэўнае табу, а дзеля іх ушанавання выкарыстоўваліся адмысловыя эпітэты. З гэтым звязаны пошукі сапраўднага імені Бога ў містычных вучэннях накшталт кабалы. На карціне "Хай Свяціцца Імя Тваё" В. Васюкевіч зноў жа пазбягае якой-небудзь канкрэтыкі, сцвярджаючы абстрактную, безасабовую прыроду Боства, якое не можа мець пэўнага імені ці вобраза. Жоўта-блакітныя хвалі разыходзяцца ад цэнтра палатна па ўсёй яго плоскасці як бясконцасць магчымых святых імёнаў.

У рабоце "Слова" выяўлены магутны згустак энергіі, што выпраменьвае духоўнае святло, сягаючы далёка за межы выявы і імкнучыся пашырыцца на ўвесь сусвет. У аснове гэтага "згустка" аўтар змясціў абрысы Крыжа Гасподняга. Можна сказаць, што на гэтай карціне жывапісец стварыў абстрактную выяву Хрыста, якога яшчэ называюць Логасам, што і азначае Слова Божае. Евангелле вучыць, што Бог увасобіў сваё Слова ў вобразе Сына, тым самым падарыўшы людзям сваё Адкрыццё. Стварэнне партрэтных выяў Хрыста ці чалавекападобных вобразаў Бога В. Васюкевіч знаходзіць непрымальным для сваёй творчасці. Такое бачанне Боскай прыроды ён лічыць сведчаннем невысокага духоўнага ўзроўню, што блізка старазапаветнай і пратэстанцкай этыцы. Але мушу зазначыць, што наш вядомы суайчыннік Аляксандр Ісачоў імкнуўся ўкласці ў свае партрэты падобнае да творчасці В. Васюкевіча пасланне і энергетыку.

Сёння выстаўка В. Васюкевіча "Альфа і Амега" часткова пераехала ў галерэю "Vilnius", дзе яе можна пабачыць у чытальнай зале бібліятэкі № 18 (вул. Каліноўскага, 55). Невядома, якія далей крокі чакаюць В. Васюкевіча, дзе знойдуць прыстанак яго новыя экспазіцыі. Але мастак асабліва не засмучаецца на гэты конт, бо ведае, што знаходзіцца на правільным шляху — на шляху да Бога.

На здымках: работы В. Васюкевіча "Імгненне" і "Слова".

Два мастакі, адна дарога

Уладзімір ПРАХАРЭНКАЎ

Такую назву мае юбілейная выстаўка заслаўскіх мастакоў Надзеі і Валянціна Макаранкаў, што адкрылася ў сталічнай галерэі фальварка "Добрыя мыслі".

На адкрыцці прысутнічалі сваякі творцаў, сябры і калегі па працы. Вядучыя імпрэзы, мастацтвазнаўца Таццяна Гаранская і мастак Віктар Маркавец, далі творчую характарыстыку віноўнікам урачыстасці.

Прысутныя пераканаліся, што ў творчасці Надзеі Макаранкі асабліва ўражваюць дываны, у якіх адлюстравана гісторыя Заслаўя. Самы першы з іх пра старажытную частку горада, якая захавала сярэднявечныя рысы. Усе творы авеяны пачуццём рамантычнага захаплення і гонару за свой горад. Не менш адметныя яе работы, прысвечаныя Рагнедзе і народным святам. Мастачка з'яўляецца адным з заснавальнікаў, а з 2001 года — членам мясцовага творчага грамадскага аб'яднання "Мастак".

Работы Валянціна Макаранкі вызначаюцца лаканізмам выяўленчай формы, яскравай і пераканаўчай вобразнасцю, высокім прафесіяналізмам. Творчасць мастака захапляе адметным узроўнем культуры і эстэтычнай думкі, шырокай дасведчанасцю ў сферы этнічнай і гістарычнай сутнасці герояў яго работ. Дзіцячыя кнігі з яго маляўнічымі ілюстрацыямі выходзілі ў многіх дзяржаўных выдавецтвах, у тым ліку — у РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Свае цёплыя і шчырыя словы творцам сказалі паэт Уладзімір Мазго, мастакі Ліліяна Гудава, Таццяна Чацверніна, Уладзімір Жук і іншыя. Усе яны падкрэслілі той факт, што выстаўка выклікае яркія ўражанні і станоўчыя эмоцыі, пажадалі сямейнаму дуэту новых творчых поспехаў.

Віктар КАВАЛЁЎ,
фота аўтара

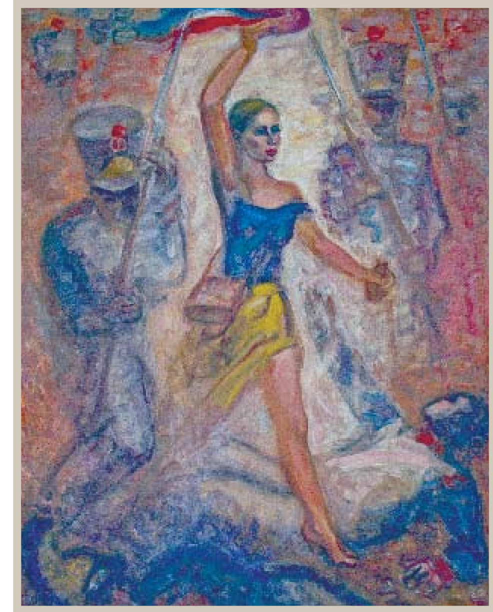

Вяртанне рамантычнага жыцця

Выяўленчае мастацтва Францыі другой паловы XIX стагоддзя стала для ўсяго свету ўзорам наватарскага першапраходніцтва і незалежнай дэмакратычнай творчасці. Яго традыцыі жывуць і ў прафесійным беларускім мастацтве. Так, у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, як зазначыў яе дырэктар Раман Матульскі, у самай высокай галерэі Мінска “Панарама” ладзілася выстаўка “Вяртанне да рамантызму” (“Le retour au romantisme”) — сумесны праект НББ і Пасольства Францыі ў нашай краіне пры падтрымцы дызайн-студыі Pix Media. Тут, на дваццаць другім паверсе, апошнім часам дэманструюцца толькі міжнародныя экспазіцыі.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Францыі ў Беларусі Мішэль Рэнеры падкрэсліў, што слова “рамантызм” у французскіх кнігах па гісторыі ў яго краіне азначае патрабаванне правоў асобы ў сферы творчасці. Маладыя рамантыкі, прадстаўнікі рамантызму ў мастацтве і літаратуры акрэслілі ідэі гуманізму. Прыкладам, паэт Ламарцін быў прыхільнікам рэспублікі і ўдзельнікам прэзідэнцкіх выбараў 1848 года, на якіх перамог Луі Напалеон Банапарт.

Са слоў куратара выстаўкі, кандыдата мастацтвазнаўства Яўгена Шунейкі, выяўленчае мастацтва Францыі другой паловы XIX стагоддзя падказвае шматлікія ідэі, якія актуальныя і сёння. Мэта экспазіцыі — паказаць работы нашых мастакоў, якія шчыра захапляюцца дасягненнямі лепшых прадстаўнікоў французскай школы. Яўген Феліксавіч адзначыў, што спадчына рамантызму, сімвалізму і імпрэсіянізму заклікае сучасных беларускіх мастакоў раскрыць тыя тэмы і сюжэты, якія падчас дынамічнай перамены мастацкіх кірункаў у асяродку французскіх першапраходцаў засталіся незаўважанымі, але могуць спрыяць далейшаму развіццю прафесійнага мастацтва. Удзельнікі выстаўкі пазбягаюць непасрэдных цытат са спадчыны вядомых творцаў, актуалізуючы ідэі і вобразы для сённяшняга гледача ў жывапісных, графічных, тэкстыльных работах.

Загадчык аддзела галерэйна-выставачнай дзейнасці НББ Фёдар Ястраб выказаў меркаванне, што вяртацца да рамантызму не трэба, мы павінны жыць з рамантычным настроем, каб яго частка была ў любой творчасці. Постмадэрнізм губляе аўтара, а рамантызм — гэта ўхваленне чалавека, асобы, ён раскрывае, узвышае аўтара твора.

Арт-менеджары праекта і вядучыя вечарыны Віка Трэнас і Юлія Новік чыталі свае вершы на беларускай і французскай мовах. А студэнты другога курса Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў выканалі музычны нумар — вядомую французскую песню “Sur le pont d’Avignon”, але з дадаткамі на беларускай мове.

Выстаўка натхнёная не толькі рамантызмам, але і іншымі плынямі мастацтва ў еўрапейскай культуры канца XIX стагоддзя. У экспазіцыі прадстаўлена каля пяцідзесяці работ мастакоў розных пакаленняў і творчых кірункаў, якія жывуць у Беларусі і Францыі. Сярод іх — Фёдар Ястраб, Яўген Шунейка, Ірына Котава, Юрый Падолін, Ігар Гарбуноў, Людміла Налівайка, Карына Харанека, Святлана Шалай, Уладзімір Рынкевіч, Вольга Мельнік, Аляксандра Кімейша, Аляўціна Башкатава, Дар’я Мароз-Карат, Зміцер Шапавалаў і інш.

Акрамя персанальных твораў аўтары прадставілі калектыўную работу — інсталяцыю на тэму французскай граматыкі “Знайдзі свой дзеяслоў”. Наведвальнікі змаглі далучыцца да “ажыўлення” кампазіцыі і атрымаць падарункі ад мастакоў.

На здымках: Людміла Налівайка “Карнавал”; Яўген Шунейка “Маркітантка Вікторыя падчас бітвы”.

Аб’яднаныя талентам

Віктар КАВАЛЁЎ,
фота аўтара

Адразу дзве персанальныя выстаўкі мастакоў — скульптуры Аляксандра Козела і графікі Міхаіла Сенькіна, прымеркаваныя да 60-годдзя творцаў, адначасова адкрыліся ў адной з залаў Палаца мастацтва. Паводле слоў намесніка старшыні Беларускага саюза мастакоў па выставачнай дзейнасці Сержука Цімохава, гэта ўжо другі падобны праект, пэўны эксперымент, калі двух мастакоў спалучаюць у адно цэлае. Першая такая выстаўка аб’яднала работы скульптара Валерыя Калясінскага ды сцэнографа, жывапісца Яўгена Ждана.

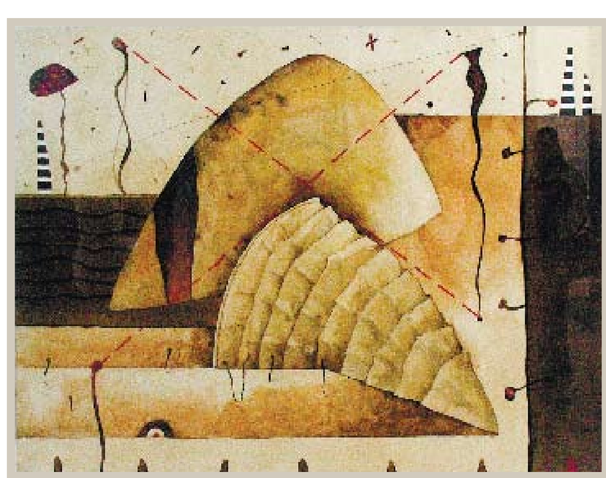

Аляксандр Козел прадставіў каля дваццаці сваіх твораў. Яны розныя па тэматыцы і гадах стварэння: “Роздум”, “Вандроўнік”, “Ахвяраванне”, “Маска”, “Дзень і ноч”, “Дуэт”… Шчымлівыя, трапяткія, спрэчныя пачуцці і боль выклікае новая работа, побач з якой ускладзены жывыя кветкі, прысвечаная нядаўняму тэракту ў метро, — “Зло № 11.04.2011”.

Як зазначыла член бюро секцыі скульптуры БСМ Алена Хараберуш, Аляксандр Іванавіч працуе з адметным, рэдкім для Беларусі матэрыялам — мармурам. Ён актыўны творца, удзельнічае ў шматлікіх выстаўках, пленэрах, фестывалях архітэктуры. Да таго ж, піша казкі, аповесці, п’есы і друкуецца ў айчынных выданнях, прыкладам, у часопісах “Маладосць” і “Вожык”.

Аўтарству Аляксандра Козела належаць такія скульптуры, як “Галгофа” (царква Марыі Магдаліны, Мінск, а таксама ў в. Задомля Смалявіцкага раёна і ў самім г. Смалявічы Мінскай вобласці), “Папараць-кветка” (“Піянерскі парк”, Гомель), “Роздум пры свячах” і “Успамін” (Магілёў), “Чаканне мацярынства” (г. Люберцы, Маскоўская вобл.)… Таксама ім выкананы мемарыяльныя партрэтныя выявы народных артыстаў Беларусі Паўла Дубашынскага і Ліліі Давідовіч, паэта Алега Лойкі і шмат іншых.

Міхаіл Сенькін скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут па спецыяльнасці “Мастак дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва”, удзельнік усесаюзных, рэспубліканскіх, рэгіянальных і міжнародных выставак. Яго работы знаходзяцца ў музеях і прыватных калекцыях Беларусі, Расіі, Германіі, Польшчы, ЗША, Швецыі.

Старшыня творчага аб’яднання “Верасень”, мастацтвазнаўца Ніна Паўлаўна Марчанка адзначыла, што Міхаіл Уладзіміравіч вельмі сціплы чалавек. У дадзенай экспазіцыі ён раскрывае сваю творчасць вельмі шырока ў розных кірунках: сюррэалізм, фармалізм, сімвалізм. А пачынаў сваю дзейнасць Міхаіл Сенькін як мастак-ілюстратар. Зрабіў ілюстрацыі да твораў сусветна вядомых пісьменнікаў: Дзюма, Бальзака, Гарсія Лоркі, Саймака, Булычова, Азімава… Таксама афармляў казкі розных народаў свету.

У сваю чаргу мастак Сяргей Волкаў пашкадаваў, што кніжнікаў засталося вельмі мала: яны перайшлі хто ў жывапіс, хто ў акварэль.

У экспазіцыі прадстаўлены як асобныя работы, так і розныя серыі. Прыкладам, каларыстычныя або стрыманыя ў фарбах, складаныя па кампазіцыі, адмысловыя творы, выкананыя гуашшу, — “Даліна сучаснага танца”, “Маякі на моры і на сушы”, серыя “Дванаццаць”, “Сінія цені”, “Красавік”, “Камедыянты”, “Сны шутоў”…

Здавалася б, такія адрозныя віды мастацтва, як скульптура і графіка, не маюць нічога агульнага ні па тэхніцы, ні па ўжытых матэрыялах. Але на выстаўцы работы Аляксандра Козела і Міхаіла Сенькіна не супрацьпастаўляюцца, а, наадварот, дапаўняюць адна адну, ствараючы суцэльную панараму. Таму што іх аб’ядноўвае талент, шчырасць і праўдзівасць аўтараў.

На здымках: Аляксандр Козел “Зло № 11.04.2011”; Міхаіл Сенькін “Маякі на моры і на сушы”.

Свой почырк

Пятро МАСКАЛЁЎ

Вольны мастак — гэта не пра яго. Ягоная воля — гэта магчымасць штодзень весці размову з чытачом і гледачом. Таму што Алег Карповіч мае рэдкі, а таму цяпер і даволі прэстыжны статус мастака газетнага. Прычым вельмі запатрабаванага.

Яго творчы почырк ведаюць, бадай што, усе, хто хоць раз адкрываў газету “СБ. Беларусь сегодня”. Ці не ў кожным нумары ёсць арыгінальныя малюнкі Алега пад фірменнай рубрыкай “Ёсць пытанне”. “Як ідэі прыходзяць, як хапае вам запалу кожны дзень тварыць?” — такія пытанні часта бываюць да мастака ў людзей, не знаёмых са спецыфікай працы ў штодзённым выданні. Прадстаўляючы творцу на яго выстаўцы ў Міністэрстве замежных спраў, старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны таксама прапанаваў Алегу Карповічу расказаць, як арганізавана яго праца.

“Складанага тут анічога няма, — падзяліўся досведам майстар. — Як рабочы на завод — так і я ў рэдакцыю прыходжу. Як у працаўнікоў у полі штодзень розныя клопаты, якія ад сонца, надвор’я, паравіны года залежаць, так і ў мяне нішто не паўтараецца. А работа ў рэдакцыі — гэта і творчасць, і адначасова вытворчасць цікавай газеты. Бывае, затрымліваюся там да позняга вечара. І хоць не маю тых “хвілін нічоганеробленняˮ, што здараюцца ў вольных мастакоў, ёсць іншая радасць: мая праца запатрабаваная. Прыемна, калі здолееў схапіць, адлюстраваць у малюнку рытм часу, спыніць імгненне”.

Творы мастацтва з галінак і шчэпак…

Марыя ЖАБІНСКАЯ

Паколькі Генеральная Асамблея ААН абвясціла гэты год Міжнародным годам лясоў, то ёсць нагода ўзгадаць, што беларускія таленавітыя ўмельцы здольны ствараць шэдэўры дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва нават з "ляснога смецця", выкарыстоўваючы галіны дрэў, лісце, карэнні, карчы, грыбы, мох.

Такі від народнай творчасці дужа актыўна заявіў пра сябе ў рэспубліцы ў 80-я гады ХХ стагоддзя, таму невыпадкова апісаны ў "Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі", (том 5) пад тэрмінам "Лясная скульптура", дзе пазначана 28 умельцаў. А за кожным прозвішчам паўстаюць творчыя людзі — рознага ўзросту, адукацыі, сацыяльнага становішча. Напрыклад, С. Станюта — вядомая беларуская актрыса; В. Ульянаў — доктар; Л. Чарняўскі — настаўнік, былы франтавік, хоць на вайне страціў руку, але і з адной майстраваў з карчоў цудоўныя скульптурныя выявы на гумарыстычныя тэмы. Памятаю, менавіта яго работы на рэспубліканскіх выстаўках падахвоцілі многіх наведвальнікаў паспрабаваць сябе ў гэтым відзе творчасці.

Знаходкі Л. Чарняўскага трапілі ў прыдатную раллю таму, што ў тыя часы жыхарамі сталіцы сталі многія з тых, хто пераехаў з сельскай мясцовасці, ім лёгка прыгадаліся дзедаўскія вырабы з лясных матэрыялаў: кашы, вярэнькі, лапці… Свісток з лазовай кары значыўся першым інструментам, з якога пачыналася музычная адукацыя вясковых дзетак. А тыя невялічкія беленькія хаткі, якія сёння яшчэ магчыма пабачыць у Крэве ці ў вёсцы Завозерцы таксама Смаргонскага раёна, зроблены не з бярвёнаў — пры іх будаўніцтве выкарыстоўвалі сасновае галлё, закладвалі ў апалубку, залівалі рэдкім растворам гліны… Дзівавацъ такой пабудове няма чаго — лясы некалі лічыліся панскімі, сялянам даводзілася выкарыстоўваць гэтак званае "лясное смецце". Увогуле, у адрозненне ад многіх народаў свету беларусы могуць пахваліцца не толькі лясамі, але і старажытнымі традыцыямі вырабу рэчаў з лясной сыравіны.

А паколькі з тых 1980-х гадоў, калі рыхтаваўся артыкул для энцыклапедыі, прайшло шмат часу, то я вырашыла пацікавіцца, хто з названых майстроў і сёння ў творчасці выкарыстоўвае лясныя матэрыялы. Выбрала наўздагад К. Новікаву-Лесавік і пазваніла майстрысе. На маё пытанне Кацярына Фёдараўна адказала, што ў яе камп'ютар занесена каля тысячы самастойна складзеных кампазіцый, і запрасіла наведацца, пабачыць.

Для Новікавай яе радзіма — вёска Шапялёўка Горацкага раёна, сёння няма патрэбы сноўдаць па лесе, назбіранага раней дастаткова, да таго ж неабходнае знаходзіць і на лецішчы. А вось калі характарызаваць сучасны кірунак у яе творчасці, то адбыліся значныя змены. Цяпер Кацярына Фёдараўна не вышуквае ў знойдзеным трухлявым пні скульптурны вобраз, каб узнавіць тое, што не паспела ці не захацела зрабіць сама прырода, а draўляную знаходку аздабляе жывымі краскамі — смелае, экстравагантнае вырашэнне. А паколькі ў такой кампазіцыі дамінанта належыць краскам, а не дрэву, то яе творчасць падпала пад іншы тэрмін — "фларыстыка".

З мастацтвам складання кампазіцый з кветак — фларыстыкай — яна пазнаёмілася ў 1990-х гадах у Маскве падчас японскай выстаўкі ікебаны. У 2003-м на Міжнароднай выстаўцы, якая праходзіла ў Пецярбургу, атрымала прэстыжную прэмію. Мела шчасце пабачыць падобную выстаўку ў Парыжы ў 2004 годзе. Гэтым летам рыхтуецца паказаць персанальную ў Мінску з жывых красак і здымкаў.

Калі ўпершыню пачула ад Новікавай, што ў Японіі па тым, як складзены букет, госць адразу разумее, шчасце ці смутак у жыцці гаспадара, то, улічваючы мае этнаграфічныя запісы падчас былых экспедыцый, прадстаўляецца магчымасць узгадаць, што ў фларыстыцы беларусаў ёсць тоеснае, а нешта і розніца з той далёкай усходняй краінай.

Што да букета, то ў беларусаў ён не перадае нейкі пэўны знакавы сэнс. Многія жыхары вёсак рупіліся перад святам паставіць на стол, пад абразы, букет у гліняным гарлачыку або місачцы, талерцы. А калі ў апошніх, то раскладвалі расліны кругам, пасярэдзіне прыціскалі каменьчыкам, налівалі ваду, за ноч кветачкі прыўзнімалі галоўкі, ствараючы вобраз квітнеючага куста.

У этнаграфіі беларусаў меў свой глыбокі сэнс вяночак. Напрыклад, зялёны

вяночак з мірту на маладой падчас вяселля — знак цнатлівай дзяўчыны. У некаторых рэгіёнах Беларусі пачынаючы з дня святога Міколы пастух плёў вянок з галінак, уплятаў лясныя ці лугавыя кветкі, вешаў на рогі карове: та меўся знак гаспадыні — ёй трэба парупіцца адціснуць сыр і назаўтра перадаць пастуху. Таксама пэўны глыбокі сэнс заказдіраваны ў тых вяночках, якія магчыма пабачыць у сенцах вёскі Моталь Іванаўскага раёна. Гэта зёлкі, якія збіралі ў лесе, на лузе перад днём святога Яна. Звіўшы ў вянок, неслі ў царкву свяціць. Пры патрэбе расліну вымалі, запарвалі, а калі ж расліны за год не выкарыстоўвалі для лекаў, то вянок не выкідалі, а падчас пахавання клалі памерламу пад галаву.

Увогуле, лясныя галінкі, кветкі, шчэпкі і велічныя дубы, палявыя кволыя валошкі — гэта таемная кніга мясцовай флоры, раскрытая Уладаром Сусвету перад вачыма тутэйшых жыхароў. А калі гэты свет здольны люстрыцца ў душы чалавека, той стварае творы мастацтва, як і Кацярына Новікава — таленавітая, жыццярадасная, прывабная кабета.

На здымках: работы К. Новікавай-Лесавік "Каля роднай хаты", "Папараць-кветка".

Вядучы праекта — рэдактар аддзела мастацтва Віктар Кавалёў

Водгукі і матэрыялы дасылайце на e-mail: lim_new@mail.ru з пазнакай "Дзівасвет".

Афарызм

Ёсць адзіна годны шлях: служыць айчыне да крывавага поту, не чакаючы ўзнагароды ад людзей і лёсу, проста таму, што іначай нельга.

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

З глыбінкі

Таленавіты чалавек

Буда-кашалёўскі пенсіянер Барыс Адашкевіч па-майстэрску упрыгожыў свой дом разнымі фігурамі і арнаментамі. Прахожыя міжволі спыняюцца, каб палюбавацца гэтым казачным церамком. Нават і не прыйдзе ў галаву, што майстра-гаспадар не мае мастацкай адукацыі.

Барыс Якаўлевіч шмат гадоў працаваў у школе настаўнікам фізкультуры. Заўсёды бадзёры, заўсёды за здаровы лад жыцця, ён прывіў любоў да спорту многім сваім вучням. А яшчэ даказаў уласным прыкладам, што чалавек можа і павінен развівацца ўсебакова.

Акрамя спорту і разьбы па дрэве мае Барыс Якаўлевіч яшчэ адну прыхільнасць — складае вершы. Піша на рускай мове. У 1997 годзе ў Мінску быў выдадзены першы зборнік яго вершаў "Дзённік душы і сэрца". Пазней яшчэ два: "Вершы як споведзь паэта" і "Два сэрцы на вятры". А зусім нядаўна пабачыў свет чацвёрты зборнік Адашкевіча — "Зачараваны музыкай жыцця", у якім сабрана каля 700 вершаў: пра жыццё, прыроду, каханне, радзіму. Кніга ўжо карыстаецца попытам сярод землякоў Барыса Якаўлевіча.

Сапраўды таленавітыя людзі таленавіты ва ўсім.

Максім ПАЛЯШУК

Дзецям Беларусі

У год свайго 55-годдзя Беларускі рэспубліканскі тэатр юнага гледача пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь распачаў праект "Тэатр юнага гледача — дзецям Беларусі".

Праект заснаваны для папулярызацыі тэатра і мусіць паўплываць на захаванне творчай формы трупы, а таксама спрыяць шчыльнаму знаёмству з гледачамі па-за межамі сталіцы. Першы спектакль ужо прайшоў у Смаргоні. На бліжэйшы час "пазамежжа" акрэсліліся Гародняй, Лідай, Пінскам, Горкамі і Любаняю. Што да спектакляў, дык для знаёмства абраны найлепшы — "Брык і Шуся шукаюць лета". Падчас гастроляў запланаваны шэраг творчых сустрэч з вядучымі акцёрамі тэатра, першыя замоўлены з паэтам і драматургам Таццянай Сівец, аўтарам тюгаўскага сцэнічнага бестселера.

Праект "Тэатр юнага гледача — дзецям Беларусі" працягнецца тры гады. 14 мая ўслед за "Брыкам і Шусяй..." да дзяцей рыхтуецца выйсці "Кот у ботах" (п'еса Мікалая Шувалава паводле казкі Шарля Пэро) у пастаноўцы рэжысёра Венедыкта Расстрыжэнкава. "Кот у ботах" ажыццёўлены па шматлікіх просьбах маленькіх гледачоў тэатра, а таксама іхніх бацькоў, якія згадваюць аднайменны спектакль 1981 года ў рэжысуры Віргінія Тарнаўскайтэ з народным артыстам Беларусі Міхаілам Пятровым у ролі Ката. У новым спектаклі гэтую ролю выканае Сяргей Марговіч, для акцёра яна стане першай вялікай працай у ТЮГу.

Жана ЛАШКЕВІЧ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі", РВУ "Літаратура і Мастацтва"
Галоўны рэдактар Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 284-84-61
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73
Аддзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-44-04, 284-66-71
дадатак "Кніжны свет" — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у Інтэрнэце: www.lim.by

Набор і вёрстка камп'ютарнага цэнтра РВУ "Літаратура і Мастацтва".
Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва".
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва "Беларускі Дом друку"
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 63856
Наклад — 3022
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк 28.04.2011 у 11.00
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7
Заказ — 2096
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
ISSN 0024-4686